

З. ИСЛОМОВ, Д. РАҲИМҶОНОВ,
Ҷ. НАҶМИДДИНОВ, Н. ИСМАТОВА

ТАЪРИХИ ДИНҲОИ ДУНЁ

**Китоби дарсӣ барои синфи 11-уми
муассисаҳои таълими миёна**

Нашри 1-ум

**Вазорати таълими халқи Республикаи Ўзбекистон тасдиқ
кардааст**

Тошканд
«Yangiyul Poligraph Service»
2018

UO‘K: 2-9(100)(075.3)

КБК: 86.2(0)

I-69 **Исломов, Зоҳидҷон.**

Таърихи динҳои дунё: Китоби дарсӣ барои синфи 11-уми муассисаҳои таълими миёна. /З.Исломов, Д.Раҳимҷонов, Ҷ.Наҷмиддинов, Н.Исмамова. – Нашри якум. – Тошканд: “Yangiyul Poligraph Service”, 2018. – 144 с.

UO‘K: 2-9(100)(075.3)

КБК: 86.2(0)ya72

ISBN 978-9943-5245-4-5

Мухаррир масъул:

А. Ҳасанов — доктори илмҳои таърих, профессор

Такризчиён:

Н. Муҳамедов — номзади илмҳои таърих, дотсент

М. Алимова — номзади илмҳои таърих, дотсент

А. Замонов — доктори фалсафа (PhD) оид ба илмҳои таърих

Ф. Каримов — доктори илмҳои сиёсӣ

Ҷ. Тоҳиров — омӯзгори мактаби давлатии таълими умумии ихтисосии забонҳои хориҷӣ

Ш. Қудратов — омӯзгори фанни таърихи мактаби рақами 41-уми шаҳри Тошканд

Б. Маҳмудбоев — омӯзгори литсеи академии назди Донишгоҳи давлатии Гулистон

Ин китоби дарсӣ бар асоси тавсияи Кумитаи оид ба корҳои дини назди Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон таҳти рақами 2484 аз 1-уми майи соли 2018, хулосаи Шӯрои илмию методии фанни “Таърих”-и назди Маркази таълими республика ва Маркази мувофиқсозии методӣ оид ба масъалаҳои таърихи навтарини Ўзбекистон таҳти рақами 34 аз 24-уми апрели соли 2018 ба нашр тавсия шудааст.

**Аз ҳисоби маблағҳои Бунёди мақсадноки китоби республика
чоп шудааст.**

ISBN 978-9943-5245-4-5

© З. Исломов, Д. Раҳимҷонов, Ҷ. Начмиддинов, Н. Исмамова. 2018.

© Yangiyul Poligraph Service, 2018.

Сарсухан

Ўзбекистон давлати аҳолиаш гуногунмиллат ва бисёрконфессиявӣ аст. Алҳол дар кишварамон намояндагони беш аз 130 миллату қавм дар амонӣ расму оинҳои худро давом дода, ба динҳояшон эътиқод карда меоянд. Самти панҷуми Стратегияи ҳаракатҳои оид ба панҷ самти устувори тараққӣ додани Республикаи Ўзбекистон дар солҳои 2017—2021, ки аз тарафи Президентамон Шавкат Мирзиёев пешниҳод гардид, айнан ба масъалаи таҳаммулпазирии байни динҳо бахшида шудааст. Ин китоби дарсӣ донишҷоеро, ки дар синфҳои поёни андӯхта будед, мустаҳкам ва ғани меномаяд.

Донишомӯзони азиз!

Фанни “Таърихи динҳои дунё”-ро омӯхта, сарфи назар аз эътиқодатон дигар динҳоро паст назада, ба қоидаҳои ҳурмат намудани ҳиссиёти динии дигарон бояд риоя кунед.

Мавзӯҳои китоби дарсӣ ба фаслҳо тақсим шудаанд. Дар ҳар як фасл мафҳумҳои асосии дар дарс омӯхтаатон, маълумоти иловагӣ оид ба мавзӯ, фикрҳои ибратомези алломаҳо ва арбобони бузурги давлатӣ, факту далелҳои ачиб, фаъолияти эҷодӣ ва барои мустаҳкам кардани донишатон саволҳо ҷой гирифтаанд. Шарҳи баъзе истилоҳҳоро, ки дар матн вомерхӯранд, аз луғати дар охири китоб ҷойгирифта ёфтани мумкин.

Зимни таҳияи китоби дарсӣ аз адабиётҳои илмӣ ва динию маърифии оиди мавзӯ, нашрҳои даврӣ, санадҳо ва китобҳои муқаддасе, ки дар онҳо назариёти ақидавии конфессияҳои динӣ қайд гаштаанд, маълумотҳои интернет, инчунин, аз адабиёти бадеӣ истифода шуд. Дар китоб аз манбаъҳои динии муқаддаси динҳои ҷаҳон иқтибосҳо оварда шудаанд. Аз ин сабаб онро дар ҷойҳои номуносиб набояд гузоред.

Ба воситаи фаъолияти эҷодӣ ва супоришҳо барои хониши иловагии китоби дарсӣ шумо фикрронии мустақилона ва мантиқиро, коммуникатив будан, кор бо манбаъҳои таърихиро меомӯсед, ба арзишҳои миллию умумибашарӣ соҳиб шуда, маҳорати (компетенсияи) ахборот гирифтани ва истифодаи онҳо, фаъоли иҷтимоиро дар худ ташаккул медиҳед. Инҳо ҳама ба шумоён барои чун инсонии комиле, ки вазифаю масъулиятро дар назди Ватан дарк кардааст, ёрӣ медиҳанд. Дар ин бобат ба шумо муваффақият орзумандем.

§ 1 ТАШАККУЛ ДОДАНИ МУҲИТИ БЕХАТАРӢ ВА СУБОТ ДАР ӢЗБЕКИСТОН

ДАР ДАРСИ ИМРӢЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Таъмин намудани бехатарӣ--масъалаи муҳимтарин.
2. Аҳамияти ҳамбастагии байнимиллӣ дар таъмини бехатарӣ ва субот.

Бо инсонҳои беадаб, бетарбия ва бадхулк баҳсу талош накунад.

Имом Ғаззолӣ

ТАЪМИН НАМУДАНИ БЕХАТАРӢ — МАСЪАЛАИ МУҲИМТАРИН

Дар шароити имрӯза бехатариро амният дар дунё яке аз масъалаи муҳимтарин касб намудааст. Беш аз пеш аз тарафи давлатҳо афзудани хароҷоти низоми мудофия ва соҳаи ҳарбӣ фикрамонро тасдиқ менамояд. Аммо фақат доштани яроқу аслиҳаҳои замонавӣ амниятро таъмин намекунад.

Чунки қувваҳои замонавӣ ифротгар (вайронгар) муборизаи ошкоро набурда, ногаҳон амалиёти ифротгарона содир намуда, на ҳарбиёро, балки аҳолии осоиштаро зери нишон гирифта, ҳамин тавр аз усулҳои қабехтарин истифода бурда истодаанд.

“Маълум аст, ки дар сарзамини бостонӣ ва нурсаховати мо аз қадимулайём намояндагони миллату қавм, маданият ва динҳои гуногун аҳду тифоқ шуда зиста омадаанд. Меҳмондӯстӣ, некӣ, саховати қалб ва таҳаммулпазирӣ ба маънои томиш ба мардуми мо хос будааст ва асоси менталитети онро ташкил мекунад”.

Шавкат Мирзиёев

Зимни ин ҳаракатҳо барангехтани низоъҳои миллию динӣ мақсади асосӣ ҳисоб мешавад. Масалан, дар нимаи дуоми асри XX дар заминаи давлатию ҳуқуқӣ, этно-худудӣ, этно-демографӣ беш аз 300 то низоъҳои калону хурд қайд шудаанд.

Президентамон Шавкат Мирзиёев дар барномаи пешазинтихоботӣ масъалаи таъмин кардани сулҳу озоиш, дастгирӣ намудани муҳити тифоқии миллатҳо ва байни динҳо, муборизаи зидди экстремизми зери ниқоби дин ва терроризм ҳамчун принсипи асосӣ пешниҳод гардид.

Дар диёри Ўзбекистон аз қадимулайём намоёндагони тамаддунҳо, қабатҳои маданӣ, эътиқод ва таълимоти динии гуногун паҳлӯи ҳамдигар зиндагӣ карда омадаанд. Ин сарзамин маъвои азалии ва мукаддаси аҷдодонамон аст. Ин диёр нуқтаи рӯ ба рӯ омадани Шарқ ва Ғарб, Шимол ва Ҷануб, таърихи мозӣ ва ояндаи бузург, қалби Осиёи Марказӣ, яке аз гаҳвораҳои тафаккур, илму фарҳанги қадимтарин аст. Дар ин замин решаҳои тамаддуни дунёро ба

*Афзалияти
имон дар сабру
таҳаммулна-
зирӣаи аст.*

Ҳадис

БАРОИ МАЪЛУМОТ

СТРАТЕГИЯИ ҲАРАКАТҲО 2017–2021

Бо назардошти барномаи пешазинтихоботӣ бо ташаббуси Президентамон “Стратегияи ҳаракатҳо оид ба панҷ самти устувори тараққиёти Республикаи Ўзбекистон дар солҳои 2017—2021” таҳия шуд. Дар стратегия ҳамчун самти панҷум “Самтҳои устувори таъмин намудани бехатарӣ, ҳамбастагии байнимиллӣ ва таҳаммулпазирии динӣ ва соҳаи чуқур андешидашуда, ба ҳамдигар манфиатбахш ва амалии сиёсати хоричӣ” муқаррар карда шуд. Ин ҳам аз эътибори махсус ба амнияти шаҳрвандон дар кишварамон, таҳаммулпазирии миллии ва байни динҳо далолат медиҳад.

Инкишоф додани маданияти таҳаммулпазирӣ ва инсонпарварӣ, мустаҳкам намулдани ҳамбастагию муросои байнимиллӣ ва байни шаҳрвандон, дар рӯҳи ҳамин замина, муҳаббат ва садоқат ба Ватан тарбия кардани насли ҷавон яке аз самтҳои муҳимтарини сиёсати давлат дар Ўзбекистон менамояд.

***Шавкат
Мирзиёев***

хайрат оварда ба вучуд омада, анъанаҳои қадимтарини динию фалсафии қадимтарини таърихи башариёт ташаккул ёфтаанд. Файласуфи Юнони қадим Геракл бесабаб ин сарзаминро “Таҳвораи тафаккури фалсафӣ” номидидааст. Таъкид намудан ҷоиз аст, ки тамаддуни мо ба ба услуби ба худ хоси тафаккури таҳаммулпазирӣ, дилфарохӣ таъя мекунад.

Таърихи сеҳазорсоламон гувоҳӣ медиҳад, ки оличанобӣ ва инсонпарварӣ, кӯшиш барои тифоқии байнимиллӣ яке аз фазилатҳои олитарини халқамон аст. Ин анъанаҳо аз насл ба насл гузашта меоянд.

АҲАМИЯТИ ҲАМБАСТАГИИ БАЙНИМИЛЛӢ ДАР ТАЪМИНИ БЕХАТАРӢ ВА СУБОТ

Ўзбекистон баъди расидан ба истиқлолият на фақат барои халқи ўзбек, ки номи давлат аз он гирифта шудааст, балки барои қонеъ намудани эҳтиёҷоти маънавию мадании аҳолии миллаташ гуногуни дар кишварамон зиндагӣ кардаистода марказҳои миллию фарҳангӣ ташкил карда шуд. Барои дастгирӣ кардани фаъолияти онҳо ва мустаҳкам намудани муносибатҳои байнимиллӣ 13-уми январӣ соли 1992 Маркази маданияти байналмилалӣи республика ташкил гардид.

Соли 2017 25-солагии ташкилѐбии Маркази маданияти миллии республика васеъ ҷашн гирифта шуд.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Бино ба маълумотҳо сад сол муқаддам дар ҳудуди республикаи ҳозираамон намояндагони қариб 70 миллат истиқомат мекарданд. Соли 1926 дар республикаамон намояндагони 90 миллату қавм зиндагӣ дошта бошанд, соли 1959 шумораи онҳо ба 113, соли 1979 ба 123, соли 1989 ба 130 то расид.

19-уми майи ҳамон сол бо мақсади боз ҳам инкишоф додани фаъолияти марказ бо Фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон он ба сифати Кумитаи муносибатҳои байнимиллӣ ва алоқаҳои дўстона бо кишварҳои хориҷӣ дар назди Девони Вазирон аз нав ташкил карда шуд.

Фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чоравау тадбирҳои боз ҳам такмил додани муносибатҳои байнимиллӣ ва алоқаҳои дўстона ба кишварҳои хориҷӣ” ба таъмини суботу сулҳ ва тифоқӣ дар чамъият, мустаҳкам кардани ҳиссиёти мансубият ба оилаи бузургу ягонаи сермиллат дар шуури шаҳрвандон, ҳамаҷониба дастгирӣ кардан ва инкишоф додани марказҳои миллии фарҳангӣ ва чамъиятҳои дўстӣ, вусъат додани робитаҳои маданияу маърифӣ бо кишварҳои хориҷӣ равона карда шудааст.

Бар зиммаи ин кумита вазифаи таъмин сохтани тифоқӣ ва таҳаммулпазирии байнимиллӣ, васеъ тарғиб кардани сиёсати сулҳхоҳона, муваффақиятҳои ноилшуда дар ҳамаи соҳаҳои ҳаёти мамлакат, исроргарона дар амал татбиқ намудани сиёсати давлат доир ба мустаҳкам кардани дўстӣ ба ҷомеаи байналмилалӣ, аз ҷумла бо диаспораи ҳамватанон дар хориҷи кишвар гузошта шудааст.

Яке аз масъалаҳои муҳимтарини самти муносибатҳои байнимиллӣ ташкил намудани низоми таълиму тарбия бо назардошти таркиби миллии аҳоли мебошад. Бино ба маълумоти статистику Вазорати таълими халқ дар соли таҳсили 2017-2018 дар миқёси республика 9628 то мактаб фаъолият менамояд, аз онҳо дар 9018 мактаб таълим ба забони ўзбекӣ, 903 то мактаб ба русӣ, 365 то ба забони қароқалпоқӣ, 378 то мактаб ба қазоқӣ, 245 то мактаб ба забони тоҷикӣ, 44 то мактаб ба туркманӣ, 90 то мак-

Эй мардум!
Мо шуморо аз
як марду зан
офаридем ва
шуморо тираҳо
ва қабिलाҳо
қарор додем, то
якдигарро би-
шиносед. (Инҳо
молики имтиёз
нест), гироми-
тарини шумо-
назди Худованд
ботақвотарини
шумост. Худо-
ванд Доно ва
Огоҳ аст.

**Қуръони
карим, сураи
Ҳучурот, ояти
13-ум**

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Ин матнро хонед, истилоҳи “иммунитети мафкуравӣ”, ки дар ин чо оварда шудааст, эзоҳ диҳед.

“Маълум аст, ки барои гирифтани пеши роҳи ҳар гуна беморӣ, аввало, дар организми инсон бар зидди он иммунитет ҳосил карда мешавад. Мо ҳам барои дар қалби фарзандонамон ташаккул додани муносибати солим ба Модар-Ватан, таърихи ганиамон, дини муқаддаси аҷдодонамон, таъбир ҷоиз бошад, иммунитети мафкуравиашонро пурзӯр карданамон зарур аст”.

Республикаи Ўзбекистон ҳурмат шудани забон, урфу одат ва анъанаҳои ҳамаи миллат ва қавмҳоеро, ки дар ҳудудаш истиқомат мекунанд, таъмин менамояд, барои инкишофи онҳо шароит фароҳам мекунад.

Аз моддаи 4-уми Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон

таб ба забони қирғизӣ ба роҳ монда шудааст. Набояд фаромӯш кард: дар кучое, ки аҳамияти ғояи ҳамбастагии байни миллатҳо дарк нашавад, дар ҳаёти он ҷамъият ҳар гуна зиддиятҳо, муаммоҳо ба вучуд меоянд, онҳо ба сулҳу осоиш ва субот таҳдид мекунанд. Низоъҳои байнимиллие, ки имрӯз дар баъзе минтақаҳои дунё содир мешаванд, аз гуфтаҳои боло далолат медиҳанд.

Дар роҳи татбиқи амалии ғояи тифоқии байни миллатҳо мамонияти хатарноктарин миллатгарой ва шовинизми тачовузгарона мебошад. Ҷамъияти ба доми ин иллат, ғояи зарарнок гирифтورشуда ба

ҳалокат рӯ ба рӯ меояд. Оид ба ин ҳолат аз таърихи дуру наздик бисёр мисол овардан мумкин. Масалан, ғояи фашизм ба сари инсоният кулфат, офату балоҳои бисёр овард ва дар оқибат худаш ба ҳалокат рӯ ба рӯ омад.

Лекин имрӯз низ қувваҳои ҳастанд, ки барои зинда кардани ғояҳои фашизм, шовинизм, наҷодпарастӣ, бар зидди ғояи ҳамбастагии миллӣ, тифокӣ “юриши салибӣ” карданӣ ҳастанд. Мо айнан аз будани ҳамин қувваҳо ва ҳаракатҳои онҳо хушёр бояд бошем. Бино ба маълумотҳо ҳоло дар сартосари дунё қариб 500 то ташкилоти террористӣ мавҷуд аст. Дар мобайни як сол дар оқибати аз тарафи онҳо содир шудани амалҳои террористӣ чандин ҳазор нафар ҳалок шуданд, ки ин ҳам терроризм яке аз таҳдидҳои асосии аз маҷро баровардани ҳаёти осоишта ва хотирҷамъӣ буданашро нишон медиҳад.

Хулоса карда гӯем, модоме, ки дар диёрамон пешвозгирии субҳро, ором хуфтанро, таълим гирифтани ва барои оянда барнома сохтанро меҳомем, таъмини сулҳу осоиш, бехатарӣ ва субот вазифаи аввалиндараҷа хоҳад монд. Барои татбиқи амалии онҳо ҳар яки мо чун як тану як қон бояд ҳаракат намоем.

Мисли паррандаҳо дар ҳаво парвоз карданро омӯхтем. Мисли моҳиҳо дар баҳрҳо шино намуданро ёд гирифтем. Лекин ҳанӯз ҳам мисли бародарон дар ин сайёра зистанро наомӯхтем.

*Мартин
Лютер Кинг*

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Аҳамияти бехатарӣ ва суботро чӣ гуна арзёбӣ мекунед?
2. Аз кӯҳансолон фикрашонро дар бораи ҷанг ва сулҳ пурсидаед?
3. Аҳамияти тифоқии байни миллатҳо дар бобати таъмини бехатарӣ аз чиҳо иборат аст?
4. Ба фикри шумо ҳоло дар дунё хавфи калонтарине, ки ба суботу сулҳ таҳдид менамояд, чист?

§ 2

ТАМОИЛҲО ДАР ДИНШИНОСИИ МУОСИР

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Таърихи инкишофи фанни диншиносӣ.
2. Тамоилҳои нав дар омӯзиши сотсиология, фалсафа, психология, феноменологияи дин.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Чихати фаркку-нандаи диншиносӣ аз дигар фанҳо ин аст, ки дар он дар бораи ҳар гуна дин ҳолисона, бидуни танқид ва таҳқир маълумот дода мешавад.

ТАЪРИХИ ИНКИШОФИ ФАННИ ДИНШИНОСӢ

Барои ҳолисона омӯхтани тамоми динҳо дунё ва ҷараёнҳои вобаста ба онҳо фанни “Диншиносӣ” мавҷуд аст. Соҳаҳои ин фан хеле зиёд буда, яке аз онҳо “Таърихи динҳои дунё” мебошад.

Дар замони императори Рим Константин I (асри IV) дини насронӣ баробари дигар динҳо ба як мавқеъ соҳиб шуд. Минбаъд дини давлатӣ эълон шудани дини насронӣ аз тарафи империяи Рим дар Европа ва дар натиҷаи оҳиста-оҳиста ҳокимиятро ба даст гирифтани калисо илму фан низ зери таъсири дини насронӣ монд. Дар ин давр тадқиқотҳо оид ба дин фақат дар шакли илоҳиёт буда, дини насронӣ, хусусан, мазҳаби католикии он аз дигарҳо боло гузошта мешуд.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Дар асарҳои нависандагони Юнон ва Рими қадим дар бораи динҳои халқҳои гуногун маълумотҳо оварда шудаанд. Масалан, Ҳеродот (асри V-уми пеш аз милод), ки номи “падарии илми таърих”-ро гирифтааст, низ оид ба халқҳои тадқиқкардааш маълумот дода, аз хусуси дини онҳо низ суҳан рондааст.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Маълумотхоеро, ки дар бораи худоён ва қаҳрамонҳо дар асарҳои Гомер ва Гесиод оварда шудаанд, ба ёд оред.

Аз ин асарҳо дар бораи динҳои кадом давр маълумот гирифтани мумкин?

Дар асрҳои VII-VIII дар бораи динҳои мавҷудаи он давр рисолаҳои хурдак пайдо шуданд. Аз асрҳои VIII-IX саркарда, дар бораи таърихи динҳо ва таълимотҳо китобҳои нахустин офарида шуданд.

Дар асри XIX таъсири калисо дар минтақаи Европа суст шуд. Дар натиҷа, дар баробари дигар фанҳо фанни диншиносӣ ҳам аз зери таъсири калисо баромад. Дар ин давр асарҳои Макс Мюллер бо номи “Мифологияи қиёсӣ”, “Маърузаҳо оид ба асос ва ташаккули динҳо” аз нашр баромаданд.

Баъдтар Мюллер дар Донишгоҳи машҳури Оксфорд аз таърихи динҳо маърузаҳо хонда, бори аввал истилоҳи “диншиносӣ”-ро истифода бурдааст. Ҳамин

Тамъиди император Константин, Рафаэл

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Бобокалони бузурги мо Абӯрайҳон Берунӣ ба маънои тоҷаш ба номи падари фанни диншиносӣ дар шарқи мусулмонӣ муносиб аст.

Дар асарҳои вай аз қабилӣ “Осор-ул-боқия”, “Ҳиндустон” дар бораи динҳои мухталиф маълумотҳо гирд оварда шудаанд.

Илм аз хама
моли дунё
беҳтар аст.
Зеро илм туро
ҳимоя ме-
кунад, моли
дунёро бошад
бояд ту ҳимоя
кунӣ. Моли
дунё сарф гар-
дад, кам меша-
вад, аммо илм-
ро ба дигар
кас омӯзонӣ
боз ҳам зиёда
мешавад.

*Алӣ ибни
Абӯтолиб*

тавр, диншиносӣ дар донишгоҳҳои Париж, Брюссел ва Рим ҳамчун фан омӯзонида мешуданд. Дар даври Иттиҳоди Шӯравии собиқ фанни диншиносӣ асосан барои танқиди динҳо ва исбот кардани “сарқути дунёи кӯҳна” омӯхта мешуд. Бинобар ин ҳам номи вайро дигар карда “Атеизми илмӣ” номиданд. Бо мурури солҳо дар донишгоҳҳо кафедраҳои “Атеизми илмӣ” ташкил шуда, ба донишҷӯён ғояи “афюн будани дин” талқин карда мешуд.

Республикаи Ўзбекистон ба мустақилӣ ноил шуду соҳаи диншиносӣ ҳам аз зери таъсири мафкураи атеистӣ берун шуд.

Бо мақсади дар байни насли ҷавон ташаккул додани тафаккури саҳеҳ ва холис дар бораи динҳо, тарбия кардани онҳо дар рӯҳи таҳаммулпазирии байнидинӣ дар миёнаҳои солҳои 90-ум дар барномаи таълими синфҳои 9-уми мактабҳои умумитаълимӣ фанни “Таърихи динҳои дунё” дохил карда шуд.

Мувофиқи тартиби нави дар соли 2017 қабулшуда акнун диншиносӣ ҳамчун фанни асосӣ эътироф шуд. Барои инкишоф додани ин соҳа соли 1999 Донишгоҳи исломии Тошканд ташкил карда шуд. Донишгоҳ мувофиқи самти фаъолияташ мутахассисони бакалавр ва магистрро тайёр карда меояд.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Дар олами ислом дар соҳаи диншиносии қиёсӣ низ қорҳои зиёд амалӣ шудаанд. Аз байни онҳо асари “Осор-ул-боқия”-и Абӯрайҳон Берунӣ, “Дастур”-и Ибни Ямин, “Китоби маъҷусият ва бисёрхудой”-и Муҳаммад ибни ал-Ҳузайл, “Рисола дар бораи васфи мазҳабҳои собийён”-и Абулаббос Аҳмад ибни Муҳаммад ас-Сараҳсӣ, “Китоби шариятҳои динҳо”-и Абӯзайд ал-Балхиро қайд кардан мумкин аст.

16-уми апрели соли 2018 бино ба фармони Президенти мамлакат дар хузури Идораи мусулмонони Ўзбекистон Академияи исломии Ўзбекистон ва дар заминаи Донишгоҳи исломии Ўзбекистон Академияи исломии байналмилалии Ўзбекистон ташкил карда шуд.

ТАМОИЛҲОИ НАВ ДАР ОМУЌИШИ СОТСИОЛОГИЯ, ФАЛСАФА, ПСИХОЛОГИЯ, ФЕНОМЕНОЛОГИЯИ ДИН

Диншиносӣ бо фанҳои ҷамъиятшиносӣ аз ҷумлаи фанҳои таърих, фалсафа, психология, сотсиология муштаҳкам вобаста аст. Дар натиҷаи ин вобастагӣ дар таркиби диншиносӣ якҷанд соҳаҳо ба вуҷуд омаданд.

Сотсиологияи дин соҳаи диншиносииест, ки муносибатҳои ҷамъиятӣ, натиҷаҳои аз паси ин муносибатҳоро ба вуҷуд меоянд, меомӯзад. Ин соҳаи илм муносибати динро нисбат ба давлат, халқ, оила, воқеаҳову ҳодисаҳои иҷтимоие, ки дар соҳаи дин пайдо мешаванд, муносибатҳои байниҳамдигарии ҷамъаҳои динӣ бо ҷамъиятро тадқиқ менамояд. Сотсиологияи дин аз як тараф ба ҷамъият, аз дигар тараф ба илмҳои динӣ таъа муқобил мекунад.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Таърихи дин — соҳаи диншиносииест, ки динҳоро аз нуқтаи назари таърихӣ меомӯзад. Дар он асосан ба шарту шароити таърихӣ пайдоиши динҳо, асосҳои онҳо, ҷамъаҳои нахустин, марҳилаҳои инкишоф ва ҳолати имрӯзаи онҳо аҳамият дода мешавад.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

Ҳуччати зеринро хонед ва муайян кунед, ки ин қоида дар қонунгузориҳои миллӣ чӣ гуна инъикос ёфтааст?

“Ҳар як инсон ҳуқуқи озодиҳои фикр қардан, виҷдон ва динро доирад; ин ҳуқуқ ҳуқуқи дигар қардани дин ё маслаки худ, аз рӯйи дин ё маслаки худ бо тартиби яққа ё бо дигарон яқҷоя таҳсил гирифтанд, дар адо намудани тоату ибодат, маросимҳои динӣ ба таври ошкоро ё хусусӣ озодиҳои эътиқод қарданро дар бар мегирад”.

Моддаи 18-уми Баёнияи умумиҷаҳонии ҳуқуқи инсон

Модоме, ки чавоби донишмандонаро мехостӣ, саволро донишмандона бидех.

Гёте

Зиёда аз ин сотсиологияи дин эътиқоди динии инсонҳо, фаъолияти ташкилотҳои динӣ, тафаккури динии аъзоёни ҷамъиятро меомӯзад.

Дар сотсиология зимни омӯхтани ҳодисаи динӣ албатта ба функсияҳои дар ҳаёти иҷтимоӣ иҷрошуда дин бояд мурочиат кард. Дар синфҳои аввал бо инҳо қисман шинос шуда будед.

Психологияи дин. Соҳаи диншиносииест, ки ҷиҳатҳои гуногуни ҳаёти динии инсонро аз нуқтаи назари психологӣ меомӯзад.

Психологияи дин барои баён кардани таҷрибаи динии шахс ва зухуроти мухталифи ин таҷриба ҳа-

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Ба расмҳои зерин нигоҳ карда, барои эзоҳ додани функсияҳои дин дар ҳаёти иҷтимоӣ кӯшиш намоед.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Истилоҳи “сотсиология” аз ҷамъи калимаи латинии “societas”—ҷамъият ва юнонии “logos”—таълимот гирифта шуда, маънои фан дар бораи ҷамъиятро дорад.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Матни зеринро хонед. Ин матн ба кадом соҳаи диншиносӣ тааллуқ доштанаширо таҳлил кунед.

“...дар хазинаи подшоҳ Доро ибни Доро як нусхаи “Абисто” (“Авесто”), ки дар дувоздаҳ ҳазор нӯсти гав бо тилло навишташуда буд. Искандари Мақдунӣ ҳангоми оташкадаҳоро вайрон карда, куштани хизматгорони ӯ китобро сӯзонда буд. Аз ин боис аз ҳамон замон аз панҷ се қисми “Абисто” (яъне ҳаждаҳ наски он) нобуд шуда рафт. “Абисто” сӣ наск буд, ба назарамон дар дасти маъҷусиҳо дувоздаҳ наск (қисм) монд.”

Абӯрайҳон Берунӣ

ракат мекунад. Эҳсосоти динӣ, маъно ва тарзи зисти инсон мавзӯи асосии психологияи дин мебошад.

Фалсафаи дин. Соҳаи диншиносииест, ки моҳияти дин, вобастагии инсонро бо ҳақиқатҳои динӣ меомӯзад. Мавзӯи асосии дар маркази эътибори он буда мавҷуд будани Худо, сифатҳои он, муносибати парвардигор — коинот, офаридан, мақсад аз офаридани олам, аз нав зинда шудан, монанди пайғамбарӣ ва ваҳй барин масъалаҳо меистад.

Феноменологияи дин — соҳаи илме, ки чиҳатҳои ба назар намоёни динро, дар зоҳир аксшавандаи онро меомӯзад.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Феномен чизи намоёншаванда, ба чашм зухуршаванда буда, феноменология ҳар як чизи ба назар намоёнро дар шакли системавӣ (аз рӯйи тартиб, назм) тадқиқ менамояд.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Тавзеҳи маънои зери рамзҳои (аломатҳои) динӣ маҳфузбуда ва инъикоси мазмуни муқаддаси суҳано-ни маҷозии динӣ ҳам яке аз вазифаҳои феноменология мебошад.

Дар замони сохти собиқ мустабид дар диёри мо қариб 80 то масҷид фаъолият нишон дода бошад, соли 2017 шумораи онҳо 2 ҳазору 42 торо ташкил намуд.

Феноменологияи дин ба эҳсосоти динӣ ва зухуроти қариб ҳамаи ин эҳсосот ба яқдигар монандиашро таъкид карда, ба исбот намудани яқ будани асл ва ғояи ҳамаи динҳо ҳаракат менамояд. Он ибодат ва маросимҳои динҳои гуногун, чойҳои муқаддас, замон, чиз ва шахсиятҳоро тадқиқ карда, барои кашфи чихатҳои муштараки онҳо кӯшиш мекунад.

Таърихи дин соҳаи илмест, ки пайдоиш ва марҳилаҳои инкишофи динҳоро меомӯзад. Он ба яқчанд фанҳо таърих мекунанд ва бо онҳо узван вобастааст. Масалан, фанни таърих баробари омӯхтани воқеаю ҳодисаҳо аз нигоҳи ташаккули таърихӣ гузашта ва имрӯз ба фанни “Таърихи динҳо” ёвари наздик аст.

Барои омӯхтани сарчашмаҳои динӣ фанни филология аҳамияти алоҳида касб менамояд. Гайр аз ин дар тадқиқи таърих фанҳои ёрирасон мифология (ривоят ва афсонаҳо), этнология, археология, таърихи санъат, фолклор ва монанди инҳо барои омӯзиши таърихи худ вобастагӣ доранд.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲКАМКУНӢ

1. Миёни сотсиология, феноменология, фалсафа, психологияи дин чӣ гуна вобастагӣҳо мавҷуданд?
2. Қадвали зеринро бо мисолҳо пур кунед.

Сотсиологияи дин	Фалсафаи дин	Психологияи дин	Феноменологияи дин

3. Барои омӯхтани таърихи дин кадом фанҳо фанҳои ёвар мешаванд ва чаро?
4. Аз www.lex.uz Фармони Президенти Республикаи Ўзбекистонро аз 16 апрели соли 2018 “Дар бораи чораву тадбирҳои ба қуллӣ тақдир додани фаъолияти соҳаи динию маърифӣ”-ро ёфта хонед ва моҳияти онро фаҳмонед.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Солҳо	Шумораи онҳое, ки аз Ўзбекистон ба сафари ҳаҷ рафтанд	Шумораи онҳое, ки аз Ўзбекистон ба сафари умра рафтанд
1991	350	0
1992	500	370
1993	1500	1126
1994	3000	2000
1995	3000	1943
1996	3675	2164
1997	3675	3670
1998	3850	2822
1999	3870	2136
2000	3841	1378
2001	3800	1197
2002	3800	1124
2003	3800	1228
2004	4180	1148

Солҳо	Шумораи онҳое, ки аз Ўзбекистон ба сафари ҳаҷ рафтанд	Шумораи онҳое, ки аз Ўзбекистон ба сафари умра рафтанд
2005	4500	2000
2006	5078	2354
2007	5088	4075
2008	5080	4325
2009	5080	4358
2010	5080	6162
2011	5080	6120
2012	5080	6120
2013	5200	5775
2014	5200	6567
2015	5200	6166
2016	5200	6172
2017	7350	6172

“Ва Парвардигори ту ҳукм кард, ки ба чуз Худаш [дигаре]-ро ибодат макунед; ва ба падару модар некӯкорӣ бикунед; агар яке аз онҳо, ё ҳар ду назди ту ба калонсоли бирасанд, пас, ба онҳо «уф» мағў ва бар онҳо бонг мазан ва ба онҳо сухани некӯ бигў”.

Қуръони карим, сураи Исро, ояти 23-юм

§ 3

МУНОСИБАТҲОИ ДАВЛАТ ВА ДИН

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Муносибатҳои давлат ва дин дар шароити ҳозира.
2. Асосҳои ҳуқуқии муносибатҳои давлат ва дин.
3. Муносибатҳои давлат ва дин дар Ўзбекистон.

МУНОСИБАТҲОИ ДАВЛАТ ВА ДИН ДАР ШАРОИТИ ҲОЗИРА

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Ҳар кадом давлат муносибатҳояшро нисбат ба дин аз рӯйи ҳуҷҷатҳо ва қонунҳои меъёрию ҳуқуқӣ ба тартиб меорад.

Решаҳои муносибатҳои давлат ва дин ба даврҳои хеле қадим рафта мерасад. Дар айни вақт ин муносибатҳо дар даврҳои мухталиф мазмуни гуногун касб намудаанд. Дар асрҳои миёна дин дар ҳамаи соҳаҳои ҷамъият, аз ҷумла дар ҳаёти давлат пурра ҳукмрон шуда буд. Дар баъзе давлатҳо дин тамоман инкор шуда, он ҷойҳо атеизм афзалият пайдо карда буд.

Дар ибтидои асри XXI дар бобати муносибатҳои байниҷаҳонии давлат ва дин давлатҳоро ба гурӯҳҳои зерин ҷудо кардан мумкин:

- давлатҳое, ки дар онҳо ба дин мақоми давлатӣ дода шудаанд;
- давлатҳои зери таъсири доираи калисо;
- давлатҳои дунёвӣ ё давлатҳое, ки дар бобати муносибатҳои динӣ роҳи бетарафиро гирифтаанд;
- давлатҳое, ки дини расмӣ надоранд;
- давлатҳое, ки дин аз давлат ҷудост;
- давлатҳое, ки бо калисои католикӣ аҳду паймондоранд;

- давлатҳое, ки гурӯҳҳои диниро ҳуқуқӣ муҳофизат мекунад;
- давлатҳои дорой сохти динию ҷамоавӣ.

Ин тавр давлатҳоро гурӯҳбандӣ намудан албатта кори нисбист. Аммо он хусусиятҳои асосии муносибатҳои давлат ва динро ифода мекунад. Дар айни вақт як давлат аз рӯйи нишонаҳои худ ба якҷанд гурӯҳ дохил шуданаш мумкин.

АСОСҲОИ ҲУҚУҚИИ МУНОСИБАТҲОИ ДАВЛАТ ВА ДИН

Ҳоло дар нисфи зиёди давлатҳои ҷаҳон аз давлат ҷудо будани дин ё бетарафии давлат нисбат ба ташкилотҳои динӣ дар сатҳи Конститутсия ё дар дараҷаи қонун муқаррар карда шудаанд.

Сарфи назар аз нигоҳи юридикӣ эътироф шудааст ё не ҳамаи давлатҳо муносибати эътиромонаро нисбат ба озодии дин ва эътиқод эълон кардаанд..

Ҳоло як қатор хусусиятҳои ба худ хоси муносибатҳои байни давлат ва динро таъкид кардан лозим аст. Баъди хотима ёфтани “ҷанги сард” тамоили ҳучум нисбат ба дин ва сиёсати назорати фаъолияти динӣ нармтар шуд. Дар натиҷаи он сектаҳои динӣ бисёр ва нав шуданд. Ин ҷараён дар сиёсати бе-тоқати ва поймолкунӣ нисбат ба сектаҳо ё равияҳои нави динӣ ва дар ҳолатҳои пурзӯр гардидани амалиёти қонунгузорӣ ифодаи худро ёфт.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Калимаи “таҳаммулпазирӣ” (толерантӣ) қариб дар ҳамаи забонҳо мазмуни як хел ё якдигарро пуркунанда дорад. Ин истилоҳ маънои сабру тоқат, муносибати боэътиромро нисбат ба нуқтаи назар ва ҳаракатҳои дигарро ифода мекунад.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

Дар ибтидои асри XXI давлатҳои дунёро аз рӯйи муносибатҳои байниҳамдигарии давлат ва дин гурӯҳбандӣ кунед.

Масалан, давлатҳое, ки ба дин мақоми давлатӣ додаанд—Қатар, Покистон, Коста-Рика ва ҳоказо.

МУНОСИБАТҲОИ ДАВЛАТ ВА ДИН ДАР ЎЗБЕКИСТОН

Ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои динӣ аз давлат ҷудо буда ва дар назди қонун баробаранд. Давлат ба ғайрияти иттиҳодияҳои динӣ даҳолат намекунад.

Моддаи 61-уми Конституцияи Республикаи Ўзбекистон

Дар Ўзбекистон муносибате, ки байни давлат ва дин ташаккул ёфтааст, аз рӯи моҳият, мазмун ва асосҳои ҳуқуқиаш дар заминаи аз давлат ҷудо будани дин ва озодии вичдон, принсипи таҳаммулпазирии конфессионалӣ арзи вучуд намудааст. Дар Конституцияи мамлакатамон аз давлат ҷудо будани ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои динӣ ва дар назди қонун баробар будани онҳо қайд шудааст. Дар айни вақт ба ғайрияти иттиҳодияҳои динӣ даҳолат накардани давлат низ муқаррар гардидааст.

Ин масъала мазмуни Қонун “Дар бораи озодии вичдон ва ташкилотҳои динӣ”-ро ташкил мекунад. Ин тамоил дар мамлакат ба қорҳои динӣ даҳолат накардани давлатро, дин бошад ба қорҳои давлатро (ҳолатҳои дар ҳуҷҷатҳои қонунӣ зикршуда аз инҳо мустасно мебошанд) мефаҳмонад. Дар айни замон дар Қонуни Асосиамон аз тарафи давлат таъмин шудани ҳурмат ба забон, урфу одат ва анъанаи ҳамаи миллат ва қавмҳои сокини ҳудудаш, фароҳам овардани шароит барои инкишофи онҳо таъкид шудааст.

Аввалан, ташкилотҳои динӣ сарфи назар аз он, ки ба қадом конфессия тааллуқ ҳастанд, дар як хел майдони ҳуқуқӣ ғайрият мебаранд. Сониян, таш-

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Моҳи октябри соли 1995 дар шаҳри Тошканд таҳти шиори “Зери як само” анҷумани байналмилалӣ мусулмонон ва насронӣҳо баргузор шуд. Дар моҳи ноябри соли 1996 тантанаҳо бахшида ба 125-солагии епархияи Тошканд ва Осиёи Марказии қалисои православии Рус гузаронида шуд.

кил кардани фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ кори до-хилии онҳо ба ҳисоб меравад ва аз назорати давлат холист.

Дар айни вақт, гарчанде ташкилотҳои динӣ аз давлат чудо мебошанд, он динро аз ҷамъият чудо намеку-нанд. Зеро шаҳрвандони ба ҳар як дин эътиқодкунанда қисми таркибии ҷамъият мебошанд, аз ин сабаб дин дар ҷамъияти шаҳрвандӣ мавқеи худро дорад.

Республикаи Ўзбекистон садоқати худро ба прин-сипҳои демократӣ нишон дода, дар муносибатҳои давлат ба дин ва ташкилотҳои динӣ амал намудани принципҳои зеринро эълон кард:

- ҳурмат намудани эҳсосоти динии диндорон;
- эътироф намудани кори хусусӣ будани эътиқо-ди динии шаҳрвандон ё иттиҳодияҳои онҳо;

“Вайрон карда-ни калисо ва си-нагоғаҳо манъ карда мешавад. Дар ин масъала дар байни аҳли илм ихтилоф вучуд надорад”.

*Аз китоби
“Таъвилоти
аҳлис-сунна”-и
Абӯмансур Мо-
туридӣ, тафси-
ри ояти 40-уми
сураи “Ҳач”.*

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

Дар асоси расмҳои боло ва матни зерин ба муносибатҳои дин ва давлат дар мамлакатамон таъриф диҳед.

Ҳоло ба иштирокчиёни сессия бо пешниҳоди қабул намудани резо-лютсияи махсуси Ассамблеяи умумии СММ зери унвони “Маърифат ва таҳаммулпазирии динӣ” муроҷиат карданӣ ҳастам.

Мақсади асосии ин ҳуҷҷат аз таъмин намудани ҳуқуқи ҳама дар боба-ти гирифтани таълим, кўмак расонидан ба барҳам задани бесаводӣ ва ҷаҳолат иборат аст.

Шавкат Мирзиёев,
Аз нутқи сессияи 72-юми Сарассамблеяи СММ.

Мо дини муқаддасамонро ҳамчун ифодакунандаи арзишҳои азалиамон беҳад қадр мекунем. Мо онҳоеро, ки дини муқаддасамонро бо зӯрварӣ ва хунрезӣ дар як саф мегузоранд, маҳкум менамоем ва бо онҳо ҳеч гоҳ муросо намекунем.

**Шавкат
Мирзиёев**

- қафолат додани баробарии ҳуқуқи шахрвандони ба назарҳои динӣ амалкунанда ё ба онҳо амалнакунанда ва таъқиб накардани онҳо;
- дар қори эҳёи маънавӣ, қарор ёфтани арзишҳои ахлоқии умумиинсонӣ барои истифодаи имкониятҳои иттиҳодияҳои гуногуни динӣ зарурати ёфтани роҳҳои бо онҳо мулоқот намудан;
- эътироф намудани ба мақсадҳои ифротгарӣ (вайронгарӣ) истифода нашудани дин.

Дар ҳудуди республикаи мо бо масъалаи ба тартиб даровардани муносибатҳои давлат ва дин, мувофиқ кардани фаъолияти ташкилотҳои динӣ Кумитаи оид ба қорҳои дини назди Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон машғул мешавад. Кумитаи фаъолияти ҳудро соли 1992 сар қардааст. Дар ин мобайн ба муносибати ба вучуд омадани шароити нави тараққиёти давлатамон бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 16 апрели соли 2018 фаъолияти кумита ислоҳ шуд. Аз ҷумла, шумораи ходимон афзуда, маоши ходимон зиёд шуд. Дар айни замон барои омӯхтани муаммоҳои пайдоишашон эҳтимолии оид ба дин дар назди кумита марказ ташкил дода шуд.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Қадом моделҳои муносибатҳои давлат ва динро меденад?
2. Республикаи Ўзбекистон қадоме аз ин моделҳоро истифода менамояд?
3. Дар моддаи 61-уми Конститутсияи мамлакатамон оид ба муносибатҳои давлат ва дин чӣ гуна фикр мустаҳкам зикр шудааст?
4. Республикаи Ўзбекистон дар бобати муносибатҳои байниҳамдигарии давлат бо дин ва ташкилотҳои динӣ ба қадом принципҳои амал мекунад?

§ 4

ДИН ВА ҲАЁТИ ИҶТИМОӢ

ДАР ДАРСИ ИМРӢЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Мавқеи дин дар ҷамъият.
2. Муносибатҳои иҷтимоӣ ва дин. Функсияҳои иҷтимоии дин дар ҷамъият.

МАВҚЕИ ДИН ДАР ҶАМЪИЯТ

Аз таърихи инсоният хуб медонем: мардуми ягон минтақаи дунё ҳаёти шахсӣ ва иҷтимоиашро бе ниЗОМИ динӣ ва эътиқодҳо тасаввур карда наметавонад. Дар ҳамаи марҳилаҳои таърихӣ табақаҳои асосии ҷамъият барои ташкили фаъолияти худ ба ин ё он принципҳои эътиқоди динӣ таъҷ намудаанд. Ин ҳолат ба ҳамаи мардуму миллатҳо хос мебошад.

Албатта тағйир ёфтани шакл ва мазмуни ҳаёти иҷтимоӣ ба дигар шудани муносибатҳои аъзоёни ҷамъият ба дин таъсири худро мерасонад.

Ба тӯфайли хизмати дин ва арконҳои дин барои ҳимояи шахсони пеш аз ҳама мазлум, қалбашон шикаста ва ба кӯмаки иҷтимоӣ мӯҳтоҷ ҳимоя шудаанд. Инро табақаи мутақаббири (дорои кибр) ҷамъият дарҳол қабул накарданишонро аз таърих доништан мумкин.

Баъдтар баъзе доираҳои ҳукмрон аз дин барои мустаҳкам намудани мавқеи иҷтимоӣ иқтисодӣ ва сиёсиашон истифода бурдани шуданд. Зимнан барои

Агар оҳан кор фармуда нашавад, занг мезанад. Агар об ҳаракат накунад, вайрон мешавад. Агар инсон фикр накунад, дар ақл низ ҳамон ҳолат рӯй медеҳад.

Леонардо Да Винчи

Дар кадоме аз шумо чахлу ғазаб неш занад, дарҳол ба сукут кардан гузаред.

* * *

Касе, ки ғайридинро таҳқир намояд, дар рӯзи қиёмат зери тозиёнаи оташ гирифта хоҳад шуд.

Ҳадис

ин мақсадҳояшон аз кирдорҳои ғайриинсонӣ ҳатто рӯй натофтанд. Аз ҷумла вақте олимон дар Ғарб кашфиётҳои бузурги илмиро сар карданд, калисо аз хавфи аз даст додани ҳукмронияш онҳоро ба ҷодугарӣ айбдор намуда, нисбат ба онҳо сиёсати оммавии маҳвсозиро пеш бурд.

Ин ҳолати иҷтимоии Ғарбро агар бо Мовароуннаҳри асрҳои миёна, хусусан даври Темуриён қиёс кунем, мебинем, ки пешвоёни дини ислом фаъолияти алломаҳои бузурги он даври моро зидди ислом гуфта баҳо надодаанд.

Дар замони собиқ тоталитар мероси миллию маданияти моро чун кушандаи илму фан нишон медоданд. Масалан, дар солҳои 70-уми асри гузашта дар филми бахшида ба Мирзо Улуғбек ба марги вай Хоҷа Аҳрори Валиро айбдор карда нишон додаанд. Гўё, Хоҷа Аҳрори Вали ба шахзода Абдулатиф гуф-

Галилео Галилей дар назди суди инквизитсия

Сўзонда шудани китоби Ҷ.Бруно аз тарафи калисо

та бошад, ки “падарат корҳои куфрро мекунад ва бо ин кораш шаккоки менамояд”. Баъд ғўё “ба туфайли куштани кофир дар ислом ба арчу савоби калон ноил шудан мумкин” гуфта, ба ӯ фатво дода бошад. Аз рўйи ҳақиқати таърих вақти кушта шудани Улуғбек Хоҷа Аҳрори Валӣ дар Самарқанд умуман набудааст. Баръакс, он зоти шариф барои пешгирӣ намудани мочарои тоҷу тахт дар байни темуризодагон аз тахти дил ҳаракат кардааст.

Дар асри XX рӯ ба таназзул овардани донишҳои оид ба дини ислом сабабгори пурзӯршавии ҷаҳолат шуд. Ғояи атеизм барои бартарӣ пайдо кардан

Даҳ баробар
бой шуда рафта
бошӣ ҳам
тарзи ҳаётатро
дигар макун.

*Лев
Толстой*

Дар дунё қувваҳои зўрвар ва таҷовузгар барои забти халқ ё мамлакате, ё соҳиб шудан ба сарвати онҳо, пеш аз ҳама, ба бесилоҳ сохтани онҳо, яъне барои маҳрум кардан аз сарвати бузургтаринашон, арзишҳои миллӣ, таърих ва маънавияташон ҳаракат мекунанд.

Ташкил намудан ва фаъолият бурдани иттиҳодияҳои ҳарбишуда, партияҳо ва ҷамоатҳои рӯҳияти миллӣ ва динӣ доштае, ки ба воситаи зӯрӣ дигар қардани сохти конституциявиро мақсад намудаанд, бар зидди соҳибхитиярии республика, яқлухтӣ ва амнияти он, ҳуқуқу озодиҳои конституциявии шаҳрвандон мебароянд, ҷанг, адовати миллӣ, нажодӣ ва диниро тарғиб менамоянд, ба саломатӣ ва маънавияти халқ таҷовуз менамоянд, манъ қарда мешавад.

Ташкил намудани ҷамъиятҳо ва иттиҳодияҳои махфӣ манъ қарда мешавад.

***Конституция
Республики Ўзбекистон, моддаи 57***

ҳаракат намуд. Дар натиҷа ба таълимоти дини ислом унсурҳои бегона даромада омаданд. Лекин дар таълимоти дини ислом анъанаи устод ва шогирд ташаккул ёфта, донишҳои динӣ аз устодон ба шогирдон мегузашт. Ҳамин тариқ, арзишҳои динӣ то рӯзҳои мо расида омаданд.

Бино ба маълумоти таърихӣ дин ва ҷамъият бо ҳам узван алоқаманд мебошанд. Дуруст талқин қардани дин ба ҳифзи сулҳу осоиш, ташаккул додани муҳити таҳаммулпазирӣ, таракқи додани илму фан хизмат мекунад. Бадғаразона истифода шудани он ба бесуботиҳои ҳаёти ҷамъият, беқарорӣ сабаб мегардад.

МУНОСИБАТҲОИ ИҶТИМОӢ ВА ДИН. ФУНКСИЯҲОИ ИҶТИМОӢИ ДИН ДАР ҶАМЪИЯТ

Мафҳумҳои “функсия” ва “рол”-и динро бояд фарқ намуд, онҳо аз якдигар фарқ намекунанд, аммо як чиз нестанд.

Функсия усули ҳаракати дин дар ҷамъият аст. Рол маҷмӯи натиҷаҳои ба туфайли ин функсия ба амаломеда аст. Функсияҳои дин якҷандто аст.

Функсияи ҷаҳонбинӣ. Дар ҳамаи давру замонҳо дин ба саволҳои оид ба мазмуну моҳияти ҳаёт, мушкилиҳои зиндагии инсон, ба саволҳои “он дунё” ҷавоб додааст.

Ин чавобҳо ҳисси ҳосилкунии мақсади зиндагӣ дар одамонро медиҳанд.

Шахсони ба худо бовардошта на чун шахси очизи бо як азоб рӯзгор дошта, балки ҳаёти худро ҳамчун як порчаи мазмуни томи илоҳӣ тасаввур мекунанд.

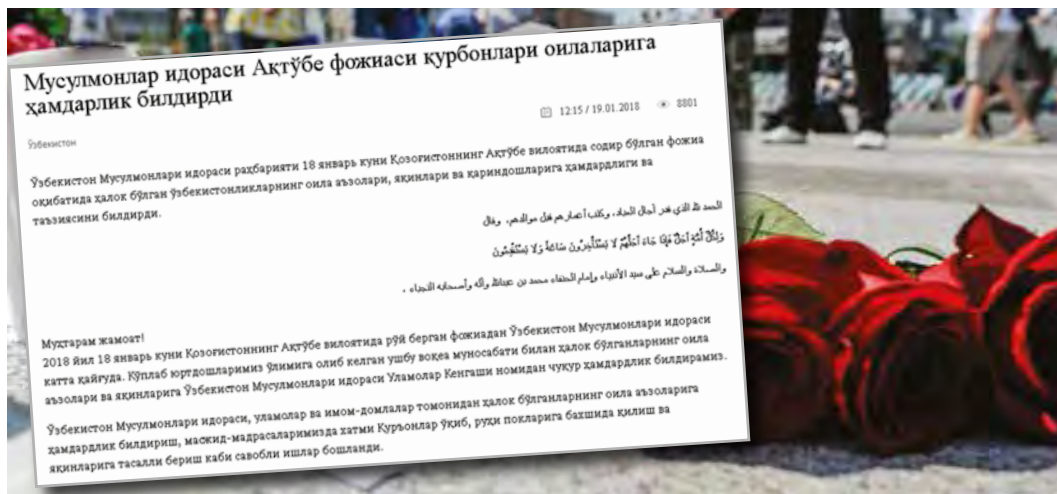
Функсияи тасаллидиҳӣ. Чавобҳое, ки аз тарафи дин ба саволҳои оид ба мазмуни ҳаёт дода мешавад, ин азобу укубатҳо, ки инсон дар ин олам аз сар мегузаронад, бесабаб набуданашро талқин намудан ба эътиқодмандон осоиши рӯҳӣ мебахшад. Расму русумҳои вобаста ба ҳодисаҳои пурташвиш (беморӣ, марг ва ҳоказо) дар рӯзҳои мусибат ба инсонҳо барои нигоҳ доштани мувозинати рӯҳӣ кўмак мерасонад. Дар ин лаҳзаҳо инсон нисбат ба вай хайрхоҳ будани дигаронро ҳис мекунад ва аз расму русумҳои аниқ чоришуда таскини рӯҳӣ мегирад.

Функсияи муайянкунии мансубияти иҷтимоии худ. Таълимоти динӣ эътиқодмандонро дар атрофи арзишҳои яқхела ва мақсадҳои муштарак муттаҳид мекунад (мо мусулмонем, мо насронием, мо яҳуди-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Фанне, ки таъсири динро ба ҷамъият меомӯзад, “сотсиологияи дин” номида мешавад. Олими франсуз Огюст Конт ин ибораро бори аввал ба муомилаи илмӣ дохил кардааст.

ем ва ҳоказо). Масалан, барои дар дини яҳудӣ будан ба миллати яҳудӣ мансуб бояд буд. Дар байни мусулмонон мансубият ба дин бо иҷро на-мудани шартҳои имон муайян карда мешавад.

Функсияи меъёркунандаи иҷтимоӣ. Ин функсия дар ҳамаи динҳо муносибатҳои иҷтимоии ба он дин эътиқодмандро бо қоидаҳои динӣ ба тартиб меорад. Масалан, муносибатҳо бо падару модар, фарзандон, ҳам-соғон, хешу табор ва ҳатто бо эътиқодмандони дигар динҳоро ба низом (тартиб) мебарорад.

Функсияи назорати иҷтимоӣ. Дин на фақат меъёрҳои барои ҳаёти ҳаррӯза зарурро муқаррар мекунад, балки ҳуқуқ атвори одамонро назорат ҳам мекунад. Аксарият маҳдудкунииҳои гурӯҳҳои динӣ фақат ба аъзоёни онҳо тааллуқ дорад. Лекин баъзе маҳдудсозиҳо ба инсонҳои ба ҷамо-аҳои динӣ мансубнабуда ҳам дахлдор мешаванд. Масалан, зид истодан ба истеъмоли моддаҳои нашъаманд, зӯрварӣ нисбат ба эътиқодмандони дигар дин, кӯшиш барои аз ҳудкунии мулки шахси дигар ва дигар ҳоди-саҳои манфӣ ба маҳдудкунииҳо ва назорат вобастааст.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Шариатро мисли тан бидон, тариқатро ҳамчун қалб дарк намо, ҳақиқатро чун ҷонат бишнос.

Имом Мотуридӣ

Модоме, ки нӯги ришатаи ҳаёт дар дасти Худост, чаро ин ҳа-ётро ба Вай бовар карда супурдан мумкин нест.

Маҳатма Гандӣ

Некӣ бикуну ба дарё парто, моҳӣ медонад, агар моҳӣ надонист, Холиқ медонад.

Зарбулмасали халқӣ

Ҳар як кор хайре дорад.

Панди халқӣ

Ин суҳанони ҳикматангез кадом функсияҳои динро амалӣ мена-моянд?

Функцияи мутобиқ шудан. Дин барои мутобиқ шудани инсонҳо ба муҳити нави иҷтимоӣ ёрӣ ме-диҳад. Масалан, агар инсон бо ягон сабаб ба ди-гар кишвар кўчида ояд, барои ӯ мутобиқ шудан ба урфу одатҳои нав осон сурат намегирад. Дар чунин шароитҳо одамон ба туфайли ҳифзу нигоҳ дошта-ни нормаҳои эътиқод ба динашон ва расму одатҳо, инчунин забони модарӣ арзишҳои маданият милли-ашонро ба наслҳои оянда мерасонанд.

Албатта, дин дар қараёни иҷрои функцияҳои муҳими иҷтимоӣ ба ҳаётинии аъзоёни ҷамъият таъсири калон мерасонад.

Принципи мўътадили дини ислом дар мамлака-тамон нисбат ба муаммоҳои мавҷудаи ҳаёти шахсӣ ва иҷтимоии инсонҳо дар асоси арзишҳои ахлоқӣ аз қабилӣ таҳаммулпазирӣ, саховатпешагӣ, савобтала-бӣ ва ҳиммат ба муносибатҳои оқилона доштан ҳи-доят менамояд. Аз ҳамин нуқтаи назар, ин тамоили дини ислом дар роҳи инкишофи иҷтимоии пуршид-дати Ўзбекистони имрӯза яке аз омилҳои маъна-вӣ шуда хизмат мекунад.

Рафтори ин-сонӣ дар роҳи рост ва ҳақ равона аз қадам партофтани паланг ҳам бо-шаҳомат аст.

Маҳмуд аз-Замаҳшарӣ

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Бо мақсадҳои бадғаразона истифода шудани дин ба кадом муаммоҳои иҷтимоӣ оварда мерасонад?
2. Соҳаи фанне, ки муносибатҳои дин ва ҷамъиятро меомӯзад, чӣ номида мешавад?
3. Мақсади асосии сотсиологияи дин чист?
4. Кадом функцияҳои иҷтимоии динро дар зиндагӣ медонед?
5. Мафҳумҳои “функция” ва “рол”-и дин дар ҷамъият дар чӣ ҳолат мегарданд?

§ 5-6 ДИНҲОИ ОСИЁИ МАРКАЗӢ

ДАР ДАРСИ ИМРӢЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Ҳолати ҳозираи динҳои дар Осиеи Марказӣ паҳншуда.
2. Тарзи замонавии ҳаёти ҷамоаҳои зардуштӣ.
3. Ҳаракати “Наҳзат”-и худопарастӣ ва оқибатҳои зарарноки он.

Роҳи бузурги абрешим на фақат робитаҳои тичоратии байни худудхоро ривоч додааст, балки дар бобати мубодилаи ахбори байни давлатҳо ва китъаҳо хизмат кардааст.

*Шавкат
Мирзиёев*

Яке аз сабабҳои гуногунмиллат ва бисёрконфессиягии аҳолии минтақаи Осиеи Марказӣ дар Роҳи бузурги абрешим ҷойгир будани он аст. Роҳи бузурги абрешим ба воситаи шаҳрҳои бостонии минтақа, аз қабили Шош, Самарқанд, Бухоро, Хива мегузашт. Дар ин шаҳрҳо корвонсаройҳо, растаҳои савдо ва бозорҳои бузург ҷой гирифта буданд, ғайр аз ин дар ин марказҳо намояндагони маданият, забон ва динҳои мухталиф ҷамъ омада, урфу одатҳо ва анъанаҳои худашонро инкишоф доданд.

Дини зардуштӣ яке аз динҳои қадимтаринест, ки дар минтақаи Осиеи Марказӣ арзи вучуд намудааст. Имрӯз сафи эътиқодмандони ин дин чандон зиёд нест.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Роҳи бузурги абрешим роҳи корвонгузари байниқитъавие буд, ки дар замони қадим ва асрҳои миёна кишварҳои Шарқ ва Ғарбро бо ҳам мепайваст. Номии ин роҳ бо номи моли қимматбахое, ки аз ин роҳ кашонда мешуд, яъне бо номи шоҳии Хитой вобаста аст. Дар Осиеи Марказӣ аз қадимулайём динҳои ҷаҳонӣ — буддӣ, насронӣ, ислом паҳн шуда рафт. Инчунин, динҳои монавӣ ва яҳудия дар ин минтақа мавҷуд буданд.

Омўзиши манбаи дини зардуштӣ — “Авесто” дар микёси ҷаҳон номи “Авестошиносӣ”-ро гирифтааст. Ҳоло дар давлатҳои ШМА, Россия, Эрон, Ҳиндустон марказҳои бузурги авестошиносӣ мавҷуданд. Ҳоло байни ҷамоаҳои бузургтарини зардуштия – габрҳои Эрон ва порсҳои (форсҳои) Ҳиндустон оид ба забон, шакли ибодат ва ҳисоби сол баъзе ихтилоф мавҷуд аст. Дар айни вақт дар Ҳиндустон якҷанд гурӯҳҳои ба вучуд омадаанд, ки ба ҷиҳати рӯҳӣ эътибор медиҳанд.

Зери таъсири глобализатсия (фарогирӣ) вақтҳои охир дар бобати ислоҳ намудани дини зардуштӣ, бекор намудани аксарият маросимҳо, фақат “Гот”-ҳо ро китоби муқаддас доништан фикрҳо баён шуда истодаанд. Ҳоло зардуштиён дар микёси ҷаҳон дар Ҳиндустон 100 ҳазор нафар, дар Республикаи Исло-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Габрҳо ва порсҳо гурӯҳҳои этноконфессионалие, ки эътиқодро ба дини зардуштӣ нигоҳ доштаанд.

Габрҳои Эрон

Порсҳои Ҳиндустон

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Соли 2001 2700-солагии “Авесто” аз тарафи ЮНЕСКО ҷашн гирифта шуд.

Ёдгори ба “Авесто” дар шаҳри Урганҷ

Бо ақл будан
кифоя нест,
муҳимаш онро
истифода бояд
бурд.

Рене Декарт

мии Эрон 50 ҳазор нафар, дар кишварҳои Европа, Осиё якчанд ҳазор нафарро ташкил медиҳанд.

Яке аз динҳое, ки дар минтақаи Осиёи Марказӣ пайдо шудааст, яздонпарастӣ мебошад. Эътиқоди мазкур дар таърихи халқҳо нақши ба худ хос дорад. Ин эътиқод яке аз сарчашмаҳои маълумоти нодир оид ба фарҳанги бостонии халқҳои мамлакатамон, ҳаёти иҷтимоӣ ва тарзи зисти онҳо ба шумор меравад.

Ҳоло барои ҳамчун “анъанаи қадимии динӣ” эҳё намудани “яздонпарастӣ” (“тангричилик”) дар байни халқҳои Осиёи Марказӣ кӯшишҳо шуда истодааст. Паси ин гуна ҳаракатҳо баъзе ниятҳои бад пинҳон буданаширо ҳис кардан мумкин.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Аз рӯйи мафкураи давлати ҳоконӣ “эл” ном дошт, дар таърихи қадим вобаста ба он ибораҳои “мангу эл” (кишвари абадӣ), “Тангри (илоҳӣ) эл”, “Турк эл” пайдо шудаанд. Эл ва ҳокон бовар доштанд, ки ҳокимиятро ба хонадони Ашина — ба “будуни (халқи) турк” аз ҷониби Худо (тангри) инъом шудааст. Ҷамъияти туркони қадима ба ҳокими дигар иттифоқи сиёсӣ ҳамчун “Худошох” нигоҳ накардаанд, чунки дар байни туркони Ашина чунин тасаввур ҳукмрон буд, ки ин гуна иқтидори (неъматӣ) сиёсӣ аз ҷониби Худо фақат ба хонаводаи Ашина инъом мешавад. Аз ин боис ҳокимияти хонаводаи Ашина илоҳӣ доништа шуда буд. Агар ҳокимияти сиёсии Худододаро ўҳда накунам, яъне иқтидори худро нишон дода натавонанд, дар он сурат онҳо аз ҳокимият дур карда шуда, хулосаи “Ҳокимияти сиёсӣ, ки Худо дода буд, боз Худо баргардонида гирифт” пайдо мешуд.

Абӯрайҳон Берунӣ

Дар ибтидои солоҳи 1990 гурӯҳҳои эътиқодкунандаги яздонпарастӣ пайдо шуданд. Ин гуна ҳолатҳо дар байни аҳоли ҷудоӣ андохтаниш мумкин. Чунки дар ин минтақа миллат ва қавмҳое зиндагӣ мекунанд, ки дар давоми асрҳо эътиқодҳои динии худро доранд. Бар хилофи эътиқоди онҳо кӯшишҳо барои барқарор намудани дини “яздонпарастӣ” ба сар задани зиддиятҳои миллию динӣ сабаб шуданиш мумкин.

Дар ибтидои асри XXI манзараи динии кишварҳои воқеъ дар Осиёи Марказӣ — Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркманистон ва Ўзбекистон чунин буд.

Дар Республикаи Қазоқистон расман дар таркиби 18 конфессия беш аз 3600 то ташкилоти динӣ-мавҷуд. Инчунин дар мамлакат 246 то гурӯҳҳо ва ҷамоатҳои нав (миссионерӣ) ҳам фаъолият доранд.

Дар Республикаи Туркманистон 13 то конфессияи динӣ ба рӯйхат гирифта шуд. Дар мамлакат 128 то ташкилоти динӣ фаъолият нишон медиҳад. Дар Республикаи Қирғизистон беш аз 30 конфессияи динӣ мавҷуд аст.

Инсон дар давоми зиндагӣ роҳи умрашро худаш меофарад.

*Аз китоби
“Уммондан
дурлар” (“Ҷа-
воҳирот аз
уқёнус”)–и
О.Маҳмудов*

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Сабабҳои бисёрмиллат ва гуногунконфессия шудани минтақаи Осиёи Марказӣ чист?
2. Дар ибтидои асри XXI манзараи динии кишварҳои Осиёи Марказӣ — Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркманистон ва Ўзбекистон чӣ гуна аст?
3. Ҳоло тарғиб шудани Яздонпарастӣ (тангричилик) ба кадом оқибатҳо оварданиш мумкин?

§ 7

САРЧАШМАҲОИ ДИНҲОИ ҶАҲОНӢ. БУДДАВИЯ ВА НАСРОНӢ

Трипитака

БАРОИ МАЪЛУМОТ

1-уми июни соли 2017 дар шаҳри Тошканд тақдироти тарҷумаи пурраи ўзбекии китоби Инҷил (Библия) баргузор шуд. То ин дам фақат қисмиҳои ҷудоғонаи Инҷил ба забони ўзбекӣ тарҷума шуда буд.

ДАР ДАРСИ ИМРӮЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Аҳамияти сарчашмаҳои динҳои ҷаҳонӣ дар ташаккули маданияти таҳаммулпазирӣ ва тифоқӣ.
2. Ҷамоаи буддавия дар Ўзбекистон, адабиётҳои он. Ҷамоаҳои насронӣ. Нашри ўзбекии Инҷил.

АҲАМИЯТИ САРЧАШМАҲОИ ДИНҲОИ ҶАҲОНӢ ДАР ТАШАККУЛИ МАДАНИЯТИ ТАҲАММУЛПАЗИРӢ ВА ТИФОҚӢ

Асосҳо, қонуну қоидаҳо, ибодат ва маросимҳои ҳар кадом дин дар сарчашмаҳои муқаддаси он инъикос шудаанд. Ин сарчашмаҳо аввалин ё дуюмин шуданашон мумкин. Агар дар дини буддавия, ки дини ҷаҳонӣ аст, Трипитака, дар насронӣ Библия манбаи муқаддас ба ҳисоб равад, дар дини ислом Қуръони карим бевосита суханон-каломи Аллоҳ ба шумор меравад. Аз ин сабаб ҳам бино ба таълимоти дини ислом оятҳои Қуръонро дар ҳолати нопок тиловат кардан, болои он дигар китобхоро ё дигар чизхоро гузоштан, ҳангоми бардошта гаштан аз миён паст фаровардан мумкин нест.

Дар дигар динҳо низ нисбат ба сарчашмаҳои муқаддас эҳтироми бузург нишон дода мешавад.

Масалан, дар дини насронӣ иконаҳо бо сурати Исои Масеҳ ё дигар авлиёҳо дар кунҷи махсуси хона

“Кунчи муқаддас” ё “Гўшаи сурх” дар оилаҳои насронӣ

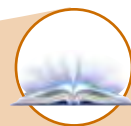
Ҳамеша некӣ кун. Агар дигаронро дўст дорӣ, ҳам худат хушбахт мешавӣ, ҳам дигаронро хушбахт мекунӣ. Барои худро хушбахт кардан дигаронро бадбахт кардан аз инсоф нест.

Буддо

— “Гўшаи муқаддас” ё “Гўшаи сурх” гузошта мешавад. Ин ҷой вазифаи алтарро (меҳроб) иҷро мекард. Аъзоёни оила ба ин ҷо омада, ибодатҳои худро адо мекарданд. Алтар хеле покиза нигоҳ дошта мешуд.

Дар сарчашмаҳои динӣ баробари нишондодҳои динӣ нишондодҳои оид ба одоби ахлоқ, инсонпарварӣ, ҳалолӣ, ҳифзи муҳити атроф ҷой гирифтаанд.

Набояд фаромӯш кард, ки дар ягон сарчашмаи муқаддаси динӣ рехтани хуни ноҳақи инсонҳо, ҷонворҳо, дуздӣ кардан, харобкорӣ фармуда нашудааст.

“Баъд Худо суханони зеринро гуфт: “Ман Соҳибатон Худоям, ки шуморо аз ғулумӣ дар Миср раҳо дода будам... ..Қотилӣ накунед. Зино накунед. Дуздӣ накунед. Нисбат ба ҳамсоятон гувоҳии дурӯғ надихед. Ба хонаи ҳамсоя чашм ало накунед. Ба зани ҳамсоятон, ғулум ё канизак, ба мол ё хараш, ба ҳар чизе, ки ба вай мансуб аст, бо чашми бад нигоҳ накунед.

Аз қисми “Аҳди қадим”-и Инҷил

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Асоси таълимоти Буддороди Ғояи “ҳаёт азобу уқубат аст” ва “роҳи наҷот мавҷуд” ташкил медиҳад. Бино ба қонуниятҳои буддавия инсон мавҷудоти ба худ мутобиқшуда буда, дар худ таваллуд мешавад, худаширо ҳалок мекунад ё наҷот мебахшад.

Дар матнҳои буддавия сулҳпарварӣ ҳамчун фазилати олитарин зикр шуда, ғазаб ва қаҳр ҳамчун гуноҳҳои азимтарин эътироф шудааст. Аз ҷумла, дар китоби “Дхаммапада”-и Трипитака чунин гуфта мешавад: “Бидонед, ки дар дунё ҳеҷ гоҳ бар нафрат бо нафрат пирӯз омадан мумкин нест, агар нафрат аз байн равад, он ҳам барҳам меҷӯрад”.

ҶАМОАИ БУДДАВИЯ ДАР ЎЗБЕКИСТОН, АДАБИЁТҲОИ ОН. ҶАМОАҲОИ НАСРОНӢ. НАШРИ ЎЗБЕКИИ ИНЧИЛ

Нисбат ба сарчашмаи муқаддаси дини қадимтарини дунё буддавия — Трипитака эҳтироми бузург нишон дода мешавад. Бинобар сабаби он, ки вай ба забони пали навишта шудааст, ин китоб “Канони пали” ҳам ном гирифтааст.

То имрӯз қисмҳои зиёди “Канони пали” ба забони англисӣ тарҷума шудааст. Тарҷумаи русии Трипитака дар асри XIX пайдо шудааст.

Сарчашмаи асосии дини насронӣ Инчил аз ду қисм: “Аҳди қадим” (дар яҳудия “Танах”) ва “Аҳди нав” иборат аст. “Аҳди қадим” ба забони оромии қадим, “Аҳди нав” ба забони юнонӣ навишта шудааст.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Дар солҳои 80-уми пеш аз милод Трипитака бори аввал дар баргҳои палма навишта шудааст.

Дар соли 1871 баъди Ҷамъомади умумичаҳонии буддавиро дар шаҳри Мандалай (Бирма) ҳар як матни Трипитака дар 729 то плитаҳои мармари думетра навишта мешавад.

Соли 1900 матни дар мармар сабтшудаи Трипитака бори аввал дар шакли китоб чоп мешавад. Ҳаҷми он 38 ҷилдро ташкил кардааст.

Бино ба маълумотҳо ҳоло ин китоб ба беш аз ҳазор забону шеваҳо тарчума шудааст.

Тарчумаи нахустини Инчил ба забони ўзбекӣ соли 1991 нашр шудааст. Соли 1994 дар республикаамон Чамъияти китоби Инчили Ўзбекистон таъсис ёфт. Дар моҳи июни соли 2017 аз тарафи чамъият бори нахуст тарчумаи пурраи Инчил (Библия) ба забони ўзбекӣ эълон шуд.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Тарчумаи аввалини “Аҳди қадим” дар асри III-II-юми пеш аз милод ба забони юнонӣ ба амал бароварда шудааст. Онро “Септуагинта”—кори ҳафтод тарчумон номида шудааст.

Дар байни солҳои 390-405 матни Инчил ба забони лотинӣ баргардонида шуд.

Соли 1380 Инчилро аз забони лотинӣ ба англисӣ тарчума карданд. Соли 1581 Инчил бори аввал ба забони славянии калисой тарчума шуд. Соли 1818 қисмҳои нахустинин Инчил ба забони русӣ чоп шуд.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲКАМКУНӢ

1. Зери мафҳуми “Сарчашмаи муқаддас” чиро мефаҳмед?
2. Дар динҳо нисбат ба сарчашмаҳои муқаддас чӣ гуна муносибат зоҳир мешавад?
3. Дар бораи тарчумаҳои Инчил чӣҳо медонед?
4. Сарчашмаҳои муқаддаси дини буддавия чӣ гуна ном гирифтаанд?
5. Ба фикри шумо оё сарчашмаҳои муқаддаси динӣ одамонро ба вайронгарӣ даъват карданашон мумкин аст?

8–9-§

ИСЛОМ ДАР АСРҲОИ ХХ-ХХІ

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Ташкилотҳои байналмилалии дар доираи дини ислом ташкилшуда, саҳми онҳо дар муборизаи зидди мутаассибӣ ва терроризм.
2. Узвияти Ўзбекистон ба ташкилотҳои байналмилалии исломӣ.

ТАШКИЛОТҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ДАР ДОИРАИ ДИНИ ИСЛОМ ТАШКИЛШУДА

Агар одами дар дохилбуда дарро накушояд, дузди дар берунбуда ба хона намеда-рояд.

Чалолуддини Румӣ

Дар охири асри ХХ– дар даҳсолаи аввали асри ХХІ дар манзараи динии дунё як қатор дигаргунҳои ҷиддӣ ва зиддиятнок ба амал омад. Сабабгори асосии ин тағйирот чараёнҳои дар сиёсат ва маънавияти ҷаҳон рӯйдода, барҳамхӯрии дунёи дукутба, суръати баланди глобализатсия, пурзӯршаии хатари терроризми байналмилалӣ барин омилҳо мебошанд.

Олимон, рӯшанфикрон ва арбобони соҳаи иҷтимоию сиёсии як қатор мамлакатҳои мусулмонӣ муносибатҳои худро бар зидди терроризм баён карданд. Онҳо барои ин мақсад бо ташаббуси таъсис намудани ташкилоти доимие, ки дар миқёси дунё фаъолият бояд нишон диҳад, баромаданд. Дар натиҷа Ташкилоти конфронси исломӣ ташкил ёфт, ки дар сатҳи ҳукуматӣ ва ғайриҳукуматӣ кор мебарад.

Соли 1969 дар пойтахти Марокаш — шаҳри Рабат бо иштироки вазирони қорҳои хориҷии кишварҳои мусулмон сессия баргузор шуд. Иштирокдорони ин сессия аъзоёни Ташкилоти конфронси исломӣ ин-

тихоб шуданд. Ҳоло ин ташкилот номи “Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ (ТҲИ)-ро гирифтааст.

Дар фаъолияти ТҲИ чунин мақсадҳои асосӣ пешбинӣ шудаанд: ваҳдати ягонагии исломро рағбатнок кардан; мустаҳкам намудани ҳамкорӣ дар соҳаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, илмӣ, маданӣ ва монанди инҳо; кўшиш барои хотима гузоштан ба поймолкунии наҷодӣ, ҳамаи шаклҳои мустамлика; пешбинӣ кардани тадбирҳо барои ҳимояи сулҳ ва беҳатарӣ ва ҳоказо.

Принсипҳои асосии идоракунии ташкилот: риоя намудан ба ҳуқуқи муайян кардани сарнавишти худ; баробарҳуқуқ будани давлатҳои аъзо; эътироф намудани соҳибхитиёрӣ, мустақилӣ ва яқлукхтии ҳудудӣ; ҳалли сулҳомези низоъҳои байни давлатҳои аъзо.

ШҶЪБАҲОИ ТАШКИЛОТИ ҲАМКОРИИ ИСЛОМӢ

Мақомоти раҳбарикунандаи ТҲИ аз конфронси раҳбарони давлат ва ҳукуматҳо ва кофронси вазирони қорҳои хоричӣ ва қотибияти таҳти сарварии сарқотиб иборат аст.

Мақомоти олий (органи олий) — саммити исломии раҳбарони мамлакатҳои аъзои ташкилот дар ҳар се сол як маротиба гузаронида мешавад, сиёсати умумии кишварҳои мусулмониро муқаррар менамояд. Конфронси вазирони қорҳои хоричӣ ҳар сол ё бино ба зарурият даъват мешавад. Органи олии иҷроия Сарқотибият таҳти раҳбарии Сарқотиб аст.

Сарқотиб аз тарафи вазирони қорҳои хоричии давлатҳои аъзо ба муддати 4 сол интихоб карда ме-

...Ин анҷуман ба қоидаи ҳаётмон табдил шудани ҳадиси шарифи “Илм андӯхтан низ барои ҳар як муслим ва муслима фарз аст, ки дар пештоқи мадрасаи алломаи бузург Мирзо Улуғбек дар шаҳри Бухоро бунёдкарда сабтшуда хизмат хоҳад кард.

Аз нутқи Шавкат Мирзиёев дар саммити якуми Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ оид ба илм ва технология.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Саркотиби
Ташкилоти ҳам-
кориҳои исломӣ
Юсуф Аҳмад
ал-Усаймӣ
нисбат ба амали
террористии
дар қалисои
насронӣ
“MarGirgis”-и
шаҳри Тангаи
Миср 9 апрели
соли 2017
содиршуда
шаҳсан баёнот
дода, ин амали
террористиро,
ки сабабгори
куштори одамо-
ни бегуноҳ ва
чаҳолат гардид,
саҳт маҳкум
намуд.

шавад. Қароргоҳи асосӣ дар шаҳри Ҷиддаи Арабистон Саъудӣ ҷойгир аст.

Дар ҳузури ТҶИ Банки рушди ислом, Кумитаи доимии ҳамкорӣ дар соҳаи илму техника фаъолият нишон медиҳанд.

Аз соли 1975 ба ТҶИ мақоми ташкилоти мушоҳидагари назди СММ дода шудааст.

Дар назди ташкилот 17 то созмони мустақил мавҷуданд:

- Банки рушди ислом;
- Агентии навидҳои ислом;
- Иттиҳодияи телерадиошунавонии ислом;
- Комиссияи исломӣ оид ба масъалаҳои иҷтимоию иқтисодӣ;
- Фонди рушди ислом;
- Суди адолати ислом;
- Иттиҳодияи пойтахтҳои ислом;
- Фонди исломии инкишофи илмию техникавӣ;
- Ташкилоти исломӣ оид ба масъалаҳои таълим, илм ва маданият ва ҳоказо.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ ташкилоти байналмилалӣ байнихукуматӣ аст. То 28-уми июни соли 2011 Ташкилот конфронси исломӣ ном дошт. Соли 1969 дар шаҳри Работ (Марокаш) таъсис ёфтааст. Низомии он соли 1972 дар шаҳри Ҷидда (Арабистони Саъудӣ) дар конфронси сеюм қабул шуд. 13-14-уми март соли 2008 дар саммити 11-ум дар шаҳри Дакар (Сенегал) таҳрири нави Низом қабул карда шуд.

УЗВИЯТИ ЎЗБЕКИСТОН БА ТАШКИЛОТИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ИСЛОМӢ

Соли 2016 дар Тошканд бо иштироки Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ дар мавзӯи “Таълим ва маърифат — дар роҳи сулҳу бунёдкорӣ” конфронси байналмилалӣ баргузор шуд. Дар он Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев дар даври раисӣ намудан ба Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ ҳамчун яке аз мақсадҳои устувор ташаббусҳои давлатамонро эълон намуд.

Моҳияти ташаббуси яқум аз ташкил намудани “Маркази тадқиқотҳои байналмилалӣ Имом Бухорӣ дар Самарқанд” шуд, ки на фақат дар бобати маданияти исломиро, балки барои омӯзиши мероси бойи динию маънавии аҷдодони бузургамон, ки ба тамаддуни умумибашрӣ ҳиссаи калон гузоштаанд, ихтисосонида мешавад. Ташаббуси дигари Ўзбекистон бо ташкили кафедраи махсуси Ташкилоти исломӣ оид ба масъалаҳои таълим, илм ва маданият (*ISESCO — англисӣ. International Islamic Organization for Educations and Culture*) дар таркиби Донишгоҳи исломии Тошканд вобаста аст. Самти асосии фаъолияти кафедраи нав омӯхтани таърих ва ҳолати кунунии таълим, илм ва маданият дар дунёи мусулмон ва ба донишҷӯён дар

TARIXGA NAZAR

ISESCO — Ташкилоти мустақили назди ТҲИ. Соли 1979 таъсис ёфтааст. Низоми он соли 1982 дар Конфронси таъсисӣ дар шаҳри Фес қабул шудааст.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Ба ТҲИ 57 давлат аъзо мебошанд. Ўзбекистон ба ин ташкилот 2-юми октябри соли 1996 аъзо шуд. Босния ва Герцоговина, Республикаи Африкаи Марказӣ, Россия, Таиланд, Республикаи Кипри Шимолии турк, инчунин, СММ, Лигаи кишварҳои араб, Иттифоқи Африка, Ташкилоти ҳамкориҳои иқтисодӣ, Ташкилоти ҳаракати ғайримуттаҳид мақоми мушоҳидагарро доранд. ТҲИ ҳамчун субъекти ҳуқуқи байналмилалӣ дар СММ мақоми мушоҳидагарро дорад.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

18-19 октябри соли 2016 дар шаҳри Тошканд бо иштироки Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ (сессияи 43-юми Шӯрои вазирони корҳои хориҷӣ) дар мавзуи “Таълим ва маърифат — дар роҳи сулҳу бунёдкорӣ” конфронси байналмилалӣ баргуздор шуда буд. Бино ба маълумотҳои дар веб-сайти расмии ташкилоти ISESCO (www.ictsko.org.ma) рӯйхати пойтахтҳои маданияти исломӣ дар солҳои 2015-2024 тасдиқ шудааст, соли 2020 аз минтақаи Осиё шаҳри Бухоро ба сифати пойтахти маданияти исломӣ интихоб шудааст.

асоси курсҳои махсус омӯзонидани онҳо хоҳад шуд.

Ҳоло байни ТҲИ ва Ўзбекистон ҳамкориҳои истиқболнок давом дорад, ки ба ҳалли якчанд муаммоҳои глобалӣ ва минтақавӣ ёрӣ мерасонад. Республикаи мо хусусан бо Ташкилоти исломӣ оид ба масъалаҳои таълим, илм ва маданияти ТҲИ (ISESCO) алоқаи хуб дорад. Инро дар соли 2007 шаҳри Тошкандро “Маркази маданияти исломӣ” эълон намудани ташкилоти мазкур низ мебинем. Дар айни замон аз тарафи ISESCO дар соли 2020 боз як гавҳари маданияти ватанамон — шаҳри Бухоро ҳамин тавр мақом хоҳад гирифт.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Дар охири асри XX-ибтидои асри XXI дар заминаи тағйироти манзараи динии дунё кадом омилҳо мавҷуд буданд?
2. Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ кай ва дар кучо ташкил ёфт?
3. Мақсади асосии Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ аз чӣ иборат аст?
4. Дар сессияи 43-юми Шӯрои вазирони корҳои хориҷии Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ, ки 18-19-уми октябри соли 2016 дар Тошканд баргуздор шуд, Ш.Мирзиёев кадом ташаббусҳоро эълон намуд?

§ 10–11 РАВИЯҲО ВА СЕКТАҲО ДАР ДИНИ ИСЛОМ ДАР АСРҲОИ ХХ-ХХІ

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Муаммои терроризми байналмилалӣ.
2. Решаҳои мутаассибӣ.
3. Равияҳои замонавии мутаассиб ва мақсадҳо, низоми мафкуравии онҳо.

МУАММОИ ТЕРРОРИЗМИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ

Муаммои терроризми байналмилалӣ ба як муаммоҳои глобалии замона табдил ёфтааст. Сабабҳои он:

Аввалан, терроризми байналмилалӣ дар миқёси дунё беш аз пеш паҳн шуда истодааст. Ин дар чараёнҳое, ки дар минтақаҳои анъанавии мочароҳои байналмилалӣ рӯй медиҳанд, масалан дар Шарқи Наздик, Осиёи Ҷанубӣ ифодаи худро ёфтаанд.

Инчунин, аз ин хавф мамлакатҳои мутараққӣ (хусусан Штатҳои Муттаҳидаи Америка, давлатҳои Европаи Ғарбӣ) низ ба дараҷаи кофӣ ҳимоя нашудаанд.

Сониан, терроризми байналмилалӣ ба амнияти ҷомеаи ҷаҳонӣ ва давлатҳои ҷудогона таҳдиди ҷиддӣ оварда истодааст. Ҳар соле дар дунё садҳо амалҳои террористии байналмилалӣ содир мешаванд, дар ин

Аз байни аслиҳаи вайронкунандае, ки инсон ихтироъ намудааст, суҳан ба аслиҳаи аз ҳама хатарнок ва пурқудрат табдил ёфта истодааст.

Пауло Козло

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Соли 2017 бар оқибати амали мудҳиши террористӣ дар масҷиди Сӯфии нимҷазираи Синаи Шимолии Миср 128 нафар захм бардошта, беш аз 300 нафар ҳалок шуданд, аз онҳо 27 нафарашон бачаҳо буданд.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

1-уми сентябри соли 2004 дар шаҳри Беслани Осетияи Шимоли террористони мусаллаҳ донишомӯзон, падару модарон ва муаллимони мактаби рақами 1-ро ба гарав гирифтанд. Дар байни ду рӯз аз 1128 нафар 314 нафар ҳалок шуд. 186 нафари онҳо бачаҳо буданд.

чараён ҳазорон одамон ҳалок ва маъюб шуда истодаанд.

Сеюм, дар муборизаи зидди терроризми байналмилалӣ саъю ҳаракати ягон давлати алоҳидаи бузург ё гурӯҳи давлатҳои мутараққӣ кифоя нест. Дар муборизаи зидди терроризми байналмилалӣ, ки ба муаммои тезтундноки глобалӣ табдил ёфтааст, муттаҳид намудани ҷомеаи ҷаҳонӣ, қувваҳои давлатҳо ва халқҳои бисёрро талаб менамояд.

Чорум, вобастагӣ байни феномени терроризми байналмилалӣ ва дигар муаммоҳои глобалии замона аниқ ва рӯшан ба чашм мерасанд. Аз ин боис, ҳоло дар ин замон ба муаммои терроризми байналмилалӣ ҳамчун ба муаммои умумибашарӣ, унсурӣ маҷмӯи муаммоҳои глобалӣ баҳо бояд дод. Терроризм аз бисёр ҷиҳат таъмин шуда ва сохтори дорои имкониятҳои гуногун аст. Вай ба “бозори меҳнати” ривҷокарда ва капитали азим соҳибӣ намуна, ба “бизнеси” хеле ғоидаовар табдил ёфтааст. Ин сохтори террори “нағз ба роҳ мондашуда”-ро фақат дар асоси муносибати доимӣ ва комплексӣ, ҳамаи қувваҳои ақсулэкстремистӣ ва ақсултеррористии дунёро муттаҳид намуда, дар заминаи ҳамкории байналмилалӣ бартараф намудан мумкин аст.

РЕШАҲОИ МУТААССИБӢ

Решаҳои мутаассибӣ ба асрҳои миёна рафта мерасад. Равияи аввалин дар ислом соли 657 дар давоми муборизаи байни

халифа Алӣ ибни Абӯтолиб (р.а) ва умавиҳо пайдо шуда буд.

Дар мубориза барои тахт Алӣ ибни Абӯтолиб барои бурдани музокира бо тарафдорони Муовия ибни Абӯсуфён (р.а) (умавиҳо) розӣ шуда буд. Ин ҳол боиси эътирози тарафдорони халифа Алӣ, ки ҳуқуқи ворисиаширо қабул карда буданд, гардид. Як қисми лашкар Алиро дар номуросоғӣ айбдор намуда, аз вай чудо шуд ва баъдтар бар зидди ҳам Алӣ, ҳам умавиҳо мубориза сар кард. Онҳо дар таърих бо номи хоричиҳо маълуманд. Хоричиҳо нисбат ба рақибонашон хеле номуросо буданд ва онҳоро “аз дин баргаштагон” эълон намуданд. Мусулмонони гуноҳи вазнин содир кардари ба кофир бароварда, бар зидди инҳо чиходи мусаллаҳона бурданд. Баъдтар хоричиҳо ба якчанд гурӯҳҳо чудо шуда рафтанд. Халифаҳои умавиҳо ва аббосиҳо дар асрҳои VII–IX бар зидди хоричиҳо муборизаи шадид бурданд. Хоричиҳо дар аксар исёнҳои дар хилофат рӯйдода иштирок карданд.

РАВИАҲОИ ЗАМОНАВИИ МУТААССИБ ВА МАҚСАДҲО, НИЗОМИ МАҲКУРАВИИ ОНҲО

Солҳои охир дар якчанд кишварҳои воқеъ дар қитъаи Евроосиё ва Африка ғайришудани ташкилотҳои динии экстремистӣ ва террористӣ, ки ба вазъияти иҷтимоию сиёсӣ таъсири калон расонда истодаанд, мушоҳида мешавад.

Экстремизм дар соҳаи дин номуросоии шадид нисбат ба намояндагони дигар дин бо (масалан, дар Ҳиндустон низои мусулмонон ва ҳиндуён, ҳиндуён ва сикхҳо, дар Мянма қатли оммавии мусулмонон ва монанди инҳо), муносибатҳои мочаровии дохили як дин (байни суннихову шиаҳо дар Покистон, Афғо-

Эй касоне, ки имон овардаед, моли якдигарро ба ноҳақ, махӯред, гайримолҳои тичоратӣ, ки ҳарду тараф ба он ризоят дода бошед. Ва худатонро макушед. Албатта, Худо бо шумо меҳрубон аст!

*Қуръони
карим, ояти
29-уми сураи
Нисо*

“Эй қавми ман,
паймонаву
тарозуро аз
рӯйи адл комил
адо кунед ва ба
мардум чизҳо-
яшонро кам
мадихед ва чун
табахқорон дар
замин фасод
накунед!”

**Қуръони
карим, ояти
85-уми сураи
Худ**

нистон, Ироқ, аллавиҳо ва сунниҳо дар Сурия), му-
боризаи зидди сохти дунёвӣ (дар аксар кишварҳои
мусулмонӣ) ё зиддиятҳои сивилизатсионии дар да-
рачаи байналмилалӣ (ташкilotҳои “Ал-Қоида”,
“Ҳизбуллоҳ”) вобаста аст.

Моҳияти экстремизми динӣ аз рад намудани ар-
зишҳои муқаммали маънавии барои ҷамъият анъа-
на гашта ва таълимоти динию ақидавӣ, инчунин аз
тарғиби агрессивонаи ҷаҳонбинии зидди арзишҳои
умуминсонӣ иборат аст. Ин ҳолат дар кўшишҳои
аъзоёни равияи динӣ барои паҳн намудани ғояҳои
шон дар ҷамъият ба назар намоён мегардад.

Решаҳои пайдоиши мафкураи экстремистиро дар
олами ислом дар ҳолатҳои зерин эътироф кардан
мумкин:

Ҷиҳатҳои хусусии ташкilotҳои экстремистии ди-
ние, ки худро бо номи дини ислом вобаста мекунанд,
зеринанд:

– муносибати оштинопазир доштан бо давлат ва
ҷамъияти дунёвӣ ва ҳаракат барои табдил додани он
ба сохти шариат;

– рад намудани аз давлат ҷудо будани дин ва
мачбуран таъмин намудани ҳамаи аъзоёни ҷамъият
ба ҳаёти асосаш шариат;

– ба ҷамъиятҳои дигар муқобил гузоштани дини
ислом;

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

1. Ин сураи Қуръони каримро хонед. Фаъолияти онҳоеро, ки аз
дин ба мақсадҳои сиёсии худ истифода мебаранд, “фитна” номидан
оё мумкин аст?

“Ширк аз қатл бузургтар аст!”.

Қуръони карим, ояти 217-уми сураи Бақара

– эътироф накардани мустақилӣ ва яклухтии худудии мамлакат, пеш бурдани ғояи бунёди давлати ягона—“Хилофат”;

– барои расидан ба мақсадҳои худ эътибор додан ба рафторе, ки суботи иҷтимоию сиёсиро дар давлат ва ҷамъият аз маҷро мебарорад;

– мусулмононро, ки ба ғояҳои онҳо пайравӣ намекунанд, аз дин баромада, ё ба “кофирӣ” бароварда, айбдор кардан, беобрӯ намудани пешвоёни тарафдори исломи анъанавӣ, ба онҳо тазйиқ гузаронидан в ҳатто куштан;

– дар миёнаҳои асри XX дар асоси ҳаракати миллию озодихоҳие, ки зидди ҳукумати мустамликавӣ аз усулҳои террор истифода бурдаанд, ташкил кардани гурӯҳҳои ба истифодаи қувва таъя мекунанд;

– дар баробари он, ки ҷангҳои Арабу Исроил ва муаммои Шарқи Наздик ҳал нашудааст, ҳаракати ғайриқонунии кишварҳои Ғарб барои зерӣ таъсири худ даровардани Шарқи Наздик;

– сиёсати давлатҳои намоён барои ҷорӣ кардани назораташон бар захираҳои энергетикӣ кишварҳои дунёи мусулмон;

Ҷанг орад
нифок,
Сулҳ созад
тифок.

***Зарбулмасали
халқӣ***

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Бино ба тадқиқотҳо, дар тӯли панҷ соли гузашта дар кишварҳои мусулмонӣ бар оқибати ҳуҷуми террористон беш аз дусад ҳазор нафар инсон ҳалок ва ярадор шудаанд. Дар даври гузашта терроризм ба кишварҳои мусулмон ба миқдори 348 миллиард доллар зарар овардааст. Ироқ, Сурия, Афғонистон, Покистон ва Нигерия аз ҷумлаи кишварҳоеанд, ки бештар зарар дида, тахминан 70 фоизи қурбониёни террор аз ин мамлакатҳо мебошанд.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Такфир — айб кардан барои аз дин баромадан ва кофирист. Такфир аз тарафи экстремистҳо айнан бар зидди мусулмонон истифода шуда меояд.

Чиход — маънои луғавиаш чидду чаҳд кардан, ғайрат намудан, барои мукамал иҷро кардани ягон кор тамоми иқтидорро сарф намудан аст. Дар дини ислом ин калима нисбати ононе, ки барои ҳимояи диёр, ватан аз истилогарон ва исёнгарон размидаанд, низ истифода мешавад.

– муборизаи рақобатноки байниҳамдигарии кишварҳои мутараққии мусулмонӣ барои раҳнамогии минтақавӣ ва кӯшишҳои ин давлатҳо барои зери доираи таъсири худ даровардани кишварҳои тараққикардаи мусулмон;

– дар оқибати ба дараҷаи муносибатҳои байнидавлатӣ баровардани муқобилияти ба таври анъанавӣ давом кардани байни сунниҳо ва шиаҳо сурат гирифтани намудҳои гуногуни муборизаи байниҷаҳадӣ, аз ҷумла бо роҳи ташкили гурӯҳҳои ғайриқонунии мусаллаҳ.

Дар мафкураи ҳамаи равишҳои экстремистӣ, ки зери ниқоби ислом амал мекунанд, ду принцип — такфир ва чиход мавҷуд аст. Терроризм дар доираҳои илмӣ ин замон аз се нуқтаи назар, яъне, фаъолияти ҷиноӣ, гурӯҳи террористӣ ва ҳамчун таълимоти террористӣ баҳо дода мешавад.

Ин гуна гурӯҳҳои террористӣ фаъолияти худро дар асоси таълимоти Қуръони карим мустаҳкам карданӣ мешаванд.

Дар таълимоти ислом қайд шудааст: қасе, ки даъвои мусулмонӣ дорад, ба дигар инсонҳо на бо забон, на бо дасташ

Худо шуморо аз некӣ кардан ва адолат намудан бо онон, ки бо шумо дар дин наҷангидаанд ва аз сарзаминатон берун нарондаанд, бознамедорад. Худо қасонеро, ки ба адолат рафтор мекунанд, дӯст дорад.

Қуръони карим, ояти 8-уми сураи Мумтаҳана

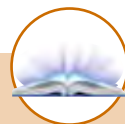
зарар расонад. Баръакс, фарди мусулмон дар рӯйи ҷаҳон сулҳро хоҳад, инсонҳои ба якдигар ҷангқардаро бояд ба муросо оварад.

Ҳоло яке аз равияҳои бунёдгароии мутаассиб, ки ҷомеаи ҷаҳониро ба ташвиш андохта, нисбат ба полигони ядровӣ хатарнокаш—полигони мафкурави-ро ба қор надохта, эътиқоди инсонҳо, ҳаёти онҳоро захролуд қарданӣ аст, равияи “салафия” мебошад.

Калимаи “салаф” аз забони арабӣ гирифта шуда, маънояш “аввал зиста гузаштагон”, “ачдод” аст. Дар сарчашмаҳои исломӣ иборати “салафи солех” нисбат ба саҳобагон ва тобеъони дар даври аввали ислом зиндагӣ қардагон истифода мешавад. Ин истилоҳ нисбат ба мусулмонони баъд ва ҳоло зиндагӣ қардаистода истифода намешавад. Лекин фаъолияти он гурӯҳҳои экстремистӣ, ки худро “Салафӣ” номидаанд, ба таълимоти ислом, анъанаҳо ва принципҳои он мутлақо зид мебошад. Аз ин боис онҳоро “салафӣҳои сохта” меноманд.

Аз ҷониби салафӣҳо ғояҳои харобкунанда, бетоқатӣ нисбат ба суботу сулҳи ҷомеа тарғиб қарда мешаванд. Онҳо ба воситаи захромез қардани шуури ҷавонон барои сар занонидани низои решааш динӣ ҳаракат мекунанд. Ходимони мақомоти ҳифзи ҳуқуқро, ки ба давлат ва ҷамъият хизмат мекунанд, ба бединӣ айбдор менамоянд. Онҳо соли 2007 намоёндагонии мазҳаби ҳанафӣро, ки дар Тоҷикистон муқим ҳастанд, “роҳгумзадагонии ҳидоят”, шиаҳо ро “кофир” гуфта эълон қарданд. Соли 2004 дар Тошканд амали харобқорӣ содир намуданд. Соли 2009 нисбат уламои динии Ўзбекистон таҷовуз ташкил қарданд. Дар ғояҳои ин ҳаракат рафтори мутлақо зидди таълимоти дини исломро мебинем.

ДИИШ (Давлати исломии Ироқ ва Шом) ташкилоти террористии иборат аз гурӯҳҳои радикалии му-

Агар ситорагон зинати осмону фалак бошанд, ҳусни зебоии замин аз олимон аст.

*Маҳмуд
Замашарӣ*

Панҷ қиз қиф-форат надо-рад: ба Оллоҳ ширк овардан, ноҳақ инсонро қуштан, ба шахси мӯъмин бӯхтон қардан, аз ҷанг гурехтан ва бо қасами дурӯғ моли ноҳақро қор қарда гирифтанд.

Ҳадис

ташаккил соли 2006 дар Ироқ ба вучуд омадааст. Ин ташкилот соли 2013 ба ҷанги дохилии Сурия худро пайваст. Кирдори онҳо ба нобуд сохтани қувваҳои ҳарбии хоричӣ дар Ироқ, ҳарбиёни Ироқ, шаҳрвандон ва биноҳои иншоотҳо нигаронида шудааст.

Ташкилот бо иддаои барпо кардани “Давлати исломӣ” дар ҳудуди давлатҳои Сурия, Ироқ, Лубнон баромад.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Терроризм миллат ва динро интиҳоб намекунад. Сурия дирӯз ва имрӯз

Мазмуни матни додашударо бо ҳолатҳои дар расмҳо овардашуда баҳо диҳед.

Фикратонро бо суханони “дар замин фасод кунад ва киштзорҳо ва чорпоро нобуд созад” вобаста кунед.

(Эй Муҳаммад) Ва аз мардумон касе ҳафт, ки сухани ӯ дар боби зиндагонии дунё туро ба тааҷҷуб меорад ва Худоро бар он чи дар дили ӯст, гувоҳ меорад, ҳол он ки ӯ саҳтарини ситезандагон аст.

Чун аз назди ту бозгардад, дар замин фасод кунад ва киштзорҳо ва чорпоро нобуд созад ва Худо фасодро дӯст надорад!

Қуръони карим, оятҳои 204-205-уми сураи Бақара

Аз моҳи июли соли 2014 ин ташкилоти ҷинойтгар худро “ДИ” (“Давлати исломӣ”) номид. Бино ба ҳисоби СММ ҷанговарони зери ниқоб аз аввали соли 2014 ба ҳаёти ҳазорон-ҳазор одамон—тифлон, занон, кўҳансолон, намояндағони аҳолии осоишта зомин шуданд. Ононе, ки зиддин онҳо баромаданд, аз ҷумл, мусулмононро ҳам ба кофир бароварда, ба ҷонашон қасд карданд.

Шӯрои уламои исломии дунё ба ДИШИ ва ба ҳамаи ҷанговарони дар таркиби онҳо буда хати кушод фиристода, роҳи нодурусти ДИШИ-ро бо далелҳо исбот карда, онҳоро барои баргаштан даъват кард. Ташкилотҳои байналмилалӣ аз қабили Созмони Миллали Муттаҳид, Иттифоқи Европа, Лигаи давлатҳои

Харитаи амалҳои террористие, ки дар 20 соли охир содир шудаанд

ФАЪОЛИЯТИ ЭЪОДИ

Матни зеринро хонед. “Ба фирқаҳо тақсим нашудан” имрӯз чӣ гуна аҳамият дорад? Фикратонро асоснок кунед. ... «...динро бар пой ниғаҳ доред ва дар он фирқа-фирқа машавед».

**Қуръони карим,
оятҳои 13-уми сураи
Шӯро**

“Дар Қуръони карими муқаддас ба муслмонҳо рӯ оварда нишиндоди “ба фирқаҳо тақсим нашавед” ҳаст. Ин магар далели равшани бар динамон мутлақо зид будани ба равияҳои мухталиф тақсим шуда, одамонро аз роҳи рост гумроҳ кардан нест?”

Шавкат Мирзиёев

араб, ШМА, Австралия, Арабистони Саъудӣ, Британияи Кабир, Индонезия барин давлатҳо ДИШИ-ро ташкилоти террористӣ эълон карданд. Ба дини ислом мутлақо алоқа надоштани он такрор-такрор таъкид шуд.

Дар ҳадиси муборақ—сарчашмаи дуҷуми муқаддаси дини ислом гуфта шудааст: “Дар рӯзи қиёмат саволи аввалин дар бораи хуни ноҳақ рехта хоҳад шуд”. Ин гуна ташкилотҳо аслан ба дини ислом бегона буда, лекин зери ниқоби дини ислом амал менамоянд, хусусан барои тарғиби ғояҳои манфурашон аз шабакаи интернет истифода мебаранд. Бино ба маълумотҳои соли 2017 дар шабакаи интернет беш аз 5000 сайт мавҷуд аст, ки аз онҳо ҷанговарон истифода мебаранд, порталҳои, ки ба онҳо хизмат менамоянд, шуморашон меафзоянд.

Шахсоне, ки ба ин сайтҳо даромада, ба доми ташкилотҳои террористӣ афтаанд, ҷилои ватани худ карда, ба лаббайғӯни шахсони бадният дар кишварҳои хориҷӣ табдил ёфтаанд.

Ташкилоти экстремистии ДИШИ на фақат ба Ироку Сурия, кишвараҳои атрофи онҳо, балки ба сулҳу суботи тамоми дунё таҳдид карда истодааст. Ба сулҳ раҳна задан, расонидани зиён ба раванқи ҷамъият, беҳбудии мардум, фитна барангехтан ба дин мутлақо бегона аст.

Ин ташкилот дар байни солҳои 2013—2014 беш аз 10 ҳазор ҳаракатҳои террористӣ содир намуд. Аз ҷониби худкушон (“бомбаҳои зинда”) зиёд аз 100 таркиш ба амал оварданд. Ҷанговарони ДИШИ дар Сурия зиёда аз 60 калисо ва монастирро вайрон карданд. Соли 2014 дар паҳлӯи масҷиди “Ал-Исро”-и шаҳри Мосули Ироқ 12 нафар уламои исломиро, ки ба сафи

онҳо ҳамроҳ шудан нахостанд, намоишгарона қатл карданд.

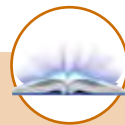
Дар иаълимоти дини ислом на фақат инсон, балки ҳаққи ҳимояи ҳайвонҳо низ муқаррар шудааст. Масалан, бесабаб азоб додани ҳайвонҳо барои аз тоқаташ барзиёд қор фармудани онҳо манъ аст. Гулом кардани одамон, азоб додани онҳо, қасди ҷони онҳо гуноҳи азим ба ҳисоб меравад.

“Қуръониҳо” яке аз равияҳои роҳгумшудае, ки дар асри XIX дар Ҳиндустон пайдо шудааст. Ин равия ҳадисҳоро пурра инкор менамояд. Ҳоло пайравони ин гурӯҳ аз Ҳиндустон ва Покистон ба Англия, ба дигар давлатҳои Европа паҳн шудаанд. Вактҳои охир намояндагони ин тоифаи раҳгумзада дар Осиёи Марказӣ низ пайдо шуда истодаанд.

Гурӯҳи худро “Аҳл-ул-Қуръон” номгузошта фақат Қуръонро манбаи шариат меҳисобад. Инчунин, пайравони он Қуръонро мувофиқи фаҳмиши худ тафсир мекунад.

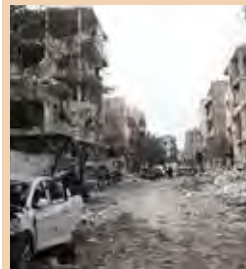
Дар тӯли асрҳо олимони исломшинос ба Қуръон ва ҳадисҳо тақия карда омадаанд. Тибқи таълимоти ислом он касе, ки ҳадисҳоро инкор кардааст, исломро инкоркарда ҳисоб мешавад. Инсоне, ки ҳадисро намедонад, Қуръонро низ дуруст дарк намекунад. Зеро тафсири ақсари оятҳои Қуръон дар ҳадисҳо баён шудаанд. Ғояҳои гурӯҳи “Аҳл-ул-Қуръон” ба қоидаҳои дар китоби муқаддаси ислом баёншуда зид ҳастанд. Масалан, дар ояти 59-уми сураи Нисо оварда шудааст, ки “Эй касоне, ки имон овардаед, Худоро итоъат кунед ва аз расул ва сардорони хеш фармон баред”. Ӯ дар сураи 82-уми хамин сура таъкид шудааст: “Ҳар кӣ аз паёмбар итоъат кунад, аз Худо итоъат кардааст”.

Дар тӯли асрҳо олимони исломшинос ба Қуръон ва ҳадисҳо тақия карда омадаанд. Боз як ҷиҳати роҳгумзадагии “Қуръониҳо” ин аст, ки онҳо ба истеъмо-

Як замонаҳои аскарон дар ҷанг мурда бошанд, мурдаанд. Дар ҷанги ҳозира нисбат ба силоҳ гирифтагон силоҳ набардоштагон бештар кушта мешаванд. Аслиҳои замонавӣ ба фарқи окопу кӯдакис-тон, аэродрому таваллудхона намеравад.

**Ўткир
Ҳошимов,
“Дафтар
ҳошиясидаги
битиклар”
 (“Сабтҳо дар
ҳошияи дафтар”)**

Тавбаи ҳақиқӣ
чараёни да-
розмуддат аст,
вай бо якто
ҳаракат амалӣ
намешавад.

*Мартин
Лютер*

ли моддаҳои нашъаманд (наркотик) ва дигар қорҳои фасод ҳалол гуфта фатво ҳам медиҳанд. Ин гуна фатво додан ба шартҳои имон зид аст.

Қуръониҳоро аз тариқи шабакаи иҷтимоӣ зоҳир қардани беҳурматиашон нисбат ба Муҳаммад (с.а.в.) ва саҳобагони ӯ низ шинохтан мумкин. Онҳо олимони бузурги муҳаддис аз қабиле Имом Бухорӣ, Имом Муслим ва Имом Тирмизиро таҳқир мекунанд. Хондани Қуръонро ба забонҳои маҳаллӣ тарғиб менамоянд. Хулоса қарда бигӯем, ин гуна гурӯҳҳои қаллобу фиребгар бо мақсади вайрон қардани моҳияти софи дини ислом, гумроҳ қардани инсонҳои илмашон нокифоя ташкил гардидаанд

Барои ҳифзи сулҳу субот дар мамлакатамон ҳар як инсонии сулҳпарвар аз ҳамаи воқеаву ҳодисаҳои дар атрофамон рӯйдиханда огоҳ бояд бошад. Шумо ҳам ба воситаи омӯхтани мукаммали илму маърифат дар муассисаҳои таълимӣ бар зидди таҳдидҳои мафкурави истодагарӣ намуда, дар шумо малакаи бо кӯмаки маърифат алайҳи ҷаҳолат мубориза бурдан ташаккул меёбад.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Пайдоиши равияҳои аввалини мутаассиб дар таърихи ислом ба кадом давр тааллуқ дорад?
2. Сабаби асосии пайдоиши хоричиҳо чист? Мақсади онҳо аз чӣ иборат буд?
3. Моҳияти экстремизми динӣ барои ҷамъият кадом хавфҳоро меоварад?
4. Дар мамлақати мо бар зидди экстремизм ва терроризм чӣ гуна сиёсат татбиқ мешавад?

§ 12-13 НАҚШИ ЎЗБЕКИСТОН ДАР МУБОРИЗАИ ЗИДДИ ТЕРРОРИЗМИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ВА ЭКСТРЕМИЗМ

ДАР ДАРСИ ИМРӢЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Стратегияи миллии Ўзбекистон дар муборизаи зидди терроризм.
2. Ташаббуси Ўзбекистон дар бобати ҳалли муаммои Афғонистон.
3. Нақши Ўзбекистон дар бобати таъмин намудани субот дар Осиёи Марказӣ.

СТРАТЕГИЯИ МИЛЛИИ ЎЗБЕКИСТОН ДАР МУБОРИЗАИ ЗИДДИ ТЕРРОРИЗМ

Вазъияти ноороми баъзе минтақаҳои дунё ба пурзӯршавии мигратсияи аҳоли, ин бошад дар навбати худ ба паҳншавии терроризм ва экстремизм ва ба яке аз муаммоҳои глобалӣ табдил ёфтани онҳо сабаб шуда истодаанд.

Аз ин боис масъалаи мубориза бар зидди терроризм, ҳифзу таъмин намудани амнияти халқ дар маркази эътибори на фақат сиёсати дохилӣ, балки сиёсати хориҷии мамлакатамон қарор гирифтааст.

Дар сессияи 72-юми Ассамблеяи умумии Созмони Милали Муттаҳид дар соли 2017 раҳбари мамлакатамон Шавкат Мирзиёев зимни суҳанрониаш тавачҷӯҳи ҷаҳониёнро ба фардои сайёра-

Ту бошӣ шоҳ —
агар огоҳ бошӣ,
Агар огоҳ бошӣ
— шоҳ бошӣ.
Алишер Навоӣ

Дини ислом моро ба некӣ ва сулҳ, барои ҳифзу ҳимояи фазилатҳои асили инсонӣ даъват менамояд.

**Шавкат
Мирзиёев**

амон, беҳбудии ҳаёт, хусусан камолоти фарзандон, вазифаи асосиамон—фароҳам овардани шароити зарурӣ барои ҷавонон, зарурати пешгирӣ намудани паҳншавии “вируси” ғояи зўрварӣ чалб кард.

Зеро ҳоло дар ягон ғўшаи дунё агар амали террористӣ содир шавад, ҳатман ба дигар давлатҳои таъсири худро мерасонад.

Мақсади асосии гурӯҳҳое, ки таҳдиди мафкуравиरो ташкил менамоянд, пароканда намудани давлатҳои дорои сарватҳои рӯйизаминию зеризаминӣ ва дар оқибат бойигарӣ ба даст овардан, ба худ тобеъ намудан аст.

Дар Стратегияи ҳаракатҳо, ки ислоҳоти татбиқашон дар мамлакат хеле муҳимро, роҳи тараққиёти иҷтимоию иқтисодиро дар худ инъикос кардааст, самти панҷуми устувораш айнан вазифаҳои муҳимтаринро дар бобати таъмин кардани таҳаммулпазирии динӣ (толерантӣ) муқаррар намудааст.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

Матни зеринро хонед. Вақте, ки “Шарти муҳими таъмин кардани амнияти глобалӣ” мегӯянд, чиро мефаҳмед? Фикратонро дар асоси принципҳои сулҳу субот, тараққиёт, ҳамбастагӣ эзоҳ диҳед.

“Барқарор намудани вазъият дар Афғонистон шарти муҳими на фақат беҳатарии минтақавӣ, балки шарти муҳими таъмин кардани амнияти глобалӣ хоҳад монд”.

Аз маърузаи Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи СММ.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Ба расмҳо бодикқат таваччӯҳ кунед ва ба саволҳои зерин ҷавоб диҳед:

1) Давлати Ўзбекистон барои гирифтани пеши кадом воқеаҳо ҳаракат карда истодааст?

2) Дар асоси зарбулмасали “Дар хонае, ки як рӯз ҷанг шудааст, чил рӯз барака меравад” тасвирҳои дар расм омадаро эзоҳ диҳед.

3) Ба вазъиятҳои дар расмҳои 2-,3-,4 ифодашуда назар карда, террорист ва бунёдгароёнро оё моҳияти инсонпарварии дини исломро даркнамуда ва ба он амалкунанда гуфтан мумкин аст?

МУРОЦИАТИ ИСЛОМШИНОСОНИ ЎЗБЕКИСТОНӢ

(соли 2016)

Эй ДИШИҳо!!!

...

Ба туфайли шумоён одамоне, ки исломро дини қотилӣ ва разолат фикр мекунанд, пайдо шуданд!..

Бо шарру офати шумоён чўйҳо пур аз хун шуданд...

Бачаҳо ятим, занон бева, кўҳансолон бепарастор монданд!..

Бо дастони шумоён қабри Пайғамбарон, авлиёҳо, олимон хароб карда, масҷидҳо тарконда шуданд!..

Бо дастони шумоҳо мактабу мадрасаҳо вайрон гардиданд!..

Ба туфайли шумоён чандин заводу корхонаҳо баста шуданд!..

Ба шарру офати шумоён тамоми дунё бар мусулмонон хандид!..

Ба туфайли чоҳилии шумоён миллионҳо одамон аз омўзиши илм маҳрум гаштанд!..

Бо дастони шумоён чандин шифохонаҳо пўшида шуданд, шумораи беморон, ногироён, нимчонҳо зиёд шуданд!..

Бо ташаббуси шумоҳо чандин оилаҳо бесарпаноҳ монданд!..

Ба туфайли шумоён ба мусулмонҳо тамғаи “чоҳилӣ”, “бе-шафқатӣ”, “ақибмондагӣ” часпонида шуд!..

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Декларатсия дар бораи барҳам задани ҳар гуна зухуроти бетоқатӣ ва паст задан дар асоси динӣ ё эътиқод 25-уми ноябри соли 1981 бо Резолютсияи Сарассамблеяи СММ эълон карда шудааст. Ин Декларатсия аз ҷиҳати юридикӣ гарчанде маҷбурӣ нест, имрӯз қоидаҳои он меъёри ҳуқуқи маъмули байналмилалӣ ба ҳисоб меравад.

ТАШАБУСИ ЎЗБЕКИСТОН ДАР МАСЪАЛАИ ҲАЛЛИ МУАММОИ АФҒОНИСТОН

Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи СММ барқарор намудани вазъият дар Афғонистон шартҳои муҳими таъмин шудани амнияти глобалии минтақавӣ буданашро ба ҳукми ҷаҳониён ҳавола намуд. Президенти мамлакатамон ба воситаи ин маъруза роҳи ягонаи сулҳ дар Афғонистон—пешакӣ ягон шарт нагузошта бевосита музокира бурдани ҳукумати марказӣ ва қувваҳои сиёсии дар дохили мамлакат буданашро таъкид кард.

Ин гуна мулоқот таҳти васояти СММ дар ҳудуди Афғонистон гузаштанаш, зимни он фақат ҳуди афғонистониҳо нақши асосӣ доштанашон ва ба таври мустақил тақдирашон дар дасти худашон буданашро қайд кард.

Инчунин Президенти мамлакат Ўзбекистон барои барқарор кардани иқтисодиёти Афғонистон, барои инкишоф додани инфрасохтори энергетикаи он, дар бобати тайёр намудани кадрҳои милли ҳисса гузошта истоданашро ва ин қорҳо минбаъд низ давом карданашро таъкид намуд. Дар айни вақт муаммои Афғонистон дар маркази масъалаҳои миқёсаш глобалӣ қарор гирифтаниашро, сайёю ҳаракати ҷомеаи ҷаҳонӣ пеш аз ҳама ба ҳалли мушкилоти иҷтимоию иқтисодӣ равана шуданашро тақлиф намуд.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Низоъҳои минтақавӣ ба бехатарии Ўзбекистон чӣ гуна таҳдид карданаш мумкин?

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Ўзбекистон дар доираи Шӯрои Европа яқчанд шартномаи байналмилалиро имзо кардааст. Инҳо: шартномаи соли 1977 оид ба гирифтани пеши роҳи терроризм, харида гирифтани силоҳҳои оташфишони шахсон ва назорат кардани нигоҳ доштани онҳо аз соли 1978, конвенсия дар бораи додани компенсатсия (ҷуброн) ба ҷабрдидагон дар оқибати ҷиноятҳои амалӣ шуда бо роҳи зӯрварӣ дар соли 1983 мебошад.

26—27 марти соли 2018 бо ташаббуси Ўзбекистон дар пойтахтамон дар мавзўи “Қараёни сулҳ, ҳамкорӣ дар соҳаи амният ва шарикии минтақавӣ” конференси байналмилалӣ ташкил шуд.

Раҳбари давлатамон Шавкат Мирзиёев аз хусуси мочарои мусаллаҳонаи дар хоки Афғонистон қариб 40 сол боз идомадошта сухан ронда, “оташи ҷанг” ба ин кишвар аз берун дохил шуданашро ва ин ҷанг хилофи муддаои мардуми афғон буданашро қайд кард. Президентамон алоҳида таъкид намуд, ки гарчанде ташкилотҳои байналмилалӣ ва қувваҳои сиёсии

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Дар шаҳри Тошканд 11-12-уми июни соли 2018 дар мавзўи “Ҷилвагирӣ аз экстремизм ва радикализми таҷовузгар, ки ба терроризм меоварад ва нақши ҷавонон дар муборизаи зидди онҳо” конференси байналмилалӣ баргузор шуд.

Дар конференси СММ, Иттифоқи Европа, ТҶХЕ барин ташкилотҳои байналмилалӣ, намояндагҳои ШМА, Британияи Кабир, Германия, Испания, Нидерландия, Латвия, Покистон, Россия, Арабистони Саъудӣ, Тоҷикистон, Хитой, Ҳиндустон, Япония, Малайзия, Қувайт, Қазоқистон, Қирғизистон, Афғонистон ва дигарон, экспертҳои хориҷӣ, сенаторон, депутатҳо, фаъолони Иттифоқи ҷавонон, арбобони илм иштирок карданд.

хориҷӣ ба масъалаи Афғонистон даҳолат мекунад, дар ин ҷо шумораи гурӯҳҳои террористии байналмилалӣ беш аз пеш афзуда, зӯрӣ ва хунрезӣ, нарқобизнес барҳам нахӯрда, дар оқибати инҳо вазъияти ин мамлакат ба дараҷаи инқор карда нашудан аз тарафи ҷомеаи ҷаҳонӣ расидааст.

Иштирокчиёни конфронс дар поёни анҷуман баёнияти Тошкандро имз карданд. Дар ин ҳуҷҷат мақсадҳои неки таъмин намудани сулҳу амонӣ дар минтақа, вусъати робитаҳои ҳамкорӣ, боз ҳам мустақкам сохтани муносибатҳои хуби ҳамсоиягӣ дар назар дошта шудаанд.

Ба низоъ рафтан осон, оштии кардан мушкил аст.

Зарбулмасали
ҳалқӣ

ҲУҚУҚИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ

1. Ҳар як инсон ҳуқуқи фикр кардан, озодии вичдон ва динро дорад. Ин ҳуқуқ озодии мувофиқи хоҳиши худ ба дин ё ба эътиқоди дигар соҳиб будан ё қабул кардан ва дар ҳолати танҳо ё ин ки бо дигарон якҷоя, ошкоро ё ба таври хусусӣ адо намудани ибодатро, иҷрои маросимҳои динӣ ва ғайраро, таълимиро фаро мегирад.
2. Ҳеҷ кас ба маҷбуркунии поймолкунандаи озодии бо ихтиёри худ дини худ ё соҳиби эътиқод шудан ё худ қабул кардани онҳо набояд дучор ояд.
3. Озодии дин ё соҳиби эътиқод будан фақат тибқи қонун ва баърои ҳимояи ҳуқуқи озодихоии асосии дигар шахсон ба дараҷаи заруриаш баҳри ҳифзи беҳатарии ҷамъиятӣ, тартиб, саломатӣ ва ахлоқи одоб маҳдуд карда мешавад.
4. Давлатҳои ба ин Пакт иштироккунанда ўҳдадорӣ хурмат намудани озодии падару модарон, дар ҳолатҳои зарурӣ васило фарзандонашонро бино ба эътиқодашон аз нигоҳи динӣ ва ахлоқӣ тарбия намуданашонро бар зимма мегиранд.

Моддаи 18-уми “Пакти байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ”

Дар ягон кор
ғофилӣ макун,
хушёр бош,
кори ғофилон
ҳеч гоҳ муво-
фиқи таъби дил
намеанҷомад.

*Юсуф Хос
Ҳочиб*

Дар баёнияи конфронси Тошканд, ки ба он беш аз бист давлат, Иттифоқи Европа ва СММ имзо кардан-ду он аз 24 банд иборат аст, эътироф шудани аҳамияти бузург доштани ҳамкориҳои минтақавии иқтисодӣ барои Афғонистон ва тамоми минтақа чун шартҳои сулҳу фаровонӣ; ба музокираи сиёсӣ ҷалб намудани ҳукумати Афғонистон ва “Толибон”, давъат кардани ҳамаи давлатҳо барои даҳлат нанамудан ба корҳои дохилии Афғонистон; қайд намудани аҳамияти ҳамкориҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ оид ба барҳам задани терроризм мувофиқи стратегияи аксулттери глобалии СММ ва резолютсияи Шӯрои Амният ҳамчун масъалаи ҷиддӣ дохил карда шуд.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Мувофиқи қарори 911-уми Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон аз 13-уми ноябри соли 2017 “Дар бораи дар назди Вазорати таълими олий ва миёнаи махсуси Республикаи Ўзбекистон ташкил кардани фаъолияти маркази таълими омӯзонидани шаҳрвандони Афғонистон” қабул карда шуд. Бино ба ин қарор дар ноҳияи Тирмизи вилояти Сурхондарё маркази таълими шаҳрвандони Афғонистон ташкил карда шуд. Дар марказ мувофиқи супориши тарафи Афғонистон оид ба ихтисоси гуманитарӣ, педагогика ва таълими муҳандисию техникӣ кадрҳо тайёр карда мешаванд.

*Маркази таълими
омӯзонидани шаҳрвандони
Афғонистон дар ноҳияи
Тирмизи вилояти
Сурхондарё*

НАҚШИ ЎЗБЕКИСТОН ДАР БОБАТИ ТАЪМИН НАМУДАНИ СУБОТУ БАРҚАРОРЌ ДАР ОСИЁИ МАРКАЗЌ

Танҳо пас аз содир шудани амали террористии 11-уми сентябри соли 2001 дар шаҳрҳои Нью-Йорк ва Вашингтони Штатҳои Муттаҳидаи Америка эътибори ҷомеаи ҷаҳонӣ ба Афғонистон нигаронида шуд ва аҳли ҷаҳон дарк намуд, ки айнан аз Афғонистон иллатҳое, аз қабили терроризм, экстремизм ва моддаҳои нашъаманд дар дунё паҳн мешавад.

Соли 2012 давлати мо Концепсияи фаъолияти сиёсии хориҷиашро эълон намуд. Дар он позитсияшро дар бобати муборизаи қотелона бар зидди ҳар гуна зухуроти таҳдидҳои терроризми байналмилалӣ, нарқобизнес, экстремизм, ки ба таъмини беҳатарии минтақавӣ ва суботу барқарорӣ хавф оварда истодааст, маълум кард. Дар Концепсия вазъияти ҳозираи муносибатҳои байналмилалӣ, ба трендҳои дар арсаи ҷаҳон мушоҳидашуда ва ба тағйироти кулӣ ҳамаҷониба тафсир дода шудааст.

Дар концепсия баён шудааст, ки муаммоҳои Осиеи Марказӣ бидуни даҳолати қувваҳои беруна, аз тарафи худ давлатҳои минтақа ҳал бояд шаванд. Дар Концепсия ба мочароҳое, ки дар атрофи давлатамон ва дигар қисмҳои дунё рӯй дода истодаанд, низ эътибор дода шудааст.

Ҳукумати Ўзбекистон мақсад дорад, ки таҳти раҳнамоии Созмони Милали Муттаҳид вазъияти нооромии Афғонистонро ба воситаи гурӯҳи мулоқот байни қувваҳои ҷангкунанда музокираҳо бурда шавад ва ба ташкил додани ҳукумати коалитсионии афғон ноил гарданд.

Дар айни замон позитсияи ишғолкардаи Ўзбекистон нисбат ба Афғонистон аниқ муайян карда шуд.

Хуррият ва вақти холӣ...
Ман ба ин ду чиз чунон ҳам қомилан ихтиёрдорӣ мекунам ва онҳоро хеле қадр мекунам, ки ин гуна имтиёз ва ҳаловатро барои ҳариди гирифтани подшоҳи босарваттарини олам қодир шуда наметавонад.

Рене Декарт

Республикаи Ўзбекистон дар муносибатҳои байналмилалӣ ба “принципи баробарҳуқуқӣ” амал кардан, ва дар сиёсати хориҷии худ ба “принципиҳо ва меъёрҳои умумиэтирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ содиқ мондан”-ро эълон кард. Аз фикрҳои дар боло зикр шуда мебинем, ки дар сиёсати хориҷии давлатамон дар арсаи байналмилалӣ суҳанони “сулҳу осоиш” ва “ҳамкорӣ” таҷассум гардидааст.

Ин сиёсат саъю ҳаракати Ўзбекистонро дар роҳи барқарории сулҳу осоиш ва беҳатарии минтақа ва дунё, бо ҳамаи мамлакатҳо сарфи назар аз мавқеи ҷуғрофӣ ва мафкураашон, татбиқи сиёсати кушод, муносибатҳои дӯстонаи хориҷиашро дар ҷаҳон таъмин хоҳад кард.

САВОЛ ВА СУПОРИШҲО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев оид ба мушкилоти Афғонистон дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи Созмони Милали Муттаҳид чӣ гуна ташаббусро ба миён гузошт?
2. Аз сайти www.president.uz маърузаи Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёевро дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи Созмони Милали Муттаҳид ёфта хонед. Дар маъруза оид ба масъалаи муборизаи зидди сабабҳои асосии сарзанандаи таҳдидҳои терроризм дар дунё чӣ гуна пешниҳодҳо баён шудааст, аниқ кунед. Барои иҷрои ин вазифаҳо дар мамлакатамон кадом корҳо амалӣ мегарданд? Аз ин хусус маълумот гирд оваред.
3. Раҳбари мамлакатамон оиди масъалаи “... гирифтани пеши роҳи ғояи зӯроварӣ, паҳншавии “вирус”-и онҳо чӣ гуна пешниҳодҳо баён кард?
4. Нутқи Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёевро 11-уми ноябри соли 2017 дар конفرонси байналмилалӣ оиди мавзӯи “Осиёи Марказӣ: таърихи ягона ва ояндаи умумӣ, инкишофи босубот ва ҳамкорӣ дар самти тараққиёт” ва масъалаҳои дар он ба миён гузоштаро ҳамчун иҷрои ташаббуси дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи СММ баёншуда оё баҳо додан мумкин аст? Фикратонро дар асоси иқтибосҳо дар маъруза асоснок кунед.

§ 14-15

ТАРИҚАТҲО ДАР АСРҲОИ ХХ—ХХІ

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Таълимоти тасаввуф дар асрҳои ХХ—ХХІ.
2. Хусусиятҳои хоси гурӯҳҳои сўфигии роҳгумзада
3. Фарқи байни тасаввуф ва тариқатҳои сохта.

ТАЪЛИМОТИ ТАСАВВУФ ДАР АСРҲОИ ХХ—ХХІ

Қариб дар ҳамаи кишварҳои мусулмони дунё фаъолият бурдани намояндагони тариқатҳои гуногуни тасаввуфро дидан мумкин. Дар урфу одатҳои тариқатҳои дар худудҳои Покистон ва Ҳиндустон паҳншуда таъсири йога, буддавия, хиндуия ва фалсафаи қадими ҳинд мавҷуд аст. Дар Барлавия, Меҳмандия ва дигар якҷанд тариқатҳо ғояи “таносух”-и (кўчида гаштани рўх) аз фалсафаи ҳинди қадим васеъ ҷой гирифтааст. Онҳо вақти намоз ё хангоми зикр аз пешгаҳ як ҷойро ҳолӣ мегузоранд ва он ҷо рўҳи Муҳаммад пайғамбар омада менишинад, мегўянд. Дар тарафи қиблаи масҷидҳо қабри асосгузори тариқат ё қабри пирон ҷой гирифта, пеш аз намоз ё баъд аз намоз онро тавоф мекунанд. Ин гуна ҳолатҳо ба таълимоти дини ислом муносиб намеояд.

Ҳоло дар бисёре аз кишварҳои дунё, дар худуди аз Штатҳои Муттаҳидаи Америка то архипе-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Ҳоло дар аксари кишварҳои дунё Баҳоуддин Нақшбанд (1318—1389) ва тариқати асосгузоштаи ӯ—Нақшбандия нуфузи бузург дорад.

Эй Парварди-горам, эй Ёри азиз, агар ба тамаъи чаннат тоат карданӣ бошам, аз чаннатат бенасиб кун, агар аз дӯзахат тарсида, ибодат карданӣ бошам, маро дар оташи дӯзах сӯзон—ҳазорон бор розӣ ҳастам! Аммо агар чамоли Туро гуфта, шабонро бедор гузаронам, илтичо менамоям, маро аз чамолат маҳрум макун!”

Робия Адавия

лаги Австралия Баҳоуддин Нақшбанд ва тариқати Нақшбандияро медонанд ва ҳурмат мекунанд. Чаро ин тавр? Чунки Баҳоуддин Нақшбанд, аввало, меъёрҳои шариати дини исломро маҳкам дошт ва ба вайрон шудани онҳо роҳ надод. Сониян, ӯ гоёҳо ва фазилатҳои ҳақиқии инсониро ба пеш гузошт, дар байни намояндагони гуногуни ҷамъият барои пайдо шудани футувват — ҷавонмардӣ омил шуд. Аз паси он инсонҳо ба якдигар ёри моддию маънавий мерасониданд, мушкилиҳои ҳаётро дар ҳамбастагӣ ва тифоқӣ паси сар намуда, шодию сурурро бо ҳам диданд.

Ҳамаи инҳо бародарӣ ва ҳамраъие, ки Баҳоуддин Нақшбанд дар ҷамъият барпо карданӣ буд, ҳамон буд. Шиори вай “Дил ба ёру даст ба қор” муносибати неки ба ҳунарманду деҳқононро ба дин ва диндору сӯфиёни тариқатпарастро ба меҳнат пайдо карда буд. Ин, дар навбати худ, барои боло бурдани сатҳи зиндагии одамон хизмат мекард.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Робия Адавия (713/ 714—801) вакилаи машҳури зоҳидони Басра. Овони бачагиаш ба канизӣ фурӯхта шуда буд. Баъдтар ба озодӣ баромадааст. Вай ғайр аз дӯст доштани Аллоҳ тарафдори рад кардани ҳама чиз буд. Аз байни зоҳидон аввалин шуда таъкид карда буд, ки моҳияти ҳаёти маънавии инсон ҳеч ягон манфиатро дар назар надошта, фақат Худоро мутлақ дӯст доштан аст. Робия Адавия дар олами ислом ба сифати “авлиё” тавсиф мешавад.

ХУСУСИЯТҲОИ БА ХУД ХОСИ ГУРҶҲОИ СЎФИИ РОҶУМЗАДА

Дар ҳамаи даврҳои таърихи ислом гурӯҳҳо ва шахсоне будаанд, ки тасаввуфро ба маънои танг талкин кардаанд. Онҳо тавачҷӯро бештар ба чихатҳои зохирии тасаввуф додаанд. Чунин шахсон имрӯз ҳам вомехӯранд.

Онҳо моҳияти ғояҳои тасаввуф, аз ҷумла на дар ин дунё ва на дар охираг набудани таъмаро вайрон карда, намоён намудани ҳар гуна маросимбозиҳо, пирпарастӣ, “сайди мурид”, дар маросимҳои гуногуни динӣ шахси алоҳида буданашонро нишон додан ва ҳамин тариқ сарват ба даст оварданро мақсади худ қарор додаанд.

Ин тоифа мардум ғояи тарбияи инсонии комилро дар тасаввуф ба қанор гузоштаанд.

Аз ин сабаб аз тарафи олимони тасаввуфшинос барои фарқ карда тавонистони намояндагони ҳақиқии тасаввуфи классикӣ аз ҳар гуна равияҳои истилоҳии “тариқатчиён”-ро ба истеъмол дароварда шуд. Мақсади аслии онҳо фаш карда, ба танкиди уламои дин дучор гаштанд.

ФАРҚИ БАЙНИ ТАСАВВУФ ВА ТАРИҚАТЧИЁНИ СОХТА

Тарафдорони тариқатчиёни сохта дар бораи дар ҳаёти инсон шарту зарур набудани илмҳои дунёвӣ, хусусан, оид ба таълим нагирифтани духтарон ҳукм баровардаанд. Дар байни тариқатчиёни дар ҳудудҳои гуногуни республика, ки дар ибтидои аср фаъолият бурдаанд, якҷанд амалҳои ноанъанавӣ мушоҳида карда шуд:

— хондани намози таҳачҷуд (шабона)-ро фарз (ё вочиб) доништан;

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Зери истилоҳи “тариқатчиён” шахсон ё ҷамоаҳо, гурӯҳҳои фаҳмида мешавад, ки фақат ба чихатҳои зохирии тасаввуф эътибор дода, хусусиятҳои асосии онро надониста, ба пир аз ҳад зиёд, ҳатто аз доираи шариат баромада “ҳизмат кардан”-ро мақсади асоситарин дар ҳаёт мешуморанд.

Мисли шамъ бошед, то ба хама рӯшанӣ бахшида бошед ҳам, худатон дар торикӣ бошед.

**Баҳоуддин
Нақшбанд**

— бахшидани гуноҳҳои пешинаи шахсе, ки ба пир даст додааст, аз зиммашон соқит шудани намозҳои қазошуда (нахонда);

— ғайр аз ҳамтариқатон ба тўйю маросимҳои дигар шахсон иштирок накардан;

— табаррук доништа, нўшидани обе, ки дасти пир расидааст;

— гуноҳ дониستاني дароз кардани пой ба сўйи хонаи пир, мисли он, ки ба сўйи қибла дароз кардан норавост;

— иқтидо накардан ба имом-хатиб ва ноибони риш надошта ва дандонҳои сунъӣ гузошта;

— телевизор надидан, радио нашунидан ва монанди инҳо.

Ин гуна амалҳои ноанъанавии гурӯҳҳои мазкур ба таълимот ва анъанаҳои дини ислом мутлақо зид аст. Аз ин рӯ, ҳоло даъвогарони тариқат аввало асосҳои тариқати анъанавиро дағалона вайрон карда, зиёда аз ин, ба нишондодҳои шариат амал накарда меоянд. Аз чумла, амали табаррук дониستاني оби дасти пир расидаро гирем. Аввалан, вақте инсон дасту рўяшро бо об мешўяд, микробҳои гуногуни зарарнок мерезанд. Дуюм, дар назди Имоми Аъзам ин об бо начо-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Барои мо, ки аз Бухоро дур истода дар Лондон зиндагӣ мекунем, амал намудан ба таълимоти Нақшбандия, ки сарчашмаи беназири камолоти инсон ва тарбияи рӯҳӣ аст, хеле муҳим аст. Зиёрат кардани қадамҷои ҳафт пир дар Ўзбекистон, иштирок намудан дар конференсҳои байналмилалӣ бахшида ба санаҳои таваллуди ҳазрати Ғиждувонӣ ва Нақшбанд орзуи ман аст. Ин диёр ҳамчун замине, ки устодони тарбияи рӯҳониро ба ҷаҳон додааст, ҳамеша арзишманд мемонад.

Британия, Шайх Зимер Соҳилӣ, соли 2018.

сат омехташуда ҳисобида мешавад. Олимони фақех нўшидани ин обро манъ кардаанд.

Вақте тасаввуф мегўем, набояд оила, рўзгор, масъулиятро фаромўш карда, тарки дунё карданро фаҳмем.

Баъзе инсонҳо ба тариқат пайвастанашонро нишон доданӣ шуда, ба қиёфаи берунӣ ва ба маросимҳо аҳамияти калон медиҳанд, аммо ўхдадорихояшонро дар назди оилашон, фарзандонашон фаромўш мекунанд. Ба назарашон онҳо ба Оллоҳ таваккал карда, аз таъмин намудани оилашон даст мекашанд, хизмат ба пирро аз масъулияти вочиби назди оила боло мегузоранд.

Ҳамин тариқ, ононе, ки моҳияти аслии тасаввуфро дарк накардаанд ва аз ҳақиқат беҳабаранд, ҳам ба аҳли ҳақиқии тариқат, ҳам ба номи тасаввуф доғ оварда истодаанд.

Ба туфайли фаъолияти тариқатчиён дар бораи ҳолатҳое, ки ба низоъҳои иҷтимоӣ сабаб мешаванд, суҳан ронда, ҳолатҳои зеринро бояд дар мадди назар дошт. Дар байни тариқатчиён:

– нисбат ба онҳое, ки аҳли тариқат нестанд, бо назари паст назар кардан;

Бехтарини шумо онҳоянд, ки кори дунё гуфта охиратро, охиратро гуфта дунёро тарк намеkunанд ва ба одамон малол намеоваранд.

Ҳадис

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

1. Фаъолияти пайравони тариқатҳо оё ба таълимоти ислом мувофиқ меояд?

2 Барои эзоҳ намудани фикратон аз матни дар зер омада истифода кунед.

«Ба такаббур аз мардум рӯй магардон ва хуписандона бар замин роҳ марав, ҳаройна, Худо ҳеҷ мутакаббири фахрфурӯшери дӯст надорад».

Қуръони карим, ояти 18-уми сураи Луқмон.

Каломи бе
нафъ зиёда
мағъ ва аз
зикри каломи
пурнафъ кано-
ра мачъ.

*Алишер
Навоӣ*

– суст шудани рағбат ба омӯхтани илм, амал кардан ба принципи “аксар занон таҳсил накардаанд, лекин ба мақоми калон расидаанд”;

– бо баҳонаи гирифтани вазифа аз пир аз таъминоти модии оила даст кашидани тариқатчиён;

– ба дастовардҳои замонавии тараққиёт муносибати манфӣ доштан, фикри дуруст надоштан ба онҳое, ки либоси замонавӣ мепӯшанд ва монанди инҳоро мушоҳида кардан мумкин.

Аз тарафи ин гуна тариқатчиён нодуруст талқин кардани талабҳои шариат, қор карда баромадани қоидаҳои зидди принципҳои анъанавии ислом барои сар задани эътирози одамон сабаб шуда истодаанд.

Ғайр аз ин баъзе тариқатчиён марказҳои таъбаоти сӯфӣ, гимнастикаи сӯфӣ, санъати ҷанги сӯфӣ кушода, ҳамин тариқ аз усулҳои ба худашон ҷалб кардани одамон истифода мебаранд. Аз тарафи ин гуна тариқатчиён асосҳои исломиро вайрон карда талқин намудан, оид ба тасаввуф гуфта тарғиб шудани ҳар гуна таълимоту амалиёт, дар байни мусулмо-

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Баҳоуддини Нақшбанд (1318—1389)—намояндаи бузурги тариқати нақшбандия. Дар байни мардум бо номҳои Хоҷа Баҳоуддини Нақшбанд, Хоҷаи Бузург, Шоҳи Нақшбанд машҳур аст. Дар деҳаи Қасри ҳиндувони Бухоро таваллуд ёфтааст. Баҳоуддини Нақшбанд аз устодонаш, мисли Бобойи Самосӣ, Амир Қуллол, Мавлоно Ориф, Халил бобо, Шайх Қусам сабақ гирифтааст. Ў ду маротиба амали ҳаҷро адо кардааст. Ҳаёти ғарибона ба сар бурдааст, фақат бо деҳқонӣ ва баъд ба мис, кимхоб нақш андохта зиндагӣ кардааст. Барои офаридани таълимоти худ ба қоидаҳои иборат аз ҳашт моддаи силсилаи “Хоҷагон”, ки ба он Абдуҳолиқ Ғиждувонӣ асос гузошта буд, се қоида (талабро) илова намуда, онро такмил дод. Ҳамин тариқ, тасаввуф дар тариқати нақшбандия боз ҳам мукамал шуд.

нон паҳн шудани ҳар гуна ғояҳои ба дини ислом ҳеч алоқа надошта, ба вайрон шудани эътиқоди онҳо, ба футур расидани тарзи солими зисташон оварда расонда истодаанд. Аксарияти “тарикатчиён” аъзоёни гурӯҳи худро аз он мусулмонони оддӣ, ки ба пирашон даст надодаанд, боло мегузоранд, барои тарғиби ғояҳои, аз қабилӣ “пират набошад, динат ҳам нест” ҳаракат мекунанд.

Тасаввуф ба ин гуна фикрронӣҳои нодуруст зид буда ва дар байни одамон баробарӣ, бародарӣ, адолати иҷтимоӣ, машғул шудан бо фаъолияти меҳнати фиданок дар ҷамъиятро тарғиб мекунад. Масалан, ҳикмати “Дил ба ёру даст ба кор”-и Баҳоуддин Нақшбанд дар тӯли асрҳо мазмуни худро гум накардааст.

Нуқтаи назари тасаввуфӣ ба таълимоти мукамал табдил ёфта, дар кишварҳои исломӣ паҳн шуда ба воқеаи муҳими ҳаёти одамон табдил ёфт.

Ташаккул додани фазилатҳои ба тасаввуфи классикӣ хост ахлоқи зебо, маънавияти баланд, тарбияи инсонӣ комил, нафс, ғояҳои ватанпарастӣ дар давоми асрҳо сарвати маънавии торафт такмилшударо ташкил додаанд. Дар шароити имрӯза ҳам намоиш додани ин гуна хусусиятҳои тасаввуф барои пешгирӣ намудани ба ғояҳо ва маслакҳои беасос даромадани одамон аҳамияти калон касб кардааст.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Номутаносибӣ дар байни тасаввуф ва тарикатчиён дар Осиёи Марказӣ натиҷаи дур шудан аз мероси илмӣ бузург ва анъанавият аст.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Вайрон кардани талқин намудани моҳияти аслии тасаввуф ба кадом оқибатҳо оварда мерасонад?
2. Фарқи байни тарикатчиён ва тасаввуф чист?
3. Кадом нишонаҳои тарикатчиёнро дониста гирифтед?
4. Дар ҳаракати тарикатчиён кадом ҳолатҳои нораво мушоҳида мешавад?

§ 16-17 ДИН ВА МАДАНИЯТ ДАР АСРҲОИ ХХ–ХХІ

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Қойю мақоми дин дар ҳаёти маданӣ.
2. Ташкил шудани марказҳои тамаддуни исломӣ.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Аз системаи яклухти маданият ду соҳа баромадааст. Инҳо аз рӯйи мазмуну моҳияташон маданиятҳои моддӣ ва маънавий мебошанд.

ҚОЙҶО МАҚОМИ ДИН ДАР ҲАЁТИ МАДАНИЙ

Маданият (фарҳанг) дар ҳаёти инсон ва ҷамъият нақши муҳим дорад. Маданият ба инсонҳо бо якдигар хуб муомила кардан, дигаронро ҳурмат намудан, дар рӯйи замин дар сулҳу осоиш зиндагӣ карданро меомӯзад. Дин ба ҳаёти иҷтимоӣ, этникӣ ва маънавии эътиқодмандон таъсир мерасонад. Ин дар роҳнамун шудани мардумони дунё ба маданият, адабиёт, санъат намоён мешавад.

Функсияи дин дар тарғиб кардани маданият дар он зоҳир мешавад, ки агар аввал ба инкишофи қабатҳои маълуми маданият – хат, чопи китоб ёрӣ расонида бошад, ҳозир баъзе феноменҳои маданияро рағбатнок карда, баъзеяшро инкор намуда, вазифаҳои ҳифзу афзун намудани арзишҳои маданӣ, аз як авлод ба дигар авлод гузаронидани мероси илмию маънавию иҷро мекунад.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Маданияти динӣ ғизои рӯҳияти инсон аст. Инсон дар роҳи тараққиёти худ ба динҳои гуногун эътиқод карда омадааст. Ба воситаи қувваҳои илоҳӣ аз табиат ёрӣ пурсидааст. Динҳои дар ҷаҳон бештар паҳншуда сето: буддӣ, насронӣ ва ислом.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

1. Ба санъати меъмории ибодатхонаҳои зерин, ки дар асрҳои ХХ—ХХІ сохта шудаанд, эътибор диҳед ва дар бораи таъсири дин ба маданият ва инкишофи он маълумот диҳед.
2. Дар бораи ба ҳаёти маънавии эътиқодмандон, ба тарзи ҳаёти иҷтимоии онҳо чӣ гуна даромада омадааст, маълумот диҳед.
3. Фикратонро бо вазифаҳои дин оид ба ҳифзу зиёд кардани арзишҳои фарҳангӣ, аз як авлод ба авлоди дигар мерос гузоштани арзишҳои илмию маънавий вобаста намуда, фаҳмонед.

ПОЙТАХТҲОИ МАДАНИЯТИ ИСЛОМӢ

Аз соли 2005 сар карда ташкилоти байналмилалии исломӣ оид ба масъалаҳои таълим, фан ва маданият (ISESCO)-и Ташкилоти ҳамкориҳои исломӣ (ТҶИ) ҳар сол шаҳрҳои кишварҳои аъзои ташкилотро аз мамлакатҳои Осиё, Африка ва Араб “Пойтахти маданияти исломӣ” эълон менамояд. Мақсади аз тарафи ISESCO эълон шудани шаҳрҳои муайяни дунёи мусулмонӣ пойтахти маданияти исломӣ инкишоф додани алоқаҳои маданияти байни кишварҳои исломӣ, омӯхтани мероси илмию маърифӣ, таърихию

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Масҷиди “Масҷидул Ҷаром”-и шаҳри Макка, “Масҷидун Набавӣ”-и шаҳри Мадина ва “Масҷидул Ақсо”-и Қуддус масҷидҳои асосии исломӣ ба шумор мераванд.

ПОЙТАХТҲОИ МАДАНИЯТИ ИСЛОМ

Ҳалаб

Алмати

Бишкек

Фэс

меъмории оид ба фарҳанги исломӣ, онҳо ро эҳё ва тарғиб намудан, пурзўркунии мулоқоти байни динҳо ва байни тамаддуноҳо, дастгирӣ ва рағбатнок кардани сайёҳо ҳаракати кишварҳои гуногун дар ин роҳ мебошад.

ISESCO дар масъалаи Пойтахти маданияти исломӣ эълон кардани шаҳрҳо ба:

- ёдгориҳои қадимии исломӣ ва обидаҳои маъморӣ;
- асарҳои илмию фарҳангие, ки ба фарҳанги исломӣ саҳм мегузаранд;
- марказҳои илмии тадқиқотӣ, марказҳои дастнависҳо ва марказҳои бостоншиносӣ;
- фестивалҳои аз тарафи муассисаҳои маданӣ гузаронидашуда, тадбирҳои маданӣ, китобҳо, расмҳо, корҳои матбаа;
- ба мавҷуд будани маълумотҳо тибқи талабҳои зикршуда оид ба таърихи шаҳр асос менамояд.

Агар соли 2005 Маккаи Муқаррама аз тарафи ISESCO пойтахти маданияти исломӣ эълон шуда бошад, то соли 2018 43 давлат мақоми пойтахти маданияти исломиро гирифт. Дар байни онҳо Исфаҳон (Эрон), Ҳалаб (Сурия), Тимбукту (Мали), Тошканд (Ўзбекистон), Триполи (Либия), Фэс (Марокаш), Дакар (Сенегал), Алмати (Қазоқистон), Душанбе (Тоҷикистон), Бишкек (Қирғизистон), Ғазна (Афғонистон) барин шаҳрҳо низ ҳастанд.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Ба шарофати сайёю кўшиши мусулмонон дар дунё ба донишгоҳи комил асос гузошта шуд. Дар Тунис донишгоҳи “Зайтуна” дар соли 732, дар Бағдод “Байт-ул-ҳикма” соли 829, дар Фэс (Марокаш) “Қаровиюн” дар соли 859, дар Қоҳира “Ал-Азҳар” соли 970, дар Хоразм Академияи Маъмун дар соли 1004 ташкил карда шудааст. Аксарияти ин даргоҳҳои илми олами мусулмонӣ беш аз ҳазор сол фаъолият нишон додаанд.

ДОНИШГОҲҲОИ АВВАЛИНИ ДУНЁ

Донишгоҳи Зайтуна

Донишгоҳи Ал-Азҳар

Донишгоҳи Қаровиюн

Академияи Байт-ул-ҳикма

Академияи Маъмун

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Тотбалий (Туделский), ки соли 1173 вафот кардааст, дар бораи дар Искандария мавҷуд будани 20 то мадраса, дар шаҳрҳои азим, ба мисли Бағдод, Қоҳира, Кордова ва монанди инҳо сохта шудани озмоишгоҳҳо (лаборатория), расадхонаҳо ва оид ба фароҳам будани тамоми шароити корҳои илми тадқиқотӣ, бунёд шудани китобхонаҳои дорои китобҳои зиёди назди “ҷомеа” — донишгоҳҳо маълумот додааст.

ТОШКАНД—ПОЙТАХТИ МАДАНИЯТИ ИСЛОМӢ

Тошканд аз қадимулайём маркази илму фарҳанг будааст. Дар асрҳои миёна дар ин шаҳр аз хусуси фаъолияти илмии беш аз 100 нафар олимони маълумот мавҷуд аст. Аз ҷумла, номҳои Абӯбақр Қафқол Шошӣ (904—976), ки бо номи Ҳазрати Имом машҳур аст, Абӯсаид Ҳайсам ибни Кулайб Шошӣ (ваф. 947), ки ҳамчун муҳаддиси бозғитимод ном баровардааст ва Абӯбақр Муҳаммад ибни Аҳмад Шошӣ (1038-1114), ки ба номҳои Фаҳрулислом, Ал-Имом ал-Қабир сазовор шудааст, алоҳида қайд кардан мумкин аст.

Ҳамзамонон ӯро “Ҳазрати Имом” гуфта ба забон мегирифтанд. Номи пуррааш Абӯбақр Муҳаммад ибни Алӣ ибни Исмоил Қафқол Шошӣ буда, барои эҳтироми хосса нисбати вай дар сарчашмаҳои арабӣ калимаи “Қабир”, яъне “Бузург”-ро илова кардаанд.

Маҳаллаи Ҳастимом, ки бо номи Имом Қафқол Шошӣ машҳур гашта буд, дар замонаш ҳамчун маркази динӣ, илмӣ, маънавию маърифии Тошканд шӯҳрат ёфта буд. Мутаассифона, дар натиҷаи муносибати атеистонаи шӯроҳо ба қадамҷо ва зиёратгоҳҳои аҷдодон ин гуна масканҳо аз эътибор дур монда буд.

Дар солҳои истиқлол барои ҷоп кардани адабиёти илмию маънавӣ, динию маърифӣ имкониятҳои бузург ба вуҷуд омаданд. Айнан дар Тош-

Масҷиди Минор

Маҷмӯаи Ҳазрати Имом (Ҳастимом)

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Дар асоси донишҳои аз илми таърих андӯхтаатон дар бораи таърихи он шаҳрҳои, ки номи пойтахти маданияти исломӣ гирифтаанд, маълумот диҳед. Зимнан аз талабҳои ISESCO оид ба эълон кардани шаҳрҳо ҳамчун пойтахти маданияти исломӣ истифода баред.

канд Куръони карим ва ҳадисҳои шариф, инчунин асарҳои алломаҳо, ки ба мероси маънавии исломӣ ҳиссаи бузург гузоштаанд, ба забони ўзбекӣ нашр шуданд. Ҳоло дар яке аз гўшаҳои кўҳнаи пойтахтамон, маҷмўаи Ҳазрати Имом (Ҳастимом), ки вобаста бо номи Қафғол Шошӣ буда, дар паҳлўи Идораи мусулмонони Ўзбекистон ҷойгир аст, сол аз сол обод шуда, ба яке аз масканҳои таърихии ба ғайзи Эски шаҳар (Шаҳри кўҳна) ғайздода табдил ёфтааст.

Ин корҳои бузург, ки бевосита ба ҷиҳатҳои гуногуни дин ва маънавияти ислом бахшида шуда, амалӣ гардидаанд, маҳсули сиёсати донишмандона ва халқпарварона дар заминаи иқтисодии бузург мебошанд.

Пойтахти маданияти исломӣ эълон шудани пойтахти кишварамон—шаҳри Тошканд эътирофи аҳамияти оламшумули корҳои азим дар мамлакат барои эҳё намудан ва инкишоф додани фарҳанг ва арзишҳои исломӣ мебошад.

ҒАЪОЛИЯТИ МАРКАЗИ ТАМАДДУНИ ИСЛОМӢ ДАР ЎЗБЕКИСТОН

Мақсади асосии ғаъолияти Маркази тамаддуни исломии Ўзбекистон дар ҳузурӣ Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон дар асоси илмӣ ҳамаҷониба, ҷуқур омўхтани мероси ғанӣ ва ноёби вобаста бо дини ислом, бедор кардани тасаввур

Масҷиди Имом Турмизӣ

Мадрасаи Бароқхон

Масҷиди Ҳоҷа Ақрори Валӣ

Тачрибаи мо собит мекунад, ки пеш аз ҳама омӯзонидани илму маърифат ба чавонон, ба онҳо расонидани моҳияти инсонпарваронаи дини ислом, арзишҳои аслии тамаддуни исломӣ воситаи аз ҳамаи самарабахши муборизаи зидди экстремизм аст.

Дар ин бобат мо барои ташкил кардани Маркази илмию тадқиқотии байналмилалии Имом Бухорӣ дар Самарқанд ва Маркази тамаддуни исломӣ дар Тошканд қарор кардем.

Шавкат Мирзиёев

нек оид ба ҳаёт ва фаъолияти илмию эҷодии аллома ва мутафаккирони бузург аз диёрамон баромадаанд, бо онҳо шинос кардани халқамон ва ҷомеаи ҷаҳонӣ, ба роҳ мондани гуфтугӯи байни динҳо ва байни тамаддуноҳо дар сатҳи дунё, талқини моҳияти инсонпарваронаи дини ислом, муборизаи зидди ҷаҳолат бо роҳи маърифат, тарбия кардани насли чавон дар рӯи ифтихори миллӣ мебошад.

Вазифаҳои асосии марказ зеринанд:

- таҳия ва ба амал баровардани концепсияи илмию таърихӣ, ки дар он қисми ҷудонопазири тамаддуни ҷаҳонӣ будани мамлакатамон дар давоми асрҳо, яке аз марказҳои тамаддуни исломӣ будани он инъикос ёфтааст;
- фондҳои китобхона ва архив, дастнависҳои бо дастнависҳо ва китобҳои ҷопи сангӣ, далелу ҳуҷҷатҳои таърихӣ, бозёфтҳои бостоншиносӣ, осори нодир дар ватанамон ва кишварҳои хориҷӣ ҳифз шудаанд, аз ҷумла қорҳои илмию тадқиқотии замонавӣ оиди ҳамин мавзӯ, китобу бозёфтҳо, видео ва фотоҳуҷҷатҳо оид ба аллома ва мутафаккирони бузург, азишу авлиёҳои аз замини ҳозираи Ўзбекистон баромада, доир ба мактабҳои илмӣ ва динии асосгузоштаи онҳо пур кардан;
- экспозитсияи музейи дар таркиби марказбударо аз рӯи мавзӯҳо дар асоси барномаи аниқи илмӣ чуқур андешидашуда ташкил додан ва онро дар асоси технологияҳои замонавитарини ахбороту коммуникатсия намоиш додан;

- мероси беназири алломаҳое, ки ба инкишофи дини ислом ҳиссаи бузург гузоштаанд, аз қабили ҳамватанони бузургамон — Имом Бухорӣ, Имом Тирмизӣ, Ҳаким Тирмизӣ, Абӯмансур Мотуридӣ, Абӯмуин Насафӣ, Қаффоли Шошӣ, Абдуҳолиқ Ғиждувонӣ, Начмиддин Кубро, Бурҳониддин Марғинонӣ, Баҳоуддини Нақшбанд, Хоча Аҳрори Валӣ дар асоси илмӣ чуқур тадқиқ карда, часорати илмию маърифӣ, фазилатҳои бузурги инсонияшонро васеъ тарғиб кардан;

- мақом ва аҳамияти мероси таърихию замонавии олим ва мутафаккироне, ки дар таърихи илми ҷаҳонӣ мероси безавол гузошта, ба инкишофи тамаддун ҳиссаи бузург гузоштаанд, аз ҷумлаи Муҳаммад Хоразмӣ, Аҳмад Фарғонӣ, Абӯнасор Форобӣ, Абӯрайҳон Берунӣ, Абӯалӣ ибни Сино, Муҳаммад Замаҳшарӣ, Мирзо Улуғбек, Алӣ Қушчӣ ва монанди инҳоро, моҳияти инсонпарварии эҷоди намояндагони адабиёт ва санъати классикӣ аз қабили Алишери Навоӣ, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Камолиддин Бехзод, Маҳмуд Музаҳҳибро ҳамачониба талқин кардан;

- ба амал баровардани тадқиқотҳои илмие, ки мавзӯи одамон, миллату халқҳои гуногунро ба ҳаёти пурнур, некӣ, дӯстии байнихамдигарӣ ва инсонгарӣ

Инсонҳои далер аз қорҳои оянда наметарсанд. Шахсе, ки аз зуҳури камолот дар қанор аст, инсон аз ҳама тарсӯ аст.

Абӯалӣ ибни Сино

“Ҳизмати тамаддуни исломӣ ба тараққиёти ҳамаи соҳаҳои Европа бекиёс аст ва асарҳое дорад, ки ба инкишофи Европа таъсири бузург расондааст... На фақат илмҳои табиатшиносии ба Европа ҳаёт бахшида, балки тамаддуни исломӣ баробари бори нахуст ба Европа нурашро фиристодан, ҳамачониба таъсири худро расонида буд”.

Роберт Бриффаулт, аз китоби “Офаридани башарият” (“The Making of Humanity”)

Мо аз олимони дин ва маданияти исломро омӯхтем. Ин илмҳо асоси тамаддуни исломиро ташкил мекунад. Самарқанд, Бухоро, Тошкандиёри шахсони бузурганд. Онҳо тамоми тавоноии худро барои аз бар кардан ва паҳн намудани илм сарф кардаанд... Онҳо илмҳои муфид ва манфиатбахшро бо ихлос паҳн — намудаанд...

*Сардиректори
ISESCO Абдулазиз
бин Усмон
ат-Тувайҷирӣ*

даъват кардани ислом, ба таҳлили муфассали мазмуни асли ва инсонпарваронаи он бахшидашуда, гузаронидани анҷуманҳо ва тадбирҳои маърифӣ, ки аҳли ҷаҳонро ба роҳи як мақсад — ба воситаи маърифат бар зидди ҷаҳолат муттаҳид шуданро даъват менамоянд;

- таърих ва маданияти қадимии Ўзбекистон, анъанаҳои давлатдорӣ, тарзи зист ва ҷаҳонбинии халқамон дар алоқамандӣ ба тамаддуни исломӣ ташаккул ва ривож ёфташро ба воситаи ба шахрҳои бостониямон Самарқанд, Бухоро, Хива, Тошканд, Кеш, Насаф, Тирмиз, Андичон, Марғилон, Кармана, Қўқанд, поси хоҳири алломаҳо ва азизу авлиёҳо маҷмӯаҳои ёдгорӣ бунёд кардан, макетҳои қадимчойҳои муқаддас, тавассути инъикос кардани симоҳои бузург, дастнависҳои ноёб ва асарҳои ҷопи сангӣ, мероси моддию номодӣ, хусусан, экспонатҳои ноёбе, мисли намунаҳои “Шашмақом”, дар ин самтҳо тадқиқотҳои илмӣ бурда, дар асоси натиҷаҳои онҳо тайёр намудани қомусҳо, феҳрист ва албомҳо, маҷмӯаҳои илмию оммавӣ, барномаҳои телевизионӣ, филм ва дигар материалҳо;

- дар марказ бо васеъ ҷалб кардани мутахассисони маҳаллӣ ва хориҷӣ ба роҳ мондани қорҳои илмию тадқиқотӣ ва аз натиҷаҳои онҳо аҳли ҷомеаи диёрамон ва ҷаҳонро воқиф кардан;

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Маркази тамаддуни исломии Ўзбекистон дар назди Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон бар асоси қарори ҚП-3080-уми Президентамон аз 23 юни соли 2017 “Дар бораи ҷораву тадбирҳои ташкил кардани Маркази маданияти исломии Ўзбекистон дар назди Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон” ташкил карда шуд.

- ба воситаи ташкил кардани павилонҳои маълумотҳои бузургмиқёс оид ба инкишофи илму фан, фарҳанг ва санъат, меъморӣ дар даври Ренессанси ислом, ки ба ташаккули Ренессанси Европа таъсири зӯр расондааст, экспозитсияҳои дар Марказ намоиш додашавандаро бо экспонат ва сарчашмаҳои намоишии оид ба давраҳои мазкур ғанӣ намудан;

- дурдонаҳои илм, маданият ва меъмории ҳосилаи даври Амир Темур, ки дар таърихи ҷаҳон бо номи “Ренессанси Амир Темур ва темуриён” алоҳида ҷой дорад, на фақат ҳамчун даври тараққиёт ва болоравии маданияти исломӣ дар кишварамон, балки тамоми олами мусулмон намоиш додан;

- бо мақсади самаранок ба роҳ мондани мулоқоти байни динҳо ва тамаддунҳо, ки ҳоло аҳамияти калон пайдо кардааст, нуфузи ҷаҳонии Маркази тамаддуни исломии Ўзбекистон аз барқарор кардани ҳамкориҳои наздики байналмилалӣ бо муассиса ва сохторҳои байналмилалӣ, аз ҷумла бо ташкилоти байналмилалии UNESCO, ISESCO иборат аст.

Инсони дорони
фазилятҳои
хуши ахлоқӣ
аз ҳар гуна
дурри қиммат-
баҳо пура-
ризиштар аст.

*Юсуф Хос
Ҳоҷиб*

Осиёи Марказӣ минтақаест, ки аҳолиаш аз ҳама “ҷавон” аст. Дар ин ҷо қариб 60 фоизи аҳолиро ҷавонон ташкил медиҳанд ва ин рақам аз нишондиҳандаи миёнаи дунёвӣ хеле баланд аст. Айнан барои ин мақсад Ўзбекистон дар сессияи ба қарибӣ дар Ню-Йорк баргузоршудаи Сарассамблеяи Созмони Милали Муттаҳид бо ташаббуси таҳия намудани Конвенсияи байналмилалии оид ба ҳуқуқҳои ҷавонон ва қабул кардани резолютсияи (қарори) махсус бо номи “Маърифат ва таҳаммулпазирии динӣ” баромад.

Шавкат Мирзиёев

Самарқанд.
Мирзо Улуғбек бо олимон

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Намоёндани палатаи лордҳои Парламенти Британияи Кабир лорд Шайх Муҳаммад Илтаф:

«Агар ҳозир Улуғбек зинда мебуд, ўзбекҳо аввалин шуда ба моҳ сафар мекарданд. Агар Ал-Хоразмӣ намебуд, технологияҳои замонавӣ ҳам намешуд. Дар асоси асарҳои Ибни Сино ҳоло тиббиёти Европа омӯзонида мешавад. Мо бар зидди радикализатсия бояд бо воситаи маданияти Ўзбекистон мубориза барем. Шумоён ҳадисҳои Имом Бухориро ба забони англисӣ тарҷума ва шарҳ карда диҳед. Мо бо ин китобҳо бар зидди ҷаҳолат мубориза мебарем».

1-уми март, соли 2018, Лондон. Аз мулоқоти рӯшанфикрон, намоёндагони соҳаи дини Ўзбекистон ва Британияи Кабир.

САВОЛ ВА СУПОРИШҲО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Дин ба инкишофи маданият чӣ гуна ҳисса мегузорад?
2. Чаро Тошканд пойтахти маданияти исломӣ эълон шуд?
3. Дар бораи Маркази тамаддуни исломии Ўзбекистон дар назди Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон маълумот диҳед.
4. Дин ба инкишофи хат, чопи китоб, санъат чӣ гуна ҳисса гузоштааст?
5. ISESCO аз пойтахти маданияти исломӣ эълон кардани шаҳрҳои муайяни дунёи мусулмонӣ чӣ мақсадро дар назар дорад?

§ 18–19 АНЪАНА ВА МАРОСИМҲОИ ДИНИЙ ДАР АСРҲОИ ХХ—ХХІ

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Мазмун ва моҳияти мафҳуми “маросим”.
2. Чараёнҳои трансформатсияи маросимҳои миллӣ ва динӣ.
3. Арзишҳои (кадриятҳои) миллӣ ва анъанаҳои динӣ.

МАЗМУНУ МОҲИЯТИ МАФҲУМИ “МАРОСИМ”

Ҳар як халқ урфу одат, анъана ва маросимҳои ба худ хос дорад. Онҳо аз якдигар фарқ мекунанд. Яке ғоидабахш, дигаре мутлақо зарарнок. Урфу одат ба ҳаёти одамон дохил шуда, ба як маъно ҳаракате, ки дар муддати маълум такрор мешаванд, қоидаҳои хулқу атвор, ки аз тарафи аксарият қабул шудаанд.

Мафҳуми “одат” дар зери таъсири шароити муайян пайдо шуда, дар феълӣ атвори одамон мустаҳкам гардида, ҳаракате мебошад, ки баъдтар худ аз худ, беихтиёр иҷро мешавад. Маросим тадбирест, ки барои қайд намудани воқеаи муҳими ҳаёти инсон ташкил шуда, дар вазъияти расмӣ ва рӯҳафзоӣ гузаронида шуда, дар доираи тартибу қоидаҳои умум қабулшуда сурат мегирад.

Одамон ба шодию ташвиши касе шарик мешаванд, барои оянда ниятҳои неқ мекунанд. Ҳар як маросим

Ҳар паранда аз овози худаш шод мешавад.

Ҳикмати халқ

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

1. Дар оилаи шумо чӣ гуна урфу одат ҳаст?
2. Қадом одат ва анъанаҳои халқамон ба сифати арзиш ба дараҷаи қонун баромадааст?

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Мафҳумҳои “ном гузоштан”, “аз никоҳ гузаштан”, “дафн кардан”, “ба хотир овардан” ҷи гуна тадбирхоро дар худ ифода намудаанд.

Одати изҳори ҳамдарӣ дар яке аз қабилаҳои Африка

Ҳашар дар қабристон, ки дар фаслҳои баҳору тирамоҳ дар диграмон гузаронида мешавад

низоми умум қабулкардаи ба худ хос (оғоз, миёна ва охир) дорад. Дар ҷараёни қайд кардани воқеаи муҳим дар ҳаёти инсон ҳам анъана, ҳам одат, ҳам маросим таҷассум меёбад. Анъана, одат ва маросим ҳар кадоме бевосита ҳодисаҳои ба яқдигар алоқаманд мебошанд.

Аз ин сабаб одат қисми таркибии анъанаҳо, маросим бошад, қисми таркибии одат шуданаш мумкин. Дар баъзе ҳолатҳо мафҳумҳои “анъана”, одат” ва “маросим” алоҳида истифода шавад, онҳо маъноии мавҳумро ифода карданашон мумкин. Дар ин ҳолатҳо ба онҳо суҳанҳои муайянкунанда истифода мегарданд, масалан, “Ҷашни анъанавӣ”, “фестивали анъанавӣ”, “базми анъанавӣ”, “маросими мукофот додан”, “маросими тӯй”, “маросими гусел кардан ба нафақа” қор фармуда мешавад.

ҶАРАЁНҲОИ ТРАНСФОРМАТСИЯ ШУДАНИ МАРОСИМҲОИ МИЛЛӢ ВА ДИНӢ

Урфу одате, ки ба талаби тараққиёт, замона ҷавоб медиҳад, боз ҳам пурзӯр шуда, тибқи замона инкишоф ёфта меравад. Маросимҳои оилавии халқи ўзбек ҳам дар асоси зарурати таърихӣ ба вучуд омадааст ва аз озмоиши замон гузашта, ҳамчун арзиши муҳими маънавий раванқ ёфтаанд.

Дар асри ХХ ба ҳаёти мо урфу одат ва анъанаҳои нав даромада омаданд. Масалан, ҳангоми таваллу-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Калимаи “маросим” маъноии тадбири қалонеро, ки бо иштироки ҷамоаи одамон гузаронида мешавад, ифода мекунад. Баробари пайдоиши урфу одатҳои оилавӣ ба вучуд омадааст. Аз ин сабаб баробари дигаршавии оила он ҳам тағйир ёфта, ривоч кардааст.

ди кўдак ба падару модарон супурдани гувоҳнома ё супурдани паспорт ба чавонони ба камол расида, дар вазъияти ботантана ба хатмкардагони муассисаи таълим тақдим кардани диплом ва шаҳодатномаҳо, онҳоро ба ҷамоаи меҳнатӣ қабул кардан, ба нафақа ботантана гусел кардан ва монанди инҳо. Ҳоло онҳо ба тадбирҳои анъанавӣ табдил ёфтаанд.

Маросимҳои ибодат дар динҳои ҷаҳон ва милли

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

1. Матни зеринро хонед.
2. Боз кадом тадбирҳои оилавӣ, маросимҳо ва анъанаҳо, урфу одатҳоро медонед?
3. Тадбирҳои оилавӣ, маросимҳо, анъанаҳо ва урфу одатҳо ба кадом мақсад гузаронида мешаванд?
4. Дар бораи тадбирҳо, маросимҳо, анъанаҳо ва урфу одатҳои ба халқамон хосбуда маълумот диҳед.

Аз он вақте, ки Фарҳод ба кор даромад, як моҳ гузафт. Маоши аввалинашро гирифт ба падараш оварда дод. Падараш дуо карда гуфт: “Калони оила бобоят, ба он кас бидех, ин одати ба оилаи мо хос”. Он рӯз ҳангоме, ки дар гирди дастархони шом аъзоёни оила ҷамъ омаданд. Бобои Фарҳод набераашро бо гирифтани музди кори ҳалолаш табрик карда, дуо намуд. Ба муносибати ин воқеаи муҳим падари Фарҳод дастархон густурд.

*Чашни Наврӯз дар
Сурхондарё.*

*Чашни соли нав дар
Ҳиндустон.*

*Чашни халқи тотор
“Сабантўй”.*

*Чашни
масленица дар
Тошканд.*

Бо мурури замон ба анъана ва маросимҳои миллий табиладобии урфу одат, анъана ва маросимҳо трансформатсия номида мешавад. Масалан, вақте, ки дини насронӣ ба ҳаёти халқҳои Европа даромада омад, маросимҳои ин дин ба урфу одат ва маросимҳои миллии ин халқҳо табиладобӣ ёфтанд. Дар байни насронихо чашни Рождество, чашни Холи дар ҳиндуҳо, дар корейсҳо вобаста ба урфу одатҳои шаманизм мавҷуд аст.

Дар Ўзбекистон институти оила, ки дар ҳамаи динҳо муқаддас дониста мешавад, ба сифати арзиши миллий дар Қонуни Асосӣ дароварда шудааст ва ба анъана табиладобӣ ёфтааст.

Дар адо намудани маросимҳои динӣ коҳинҳо, баъдтар рӯҳониён сарварӣ карданд. Онҳо маросимҳои худро оҳиста-оҳиста ба талаби дини муайян, хусусият, ақида ва эҳтиёҷи он мутобиқ гардониданд.

Дар дини насронӣ “Ҳафт маросими асроромез”, тамбид, нон ва шароб чашидан, рӯғани миро молидан, тавбаю тазарруъ, маросими молидани елей (рӯғани зайтуни муқаддас), такдими унвони рӯҳонӣ, маросимҳои никоҳ мавҷуд аст. Рождество ва Пасха дар дини насронӣ чашнҳои аз ҳама асосӣ ба ҳисоб мераванд.

Дар дини ислом ақиқа, амри маъруф, хатна, рӯза гирифтани ва иди Рамазон иди қурбон, ҳаҷ, чаноза, никоҳ ва дигар маросимҳо ҳастанд.

Дар дини яхуди ибодат, рӯзи шанbero муқаддас донистан, маросимҳои таваллуд, ба балоғат расидан, никоҳ ва дафн мавқеи алоҳида дорад.

АРЗИШҲОИ (ҚАДРИЯТҲОИ) МИЛЛӢ ВА АНЪАНАҲОИ ДИНӢ

Дар Ўзбекистон озодона гузаронидани маросимҳои динӣ таъмин шудааст. Аммо зимни он бояд қонунҳо, тартиботи ҷамъиятӣ вайрон нашаванд, ба ҳуқуқи шахс ва шахрвандон набояд дахл кунад. Маросимҳои динӣ дар масҷид ва ибодатхонаҳо, дар муассисаҳои ташкилотҳои динӣ, дар зиёратгоҳҳо, қабристонҳо, дар хонаводаҳо ва маҳалли зисти онҳо гузаронида мешаванд. Ғайр аз ҷойҳои муқарраршуда дар ҳолатҳои гузаронидани маросимҳои динӣ ё ибодатҳои оммавӣ аз ин хусус бояд ҳокимияти маҳаллӣ огоҳ карда шавад ва ин гуна тадбирҳо дар ҳолати риояи қатъии тартиб бояд ташкил карда шаванд.

Истилоҳи “қадрият” ба забони ўзбекӣ аз қалимаи “қадр”-и арабӣ пайдо шуда дохил гардид, имрӯз он ба маънои арзиш, яъне барои ифодаи аҳамияти калон доштани ягон чиз ва ҳодиса дар байни одамон, дар муносибатҳои байни ҳамдигарии онҳо истифода мешавад.

Наврӯз аз шаш рӯзе, ки худо махлуқотро офаридааст, якуминаш аст. Офтоб ва моҳ мисли он, ки ду чашми фалак бошад, Наврӯз ва Меҳргон ду чашми замон аст.

Абӯрайҳон Берунӣ, “Осорул-боқия”

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Матни зеринро хонед ва аз он ибораҳои “дӯстии ҳазорсола ва риштаҳои неки ҳамсоягӣ”-ро бо мавзӯи вобаста карда фаҳмонед.

“Халқҳои минтақаи моро дӯстии ҳазорсола ва риштаҳои неки ҳамсоягӣ ба ҳам пайвастанд. Моро таърих, дин, маданият ва анъанаҳои умумӣ муттаҳид менамояд”.

Аз нутқи Шавкат Мирзиёев дар конференси байналмилалӣ, ки 11 ноябри соли 2017 дар шаҳри Самарқанд дар мавзӯи “Осиёи Марказиро таърих, дин, маданият ва анъанаҳои умумӣ муттаҳид мекунад” баргузор шуда буд.

Баъди вафоти инсон ғайр аз се амали он дигар ҳамаи амалҳояш қатъ меёбад:
 -фарзанди солеҳе, ки дар ҳаққи вай дуо мекунад;
 -садакаи чория (роҳҳои сохтааш, дарахтҳои парваришнаму-дааш ва ҳоказо);
 -илме, ки ба одамон фоидааш мерасад.

“Чашн” маънои ид, “Чамъомади калон”, “сур”-ро дорад. Яъне ботантана қайд кардани ягон воқеа аст. Тадбирҳои ба таври мерос аз авлод ба авлод гузашта қайдшаванда чашни анъанавӣ ном гирифтааст (масалан, чашни Наврӯз). Ин гуна чашнҳо бо ҳаёти иҷтимоии ҳозира, тарзи зисти ягон халқ ё миллат бевосита вобаста намешавад.

Дар чашни динӣ маросимҳои дар арконҳои ҳар як дин муқарраршуда қайд мегарданд. Дар Қуръони карим ва ҳадисҳои шариф оид ба маросим ва чашнҳои динӣ (масалан, Иди рамазон ва Иди қурбон) маълумоти зиёд оварда шудааст.

Дар ҳамаи динҳо вобаста бо вафоти инсон маросимҳо вучуд доранд. Дар ин маросимҳо аъзоёни баъзе динҳо либоси махсус мепӯшанд.

Дар дини ислом вобаста бо маросими мотам пӯшидани либоси махсус вучуд надорад. Лекин дар баъзе халқҳои мусулмон вобаста ба урфу одатҳои яшон либос мепӯшанд. Яке аз одатҳои неке, ки дар дини ислом ба назар мерасад, дар хонадони мусибатдида барои ба исрофгарӣ роҳ надодан ҳамсоягон дарҳол хӯрок тайёр намуда мебароранд. Ин ҳолатест, ки ба одат табдил ёфтааст.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Дар дини ислом азо (мотам) се рӯз муқаррар шудааст. Муддати азои зани шавҳараш вафоткарда дар Қуръони карим чор моҳу даҳ рӯз маълум аст. Дар ин муддат зан бо либос худро зеб намедихад, аз чизҳои хушбӯй истифода намебарад, пардоз намекунад, дар байни “идда” ба шавҳар намебарояд ва барои ин ҳаракат ҳам намекунад. Ранги либоси вай аҳамият надорад, фақат оддӣ ва хоксорона будан тавсия мешавад. Ҳафт, бист, чил, охи сол, либоси сиёҳ пӯшидан, хусусан, овоз бароварда гиристанӣ занон, то як сол тӯй, хурсандӣ накардан барин корҳои бидъат ба шарияти исломӣ алоқа надоранд.

ФАЪОЛИЯТИ ЭЪОДИ

1. Дар расмҳои зерин кадом арзишҳо (қадриятҳо) инъикос шудаанд?
2. Шумо дар кадоме аз ин арзишҳо иштирок кардаед?
3. Ҳифзу ҳимоя ва аз авлод ба авлод гузаштани ин арзишҳо заруранд? Агар зарур бошанд, дар ин бобат чӣ гуна корхоро амалӣ намудан лозим?

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНИ

1. Маросимҳо дар ҳаёти инсон чӣ гуна аҳамият доранд?
2. Аҷна, одат ва маросимҳо байни якдигар вобастаанд? Фикратонро асоснок кунед.
3. Чаро институти оиларо ҳамчун арзиши милли эътироф мекунем?
4. Вақте, ки “Оила—даргоҳи муқаддас” меғӯем, чиро мефаҳмед?
5. Вақте, ки “Арзишҳои умумии инсонӣ” меғӯем, чиро мефаҳмед?

§ 20-21 ШАБАКАИ ЗАМОНАВИИ АХБОРОТ ВА ОМИЛИ ДИН

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Дин ва кинематография. Дин ва адабиёти бадеӣ.
2. Мессенчерҳои виртуал ва аз онҳо истифода бурдани равияҳои гуногуни экстремистӣ.
3. Ҳаракатҳо оид ба пешгирӣ намудани хурӯҷҳои ахборотӣ дар Ўзбекистон.

Ахборот мачмӯӣ ҳамаи сигналҳои ки инсон онҳоро ба воситаи органҳои ҳисаш қабул мекунад.

ДИН ВА КИНЕМАТОГРАФИЯ. ДИН ВА АДАБИЁТИ БАДЕӢ

Аз вақти аз хоб бедор шуда то ҳангоми хоб рафтани ҳамаи чизҳои моро ихота карда, дар бораи худашон маълумот дода меистанд. Имрӯз аз бисёрии маълумотҳо, ахбороти нозарур хотираамон беш аз пеш хаста мешавад.

Маълумотҳо, ки аз тариқи шабакаҳои ахборот, монанди радио, телевидение, телефон, интернет пахш мешаванд, гуногун мебошанд. Дар байни онҳо матн, сурат, видео, мачмӯӣ аломатҳои гуногун ва дигарон мавҷуданд. Кинематография имрӯз ба яке аз усули интенсивии пахши маълумот табдил ёфтааст. Кино на фақат вазифаи маълумот расонидан, балки ба воситаи тарбия, ташаккул додани мафкура, ҷаҳонбинӣ ва эътиқод гаштааст.

Дар ватанамон дар солҳои истиқлол барои тарбияи насли ҷавон дар рӯҳи фазилатҳои олиии инсонӣ бисёр филмҳо офарида шуданд. Онҳо асосан ба ҳаёти алломаҳо, аҷдодони мо, фаъолияти илмӣ, мероси фикрию маърифиашон ва онҳоро ба халқамон расо-

нидан, ба қахрамониҳои замонамон баҳри ҳимояи Ватан, халқ, ҳимояи арзишҳои инсон баҳшида шудаанд. Бинандагони ин кинофилмҳо аз онҳо баробари завқи эстетикӣ, илму маърифат, барои корҳои хайр ҳисси шуҷоат ва ғайрат мегиранд. Аммо чуноне, ки мегӯянд, “биринч бе курмак намешавад”. На ҳамаи филмҳо ба паҳн кардани илму маърифат, ҳидоят ба корҳои нек, ба тарғиби арзишҳои умумиинсонӣ хизмат мекунанд.

Баръакс баъзе “корчалонҳо” бо мақсади пул чамъ кардан ё барои амалӣ намудани ниятҳои муайяна-

Боз як афзалияти корҳои хайр аз он иборат аст, ки онҳо қалбро рӯҳ баҳшида онро боз ҳам ба корҳои нек роҳнамун месозад.

Жан Жак Руссо

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Ба тасвирҳои зерин бодикқат назар андозед ва ба онҳо муносибат баён кунед.

1. Фикратонро дар асоси истилоҳҳои “иммунитети мафкуравӣ”, “арзишҳои миллӣ ва умумиинсонӣ”, “ахлоқи одоб”, “маданияти оммавӣ” шарҳ диҳед.
2. Ба фикри шумо, тасвирҳои аз қатори дуҷумҷаи чойгирифта ба рӯҳияти инсон, хусусан, наврасон чӣ гуна таъсир мерасонанд?

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

Ба тасвирҳои зерин назар андохта, нисбати онҳо муносибат баён кунед. Ҷадвали зеринро пур кунед.

Мавзӯи мултифилмҳо:	
Мафҳумҳо ва ғояҳои ба хулқу одоб зид дар онҳо:	
Таҳдиҳои мафкуравии зидди арзишҳои миллию динӣ:	
Саҳнаҳои ваҳмангез:	
Сурудҳои онҳо:	
Саҳнаҳое, ки писанди шумо ҳастанд:	
Ғояи асосии онҳо:	
Ба додарионатон тамошо кардани кадом мултифилмҳоро тавсия медиҳед?	
Ба фикри шумо, бо иштироки кадом қаҳрамонҳо мултифилм тайёр кардан мумкин?	
Ғояҳои мултифилмҳо бояд ба кадом мақсад хизмат кунанд?	

шон ба воситаи маҳсулоти гуногуни кинематографӣ ғояҳои ба менталитети халқамон бегоноро паҳн кардан мевоҳанд.

Ҳоло олами кино ва таъсири он ба шуури инсонҳо пурзӯр шуда истодааст. Чиҳатҳои мусбии кино ба шуури инсон хеле зиёд аст. Аммо вобаста ба филмҳо, аз “паси парда” як қатор чиҳатҳои манфиро низ мушоҳида кардан мумкин. Чунки дар аснои тамошои кино ғайр аз он, ки маънои умумии онро дарк мекунем, гоҳҳо маънои ботинӣ ҳосил кунонидани онро нафаҳмида мемонем.

Аҷибаш ин, ки воқеаю ҳодисаҳо ба шуури тамошобин мисли ҳодисаи воқеан реал таъсир менамояд. Оҳиста-оҳиста, гоҳ довоми воқеаҳо дар кино чунин ҳолатҳое рӯй медиҳанд, ба тасаввури мо намеғунҷад, воқеаҳо идеалӣ карда нишон дода мешаванд, дар натиҷа бинанда ба воқеияти кино бовар мекунад. Агар филмҳои формати 3D тамошо кунед, ба иштирокчиҳои филм табдил меёбед. Аммо одамоне ҳам ҳастанд, ки аз дастовардҳои техника ба мақсадҳои манфӣ истифода мебаранд. Онҳо барои захролуд кардани бачаҳои шуурашон пурра ташаккулнаёфта ҳаракат мекунанд. Масалан, мазмуни асосии баъзе мултфилмҳо дар бораи ба роҳи рост баргаштани инсонҳои бадният ва

Ва аз мардумон касе ҳаст, ки сухани ӯ дар боби зиндагонии дунё туро ба тааҷҷуб меорад ва Худоро бар он чи дар дили ӯст гувоҳ меорад, ҳол он ки ӯ саҳттарини ситезандагон аст. Чун аз назди ту бозгардад, дар замин фасод кунад ва киштзорҳо ва чорпонобуд созад ва Худо фасодро дӯст надорад!

*Қуръони карим,
оятҳои
204-205-уми
сураи Бақара*

Ба ҳар чиз ҳамачониба назар дӯз, ҳам фоидаашро, ҳам зарарашро бубин.

Ба фикри дигарон мутеъ нашуда, барои такмили маҳорати худ ҳаракат кун.

Лев Толстой

Аз паи он чӣ надонӣ, ки чист, мараф, зеро гӯшу чашму дил, ҳамаро ба он бозхост кунанд.

**Қуръони карим,
ояти 36-уми
сураи Исро**

пасткаш, худбин бошанд ҳам, зери маънои асосии он таҳрибкорӣ, беҳаёӣ, ба роҳи бад осонакак даромадан барин чиҳатҳо ниҳон аст. Зиёда аз ин чунин филмҳо ҳам ҳастанд, ки дар бачаҳои онро тамошо карда, ба суитсид моилӣ пурзӯр мегардад. Онҳо ҳаёлпараст ҳам мешаванд.

Дар охирҳои асри гузашта тамошо кардани филмҳои санъати чанги каратэ, кунгфу дар байни ҷавонон ба урф даромад. Дар ин филмҳо баробари намоиши саҳнаҳои ҷозибаноки санъати чанг бераҳмӣ, беҳаёӣ, саҳнаҳои зидди урфу одатҳои динию миллиро дар бар мегирифтанд. Ин ҳолат дар воқеаҳои вобаста бо ҷиноятҳои солҳои 1980–1990 баръало намоён гардид.

Ташкилотҳои гуногуни миссионерӣ ҳам ба воситаи кинематография ғояҳои худро бо рангҳои гуногун—ошкоро, бо ишора, пинҳонӣ, бо роҳи гузаронидани таъсири психологӣ ва бо дигар роҳҳо тарғиб менамоянд.

Дар сериалҳои кишварҳои хориҷӣ, ки дар ҳар оила завқ бурда тамошо мекунанд, саҳнаҳое ҳам ҳастанд, ки рӯҳонӣ ба сифати дӯсти оила ҳамаи муаммоҳоро ҳал мекунад, аз ҳамаи сиру асрори оила вай боҳабар талқин мешавад. Ё дар филмҳои ҳиндӣ маросими эътиқод ба ягон дин (фил, маймун, гов ё монанди онҳо) намоиш дода, онҳо ба сифати халоскунанда талқин мешаванд.

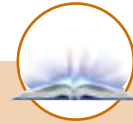
Дар оқибати он на фақат ҷавонон, балки калонсолон низ айнан ба ин саҳнаҳои ибодат дар ин филҳои баъзан дониставу надониста тақлид мекунанд. Масалан, дар филми ўзбекии “Фарёд-1” падар барои гирифта рафтани духтараш ба тарафи кудояш ду кафи дасташро бо ҳам часпонда (чун дар киноҳои ҳиндӣ) илтимос мекунад.

Ин гуна одатҳо асосан ба воситаи кинофилмҳо даромада меоянд. Дар замони гузаштаи мустабид

низ воқеаҳое дар баъзе филмҳои ўзбекӣ ба сахна гузошта шудаанд, ки дар онҳо арзишҳои миллиа-монро вайрон карда, баъзе эпизодҳо (масалан, дар филми “Ёр-ёр” дар сахнаи тўй “горко” гўён дод заданҳо) зўраки дароварда шудаанд.

Ин ҳолат аз тарафи ҳукумати шўро барои маҳв сохтани миллат, забон, урфу одат, қиёфаи вай тат-биқ карда мешуд.

Ин гуна таҳдиҳои мафкурави имрўз аз берун ба воситаи филмҳои бадеи даромада омаданаширо дида истодаем. Ҳомиёне, ки ин гуна филмҳоро бо маблағ таъмин мекунанд, ба воситаи онҳо мақсадҳои бадға-разонаи худро амали намудан мехоҳанд.

Порча-порча
куну ҳукм рон!
Чӣ гуна беория-
тист!

Муттаҳид
куну роҳнамои
намо! Чӣ қадар
бойигарии зебо!

Гёме

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

1. Ҳикояи зеринро хонед. Азиз додари хоҳарашро чӣ гуна ан-дармон карданаш мумкин?
2. Ба фаъолияти Азиз баҳо диҳед.
3. Шумо чӣ гуна рафтор мекардед?

Падару модари Азизро вақти шом ба меҳмонӣ даъват карда бу-данд. Онҳо ба Азиз таъин карданд, ки ба додари хоҳараш нигоҳ карда, дар вақташ хўроки шомро хўронад, мабодо бо компьютер банд шуда, ба додари хоҳараш безътибор нашуданро таъин наму-данд. Хоҳари Азиз ҳоло ба синни 4 ҳам надаромадааст. Додараш 6-сола аст. Бачаҳо аз телевизор мултфилмҳоро тамошо карда, “афсонагўй” бозӣ карданӣ шуданд. Хоҳари Азиз ба бародараш “Ман Сафедмоҳ мешавам, чашмамро пўшида мешинам, шумо аз лаби ман мебўсид” гўяд, бародараш “не, ман махлуқ ҳастам, ту Соҳибҷамол мешавӣ, аз лаби ман бўсида, маро зинда мекунӣ” гуфт, бо ҳамдигар чанҷол карданд... Чанҷоли онҳоро Азиз наззора карда, дарҳол телевизорро хомўш намуд. Ба онҳо бо ҷаҳл “ҳеҷ гуна мултфилм нест” гуфт, аммо хоҳарак ва додаракаширо бо чӣ банд карданро наредонист...

Агар чашм ба
чизи ҳаром
назар кунад,
вичдонро,
қалбро ғаму
алам, фикрҳои
заҳролуди
вайрон харобӣ
ва разолатро
бармеангезад.
Агар қувваҳои
шаҳвонӣ ба
ҳаракат оянд,
одам худаш
надониставу
хис накарда,
ба гирдоби
халокат, разо-
лат ва фикрҳои
вайрон афтода
мемонад.

*Муҳаммад
Нуруллоҳ
Сайдо Қазарӣ*

МЕССЕНЧЕРҲОИ ВИРТУАЛ ВА АЗ ОНҲО ИСТИФОДА БУРДАНИ РАВИЯҲОИ ГУНОГУНИ ЭКСТРЕМИСТӢ

Ҳоло замонест, ки зиддияҳои ғоявӣ мураккаб гардида, полигонҳои мафкуравӣ аз полигонҳои ядровӣ боз ҳам пурзӯр шуда истодаанд.

Мо дар замоне зиндагӣ ба сар мебарем, ки беш аз сад каналҳои байналмилалӣ ба воситаи оинаи ҷаҳон ва шабакаи глобалии интернет бо хурӯҷҳои мафкуравӣ ба мо таҳдид менамоянд. Интернет виртуал, лекин ҳодисаи объективӣ аст. Барои дохил шудани он ба ҳаёти мо мамониат гузошта намешавад. Инчунин ба таҳдидҳои мафкуравие, ки ба воситаи мессенчерҳои виртуалӣ пахш мешаванд, ягон сарҳад гузошта наметавонем. Маълум аст, ки интернет баробари пахши маълумотҳои мусбӣ ахборотеро ҳам пахш менамояд, ки ба хулқу одоби инсон таъсири манфӣ мерасонад.

Бо мақсадҳои бадғаразона истифода бурдани воситаҳои ахборотро, ба воситаи расонидани таъсири манфӣ ба шуури аҳолиро, кӯшишҳо барои расидан ба ҳукмронии сиёсӣ ва иқтисодиро ҷанги ахборотӣ мегӯянд.

Ҷанги ахборотӣ ба осоиши шахс ва мамлакат таҳдид карда, дар гузаронидани тазйиқ ба онҳо намоён мешавад. Ҷанги ахборотӣ барои манфиати худ сохторҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ, этникӣ ва монанди инҳоро фаро гирифта, таъсирашро пинҳонӣ ё ошкоро, мақсаднок мегузаронад.

Масалан, ҷанговарон барои мақсадҳои қабехашон аз интернет моҳирона истифода мебаранд. Ҷиноятҳои зидди башарият, ки аз ҷониби гурӯҳҳои вайронгар амалӣ мешаванд, дар воситаҳои ахбори оммавӣ, хусусан ба воситаи интернет бисёр намоиш мегардад.

Террористҳо фаъолияти худро ба воситаи видеофилмҳое, ки бо сифати баланд ва маҳорати касбӣ ба навор гирифта шудаанд, намоиш медиҳанд.

Онҳо ба ин кор мутахассисони соҳибмалака ва пуртаҷрибаро ҷалб менамоянд. Ҳар як видеолавҳае, ки ҷанговарон намоиш медиҳанд, аз якдигараш фарқ мекунад. Ин гуна лавҳаҳо ба аҳли ҷомеаи ҷаҳон чӣ гуна таъсир мерасонад, мушоҳида карда, баъд мувофиқи он ба кор мечаспанд.

Аз ин боис аз шабакаҳои глобал оқилона истифода будан зарур. Барои ин ба маданияти ахборот гирифтани ва паҳн намудани ва истифодаи интернет риоя бояд кард. Фақат он вақт ба “доме”, ки дар шабакаи глобал гузошта шудааст, намеафтем.

БАРОИ ХОНИШИ ИЛОВАҒӢ

Дар зер воқеаи ҳаётиро хонед. Ба Интернет вобаста шудан ва аз он оқилона истифода набурдан ба кадои оқибатҳои таассуфангез оварда расонидани мумкин, муҳокима намоед.

“Ман ба Москва барои кор кардан рафта будам. Вақтҳои фориг аз кор ба сайтҳои интернет даромаданро одат кардам... Оҳиста-оҳиста ба гурӯҳҳои гуногун, ки дар шабакаи иҷтимоӣ ташиқ шудаанд, аъзо шудам. Ба воситаи ин гурӯҳҳо якчанд нафар дӯстони нав пайдо кардам. Ин “дӯстонам” маро ба аҳкомҳои гуногуни динӣ шинос кардани шуданд.

Баъдтар ман дар Москва бо якчанд нафар “бародарон” шинос шудам... Имкониятҳои интернетро ба кор андохта, сӯҳбатҳои лагерҳои ҷанговаронро аз ҳудуди Покистон, Афғонистон ва видеолавҳаҳо, ки аз мочароҳои Сурия ба навор гирифта шуда буданд, тамошо кардам. Намедонам, аз чӣ сабаб ман ба корҳои онҳо бо завқ таваҷҷӯҳ кардам.

Ҳангоми аз Москва ба хона баргаштан барои шинос кардани аъзои оила ва дӯстонам ҳамроҳи худ флешкаи иборат аз маърузаҳо, видеолавҳаҳои аз интернет сабтишудаҳо гирифтаам. Мутаассифона, ман дар хориҷа гапна, аз Интернет маълумоти ҷамъкардаам ҳамаи маълумоти вайронгарона, он чизҳое, ки “бародарон” ба ман фаҳмонида буданд, аз дини ҳақиқии ислом дур, аз чормағзи пуч иборат буданиро дер фаҳмидам”.

Аз китоби “Ҳимоя аз таҳдидҳои Интернет” гирифта шудааст.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Ибораи “ҷанги ахборотӣ”-ро бори аввал олими физик Томас Рон истифода бурдааст. Ӯ соли 1976 ба ин масъала эътибори ҳамаи шахсони маъсулро ҷалб намуд.

ҲАРАКАТҲО ОИД БА ПЕШГИРӢ НАМУДАНИ ХУРӢҶҲОИ АХБОРОТӢ ДАР ӢЗБЕКИСТОН

Дар асоси қарори 10-уми Девони Вазирони Республикаи Ӣзбекистон аз 20-уми январи соли 2014 “Дар бораи чораву тадбирҳои такмил додани тартиби амалӣ намудани фаъолият дар соҳаи тайёр намудан, даровардан ва паҳни материалҳои дорои мазмуни динӣ” низомҳо “Дар бораи тартиби амалӣ намудани фаъолият дар соҳаи тайёр намудан, даровардан ва паҳни материалҳои дорои мазмуни динӣ дар ҳудуди Республикаи Ӣзбекистон” ва “Дар бораи тартиби аз экспертизаи диншиносии давлатӣ гузаронидани материалҳои дорои мазмуни динӣ” тасдиқ гардиданд.

Ин низомҳо дар ҳудуди Республикаи Ӣзбекистон тартиби амалӣ намудани фаъолият дар соҳаи тайёр намудан, даровардан ва паҳни материалҳои дорои мазмуни динӣ, тартиби аз экспертизаи диншиносии давлатӣ гузаронидани материалҳои дорои мазмуни диниро, инчунин ҳуқуқу ӯҳдадорихои шахсонро, ки дар ҳудуди Республикаи Ӣзбекистон материалҳои мазмуни динӣ доштара тайёр кардан, даровардан ва барои паҳн намудан аз экспертизаи диншиносии давлатӣ гузаронидан иштирок мекунанд, муайян менамоянд.

Дар ҳудуди Республикаи Ӣзбекистон фаъолият дар бобати тайёр кардани материалҳои мазмуни динӣ дошта, даровардан ва паҳн намудан, инчунин ин гуна материалҳоро аз экспертизаи диншиносии давлатӣ гузаронидан мувофиқи қонунҳои Республикаи Ӣзбекистон, қарорҳои палатаҳои Олий Мажлис, санадҳои қонунии Президент, қарорҳои Девони Вазирон ва ин Низомҳо ба амал бароварда мешаванд.

Вақтатонро беҳуда сарф накунад, зеро ҳар як чизро убол карда бошед, товонаш ҳам хаст.

Панди мардумӣ

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

1. Филмҳои ҷанговаронаи замонавӣ бо бетартибиҳо ва ҷинойтҳое, ки дар байни донишомӯзони коллеҷ дар солҳои гузашта содир шуданд, чӣ гуна алоқа буда метавонад?
2. Сужетҳои ин гуна филмҳо ба тарбияи ҷавонон чӣ гуна таъсир расонидашон мумкин?
3. Дар яке аз сахнаҳои филми ўзбекӣ ҷавонон бо мақсади бо якдигар ҷанҷол кардан таронаи “*Мард бош, мард бош, ба дўст дўст бош...*” –ро мехонанд. Ибораҳои дўст шудан, мард буданро аз ҷумлаи мазкур бо ҳадиси “*Аз байнатон кӣ пурзўртарин аст, зўям? Ў онест, ки оташи ғазбаширо хомӯш карда метавонад*” ва аз Қуръони карим “*Дар нақўкорӣ ва парҳез ҳамкорӣ намоед, на дар гуноҳу таҷовуз*” (Сураи Моида, ояти 2-юм) вобаста кунед.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҶКАМКУНӢ

1. Зери мафҳуми “ахборот” чиро мефаҳмед? Ахборот чӣ гуна ҷиҳатҳои манфӣ ва мусбиро дорад?
2. Дар мубориза барои шуури инсон нақши ахборот чӣ гуна аст?
3. Ба фикри шумо, инсон маданияти истеъмоли ахборот бояд дошта бошад?
4. Таъсири кинофилмҳо ба ҳаёти инсон чӣ гуна аст?
5. Низомҳои “Дар бораи тартиби амалӣ намудани фаъолият дар соҳаи тайёр намудан, даровардан ва паҳни материалҳои дорои мазмуни динӣ дар ҳудуди Республикаи Ўзбекистон” ва “Дар бораи тартиби аз экспертизаи диншиносии давлатӣ гузаронидани материалҳои дорои мазмуни динӣ”, ки дар асоси қарори 10-уми Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон аз 20-уми январи соли 2014 “Дар бораи ҷораву тадбирҳои такмил додани тартиби амалӣ намудани фаъолият дар соҳаи тайёр намудан, даровардан ва паҳни материалҳои дорои мазмуни динӣ” тасдиқ шудаанд, чӣ гуна ҳаракатҳоро ба тартиб медароранд? Матнҳои ин низомҳоро гирифта, хонед ва мазмунашро фаҳмонед.

§ 22-23 МАНЗАРАИ КОНФЕССИОНАЛИИ ДУНЁ ДАР АСРҲОИ ХХ-ХХІ

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Мазмуну моҳияти мафҳуми конфессия.
2. Сабабҳои тағйироти конфессии дунё.
3. Манзараи конфессии имрӯзаи дунё.
4. Муносибатҳои байниконфессии Республикаи Ўзбекистон.
5. Идораи мусулмонони Ўзбекистон.

МАЗМУНУ МОҲИЯТИ МАФҲУМИ КОНФЕССИЯ

Конфессияи динӣ эътиқодест, ки дар доираи таълимоти муайяни динӣ ташаккул ёфта, хусусиятҳои ба худ хос дорад ва ҷамоаест, ки ба ин эътиқод пайравӣ менамоянд. Конфессия истилоҳи умумӣ буда, насронӣ, буддавия барин динҳои калон, дар таркиби онҳо православӣ, католикӣ, ламаизм, дзен-буддизм барин равияҳои пайдошуда ҳам чунин ном гирифтаанд.

Дар дини ислом чунин ҳолат ба назар намерасад. Зеро дар ягон мамлакат, масалан, мазҳаби ҳанафия алоҳида, дигар мазҳабҳо алоҳида ҳамчун конфессия аз рӯйхат намегузаранд. Масалан, дар Ўзбекистон низ гарчанде якчанд ҷамоаи шиагӣ ҳастанд, онҳо худро конфессияи алоҳидаи динӣ намеҳисобанд.

Глобализатсия баробари том ва яқлухт кардани дунё дар оқибати он барои ба дараҷаи миллат ва ҷамъиятҳои алоҳида худро шиноختан ҳаракатҳоро тезонид, барои ин шароит фароҳам овард.

Ин ҷараёнҳо дар навбати худ дарки моҳияти динро, ки қисми ҷудонопазири маънавияти инсон аст, эътибори идрок намудани нақши онро дар ҳаёти инсон ва ҷамъият пурзӯр карда истодааст.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Аз мазмуну моҳияти калимаи “конфессия” баромада, мутахассисон ҳоло дар дунё мавҷуд будани тахминан беш аз 1000 конфессияро баён мекунанд.

САБАБҲОИ ТАҒЙИРОТИ КОНФЕССИОНАЛИИ ДУНЁ

Манзараи динии дунё ҳодисаи шахшуда, тағйирнопазир нест. Хусусан, ин манзара сол то сол тағйир ёфтанаширо, динҳои мавҷуда аз доираи намуди анъанавиашон берун рафтанаширо ҳам алоҳида бояд таъкид намуд.

Имрӯз дар доираи динҳои мавҷуда пайдошавии равияҳо ва сектаҳои нав давом дорад. Масалан, бино ба маълумоти мутахассисон дар нимаи дуоми асри XX дар доираи динҳои насронӣ, буддой, ислом ва дигар динҳо садҳо сектаҳо пайдо шудаанд. Ин ҳолат давом кардани ин гуна ҷараёноро нишон медиҳад.

Воқеияти имрӯз ҷоннок шудани сектаҳои дорои характери экстремистиро барои муборизаи забти қалбу шурри инсонҳо нишон медиҳад. Онҳо аз пасти савияи дониши аҳоли истифода бурда, бо роҳи тарсонидан аз наздикшавии охират ва ба воситаи қор бурдани дар байни онон — ҷавонон ва инсонҳои аҳволи моддиашон ночор тарафдорони худро зиёд карда истодаанд. “Авлиёҳое”, ки ба ин сектаҳо асос гузоштаанд, ҳаракат мекунанд бо роҳи фиреб пайравони худро зиёд намоянд.

*Маросими ибодат
дар Лондон*

Ў шоир набуда, пайғамбар аст. Қуръони дар он буда китоби ҳамту аз тарафи инсон барои ҳавсала ё барои маълумоти умумӣ набуда, он қонуни илоҳист.

***Иоханн Волфанг фон Гёте.
Девони муаллифи
Ғарб оид ба Шарқ.***

Масҷиди ҷомеъ дар Англия

Масҷиди ҷомеъ дар Германия

Дар натиҷаи бурдани фаъолияти пинҳонӣ, назорат аз болои маълум накардани воқеият дар дохили ҳуди сектаҳо аз фаъолияти онҳо ҷамъият беҳабар мемонад.

Фаъолияти сектаи “Рӯзи охират” дар Уганда ба он мисол шуда метавонад. Раҳбарони ин секта фаро расидани охиратро 31 декабри соли 1999 муқаррар намуда, молу мулки тарафдоронашонро фурӯшонда, маблағашонро ба ҳамён зада, ҳамин тавр онҳо ба фориғшавӣ аз гуноҳхоҷашон даъват намуданд. Ба таърихи 1-уми январи соли 2001 “кӯчонидани” Қиёмат нисбат ба раҳбарони секта шубҳа барангехт. Пас аз он раҳбарон дар деҳаи Канунгу беш аз 500 нафар тарафдорони худро фиребида, ба як бино оварда, аз болояшон оташ заданд. Бино ба маълумотҳо, боз дар чор ҷой ин гуна қабрҳои оммавӣ ёфта шу-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Дар Қазоқистон ҷамоаҳои динии мусулмон (2517 то ташкилоти динӣ) ва православ (323) дар ҷойи аввал истодаанд. Онҳо 95 фоизи эътиқодмандони аҳолиро ташкил медиҳанд.

Дар Туркменистон 99 ташкилоти динӣ мазҳаби суннии дини ислом, 5 тояш ба мазҳаби шиа, 13 тояш ба калисои православии рус (3 тояш дар шаҳри Ашхобод ҷой гирифтааст) ва 11 то ба вакилони дигар динҳо (калисои католикӣ — 1, Пятидесятникҳо — 1, Великая благодат — 1, адвентистҳои Рӯзи ҳафтум — 1 то ва ҷамоаи Апостоли нав — 1 то) тааллуқ доранд. Дар Тоҷикистон тахминан беш аз 3000 то ташкилоти динӣ мавҷуд. Ач қумла, ташкилоти динии Православи рус, насронӣ-баптистҳои Евангел, Римии католикӣ, адвентистҳои Рӯзи ҳафтум, лютерани Евангел, калисоҳои шохидони Иегово, ҷамоаҳои динии баҳой, зардуштӣ, яҳудӣ ва монанди инҳо фаъолият мебаранд.

даанд. Қурбониёни ин секта беш аз 1000 нафар қайд гаштаанд.

Ин гуна сектаҳо аз ҳолати очизии ҷисмонӣ ва рӯҳии баъзе инсонҳо, аз ин ҳолат баромада натавонистони онҳо ба мақсадҳои бадғаразонаи худ истифода мебаранд. Дар натиҷа адептҳо—аъзоёни сектаҳоро ба манфиатҳои худашон қор мефармоянд.

Ҳоло ба чараёни ба талабҳои замон мутобиқ кардани қоидаҳои муайяни таълимоти диниро, яъне модернизатсия шудани онҳоро мушоҳида кардан мумкин. Масалан, Папаи Рим хато будани инквизитсия ва юришҳои салибии асрҳои миёнаро, ки аз тарафи калисо ташкил шуда буд, эътироф намуда, расман узр пурсид. Соли 1992 Папа Иоханн Павел II дар вақташ Галилео Галилей ҳақ буданаширо иқро кард, аз ҳама узр пурсид, ки ба гуфтаҳои боло мисол шуда метавонанд.

Таъкид бояд кард, ки дар ҳудуди паҳншавии динҳои мавҷуда тағйироти ҷиддӣ ба амал омада истодаанд. Дар асри гузашта, ки насронӣҳо дар Европа асосан зин-

Масҷиди Қуббатус сахро, калисои насронӣ ва синагогаи яҳудӣ дар Қуддус

Масҷиди ҷомеъ дар Франция

Масҷиди ҷомеъ дар Россия

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Бино ба маълумоти Созмони Милали Муттаҳид суръати афзоиши аҳолии мусулмон соле 6,4 фозиро ташкил мекунад, аз соли 1989 то соли 2011 шумораи аҳолии мусулмон дар Америкаи Шимолӣ — 25, дар Африка — 2,15, дар Осиё — 12,57, дар Европа — 142,35, дар Австралия ва Океания — 257,01 фоиз афзудааст. Фақат дар Америкаи Лотинӣ саҳми пайравони дини ислом 4,73 фоиз кам шудааст.

дагй карда омадаанд, холо 20-25 миллион нафар мусулмонон истиқомат доранд. Аз ҷумла, дар Британияи Кабир — 3 миллион, дар Германия — 5 миллион, дар Франция — 6-7 миллион нафар эътиқодмандони дини ислом ҳаёт ба сар мебаранд.

Дар кишварҳое, ки аҳолиашон ба таври анъанавӣ ба буддой ва ислом эътиқод мекунанд, кӯшишҳо барои паҳн кардани дини насронӣ ба назар мерасанд. Бино ба маълумоти СММ афзоиши дини насронӣ соли 1,46 фоизро ташкил мекунад.

Гуногунрангии манзараи конфессияҳои диниро дар мисоли расман аз рӯйхат гузашта, фаъолият бурдани конфессияҳои динии Ўзбекистон низ дидан мумкин аст. Гарчанде мансуб ба насронӣ ҳастанд, аммо 11 то мазҳаб ҳар кадоме худро конфессияи алоҳидаи динӣ мешуморанд, ки далили фикрамон аст.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

№	Конфессия	Шумораи эътиқодмандон	Нишондихандаи фоиз нисбат ба аҳолии рӯйи Замин
1	Насронӣ	2 292 454 000	33,2 %
	Католикӣ	1,214 000 000	
	Протестантҳо	800,640,000	
	Православҳо	260,380,000	
	Англиканҳо	85 000 000	
	Дигар мазҳабҳо	28,430,000	
2	Ислом	1 549 444 000	22,4 %
3	Ҳиндуизм	948 507 000	13,7 %
4	Динҳои анъанавии Хитой	458 316 000	6,6 %
5	Буддой	468 736 000	6,8 %
6	Сикхӣ	24 591 000	0,4 %
7	Яҳудӣ	14 641 000	0,2 %
8	Баҳой	7 447 000	0,1 %

МУНОСИБАТҲОИ БАЙНИКОНФЕССИОНАЛИИ РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

Дар Республикаи Ўзбекистон дар ҳолати декабри соли 2017 16 то конфессия фаъолият мебарад.

Онҳо:

- Ислом (Идораи мусулмонони Ўзбекистон);
- Православӣ (Епархияи Тошканд ва Осиёи Марказӣ);
- Католикӣ (калисои Римии католикӣ);
- Лютеранӣ (калисои Немисии лютеранӣ);
- калисои Армани апостол;
- Пятидесятникҳо (насронӣни инчили пурра);
- Баптистҳо (калисои баптистҳои Евангел — насронӣ);
- калисои Новоапостол;
- адвентистҳои Рӯзи ҳафтум;
- “Голос божий”, шоҳидони Иегово;
- калисоҳои протестантии корейсҳо;
- яҳудӣ;
- баҳой;
- Чамъияти шинохтани Кришна;
- Буддой.

“Чамъияти китоби Инчили Ўзбекистон” ташкилоти динӣ ба ҳисоб рафта, аз дигар конфессияҳо алоҳида фаъолият мебарад, макоми конфессияи динӣ надорад.

*Сўҳбати мизи мудаввари Патриархи
Москва ва тамоми Рус Кирилл*

*Мақсади мо — сулҳу осоиш,
ҳамкорӣ ва тараққиёт*

Дар солҳои истиқлол садҳо калисо, синагога ва хонаҳои ибодат, хусусан, дар Тошканд, Самарқанд, Навоӣ ибодатхонаҳои православӣ, дар шаҳри Тошканд костёли католикӣ, дар Самарқанд калисои армани апостол, дар Тошканд ибодатхонаи буддой аз нав барпо карда шуд.

Маҷмуаҳои ёдгории қадимии Ҳазрати Имом, Имом Бухорӣ, Баҳоуддин Нақшбанд, Ҳаким Тирмизӣ, Имом Мотуридӣ, Шоҳи Зинда, Қосим Шайх, Занги ота таъмир ва аз нав бунёд карда шуданд.

Қуръони карим, маҷмӯаи ҳадисҳо, баъзе қисмҳои Аҳди Нав ва Аҳди Қадими таркиби Библия, масалан, “Ҳикматҳои Сулаймон”, “Таърихи пайғамбарони Рут, Естер ва Юнус” ба забони ўзбекӣ тарҷума ва чоп карда шуданд.

Ўзбекистон сеюмин мамлакатест, ки дар он барои инсонҳои чашмашон очиз Қуръони карим дар алифбои Брайл нашр шудааст.

ИДОРАИ МУСУЛМОНОНИ ЎЗБЕКИСТОН

Идораи мусулмонони Ўзбекистон (ИМЎ) соли 1995 ташкил ёфтааст. Ҳоло дар таркиби ИМЎ беш аз ду ҳазор масҷид, нӯҳ то мадраса—омӯзишгоҳии миёнаи махсуси динӣ, Донишкадаи исломии Тошканд, мадрасаи олии Мири Араб, мактаби олии илмии ҳадис, мактабҳои илмии Ақоид, Калом, Ҳадис, Фикҳ, Тасаввуф, фонди хайрияи Вақф ва нашриёти “Мовароуннаҳр”,

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Дар охири солҳои 1920 сиёсати динии ба атеизм асосёфтаи сохти шӯроҳо авҷ гирифта буд. Моҳи апрели соли 1929 қарори Шӯрои Комиссарони РСФСР “Дар бораи иттиҳодияҳои динӣ” қабул шуд. Тибқи он дар иттиҳодияҳои динӣ гузаронидани ҷамъомад, ташкили зиёратҳои муқаддас, машғул шудан бо хайрия, китобхона ташкил кардан ва монанди инҳо манъ мешавад. Дар пленуми XI-уми Шӯрои Марказии партияи коммунистӣ (б) 29 июни соли 1929 қарор “Дар бораи рӯҳониён ва мактаби мусулмонӣ” қабул шуд, ки дар он аз ҷумла таъкид шуда буд: “Исломи мисли динҳои дигар дар роҳи инкишоф ва мустаҳкам шудани ғояҳои маданияти сотсиалистӣ ва пролетарӣ, умуман, дар роҳи сохтмони сотсиализми мамоният аст”.

ки расман дар республика ба рўйхат гирифта шудаанд, фаъолият мебаранд.

Бино ба Фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 16 апрели соли 2018 “Дар бораи ба куллі тағйир додани фаъолияти соҳаи динию маърифӣ” ИМЎ ҳамчун яке аз муассисаҳои Академияи байналмилалӣи исломии Ўзбекистон муқаррар гардид.

Раиси ИМЎ—муфти дар маҷлиси Шўрои уламоҳо бо роҳи овоздиҳии кушода ба муддати панҷ сол интихоб мешавад.

Дар таркиби ИМЎ ҳайъати робитаҳои байналмилалӣ, фатво, таълим ва тайёркунии кадрҳо, масъалаҳои занону духтарон, ҳуқуқшиносӣ, китобхона, инчунин экспертизаи маҳсулоти динӣ ва тафтиш ва монанди инҳо мавҷуданд.

Идораи мусулмонони Ўзбекистон (ИМЎ) ҳоло барои инкишофи туризм дар мамлакат ҳиссаи худро мегузорад. Дар Стратегияи ҳаракатҳои мамлакат барои солҳои 2017—2021 бошиддат инкишоф додани индустрияи туризм, вусъати инфрасохтори туризм, зиёд кардани саҳми он дар иқтисодиёт алоҳида қайд шудааст. ИМЎ ҳам ба инкишофи ин соҳа ҳиссаи хуро мегузорад. Дар кишварамон беш аз 7300 объектҳои мероси маданӣ мавҷуд, аксарияти онҳо ба рўйхати ЮНЕСКО дохил карда шудаанд. ИМЎ барномаҳои зиёрати қадамчойҳои муқаддас ва ёдгориҳои шаҳрҳои Самарқанд, Бухоро, Тошкандро тартиб додааст.

*Идораи мусулмонони
Ўзбекистон*

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

20 октябри соли 1943 дар шаҳри Тошканд Қурултойи 1-умини уламоҳои Осиёи Миёна ва Қазоқистон баргузор шуд. Дар он дар бораи ташкили Садорати динии мусулмонони Осиёи Миёна ва Қазоқистон қарор қабул карда шуд. Дар ин асно раҳбар ва муфтии Садорати динӣ Эшони Бобохон интихоб шуд. Ба таркиби Садорати динӣ қозиёни панҷ республика — Ўзбекистон, Тоҷикистон, Туркманистон, Қирғизистон ва Қазоқистон ҳамчун намояндагони Садорати динӣ дохил шуданд.

Халқҳои минтақаи моро риштаҳои ҳазорсолаи дўстию ҳамсоғии нек пайваст карда меояд. Моро таърих, дин, маданият ва анъанаҳои умумӣ муттаҳид менамояд.

**Шавкат
Мирзиёев**

*Эшони Бобоҳон
ибни Абдулмачид-
хон (1856-1957)*

Ғайр аз ин зиёратгоҳҳои ба таъмир мўҳтоҷи кишварамон, Сузук ота дар шаҳри Тошканд, Дошқинчон бобо дар Хоразм, Абўлмуъин Насафӣ дар Қашқадарё, Абўисо Тирмизӣ дар Сурхондарё, ҳафт пир дар Бухоро ва монанди инҳо тағйир карда, ба марказҳои ғизои маънавию рўҳӣ табдил дода мешаванд. Инчунин ИМЎ ачходони бузургамон, ки номҳояшон бо ин зиёратгоҳҳо вобастаанд, мероси илмию маънавии онҳо, оид ба ҳаёти ибратнокашон китобхоро низ чоп карда меояд.

ЭШОНИ БОБОХОН ИБНИ АБУДЛМАЧИДХОН

Эшони Бобоҳон аввал дар хона аз падараш, баъд дар мадрасаи Мири Араби Бухоро аз устодони машҳур таҳсил мегирад. Бо кўшишот, ақлу заковаташ донишманди тафсир, ҳадис, ақоид, фикҳ шуда ба камол мерасад. Якчанд сол дар масҷиди чомаъи Мўйи Муборак имом-хатибӣ, дар мадраса мударрисӣ мекунад.

Дар соли 1943 раиси назорати динии мусулмонони Осиёи Миёна ва Қазоқистон, муфти интиҳоб мешавад. Ҳамон солҳои ба сафари ҳаҷ рафтани намояндагони мусулмонон ба роҳ монда мешавад. Мадрасаи Мири Араб аз нав ба фаъолият сар мекунад. Дар бораи масҷидҳо низом тартиб дода шуд, ба китобхонаи раёсати динӣ асос гузошта, алоқаҳои байналмилалӣ вусъат ёфт. Эшони Бобоҳон соли 1957 вафот намуд ва дар паҳлӯи қабри Исмоил Қафқол Шошӣ дафн карда шуд.

ЗИЁВУДДИНХОН ИБНИ ЭШОНИ БОБОХОН

Зиёвуддинхон ибни Эшони Бобоҳон соли 1908 дар шаҳри Тошканд таваллуд ёфтааст. Ў аз уламоҳои намоёни давр сабақ гирифтааст. Дар дувоздаҳсолагӣ Куръони каримро пурра хатм намуда,

хофиз-ул-куръон гардидааст. Дар мадрасаи Кўкалдоши Тошканд, донишгоҳи Азҳари Қоҳира, баъд дар шаҳрҳои Макка, Мадина таҳсил гирифт. Соли 1957 раиси Садорати мусулмонони Осиёи Миёна ва Қазоқистон интихоб шуд ва то охири умраш дар ин вазифа пурсамар кор кард.

ШАМСИДДИНХОН БОБОХОНОВ

Факултети забони англисии Донишкадаи забонҳои хориҷии Тошкандро хатм кардааст. Дар дорулфунуни Азҳари Қоҳира таҳсил гирифт. Солҳои 1982—1989 раиси Садорати динии мусулмонони Осиёи Миёна ва Қазоқистон, муфти шуда кор кард. Аъзои ҳақиқии Академияи шоҳии Ҷрдун, соҳиби Мукофоти байналмилалӣ Ибни Сино аст. Соли 2003 вафот намуд.

ШАЙХ МУҲАММАД СОДИҚ МУҲАММАД ЮСУФ

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф дар давоми солҳои 1989—1992 ба Садорати динии мусулмонони Осиёи Миёна ва Қазоқистон раҳбарӣ намудааст. Тамоми умри худро дар роҳи хизмат ба болоравии динию маърифатии ҷамъият сарф кардааст. Ин хизматҳои ӯро аҳли олами ислом эътироф намудааст. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф аъзои як қатор ташкилотҳои исломии байналмилалӣ:

- Маҷлиси муассисии иттиҳодияи олами исломи шаҳри Макка;
- Иттиҳодияи тасаввуфи дунё;
- Шӯрои уламоҳои мусулмонони дунё;
- Иттиҳодияи исломии тамоми дунё дар шаҳри Исломобод;
- Иттиҳодияи масҷидҳои дунё;
- Академияи тафаккури исломии тобеи ташкилоти Оли Байт дар Ҷрдун будааст.

*Зиёвуддинхон ибни
Эшони Бобохон
(1908-1982)*

*Шамсиддинхон
Бобохонов
(1937-2003)*

*Шайх Муҳаммад
Содиқ Муҳаммад
Юсуф
(1952-2015)*

Олим дар давоми ҳаёташ беш аз сад китоб навишт, ки маънавият ва маърифати халқро бой карда, ба болоравии сатҳи дониши динии мардум хизмат менамоянд.

Мачмӯаи “Ҳадис ва ҳаёт”-и ӯ, “Тафсири Ҳилол”, ки шарҳи маъноҳои Қуръони карим ба ҳисоб меравад, “Силсилаи тиллоӣ”, “Оилаи бахтёр”, “Тарбияи рӯҳӣ”, “Ҳазинаи одоб”, “Кифоя” ва дигар китобҳои ҳазинаи маънавии халқамон аст.

*Мухторҷон
Абдуллоҳ Бухорӣ
(1928-2002)*

МУХТОРҶОН АБДУЛЛОҲ БУХОРИ

Мухторҷон Абдуллоҳ Бухорӣ соли 1928 дар шаҳри Қўқанд таваллуд ёфтааст. Дар мадрасаҳои Мири Араби Бухоро, Бароқхони Тошканд, дар куллияи шариати ҷомеаи Дамашки Сурия таҳсил гирифтааст. Дар солҳои 1993—1997 раиси Идораи мусулмонони Ўзбекистон, муфти шуда кор кард. соли 2002 вафот намудааст.

АБДУРАШИД ҚОРИ АБДУМЎЪМИН ҚОРИ ЎҒЛИ БАҲРОМОВ

Абдурашид қорӣ соли 1953 дар шаҳри Андичон таваллуд шудааст. Илмҳои нахустини Қуръонро аз падараш Абдумўъмин қорӣ омӯхта, дар 16-солагии Қуръони каримро пурра ёд намуд. Ӯ дар мадрасаи Мири Араби Бухоро ва Донишқадаи исломии Тошканд таҳсил гирифт. Дар солҳои 1997—2006 дар лавозими раис, муфтии Идораи мусулмонони Ўзбекистон фаъолият нишон дод. Дар солҳои 1997—2006 дар муборизаи ИМЎ бар зидди экстремизми таҳти ниқоби динӣ фаъол иштирок намуд.

Дар байни аҳоли дар соҳаи дину маърифат қорҳои тарғиботию ташвиқотию бурдааст. Бо кӯшиши вай маърузаҳои ҷумъагӣ дар масҷидҳои республика ба

*Абдурашид қорӣ
(1953 -2011)*

тартиб дароварда шуд. Тезисҳои ҷумъа аз тарафи шўъбаи фатвои ИМЎ тайёр карда, ба масҷидҳо тақсим шуд.

УСМОНХОН ТЕМУРХОН ЎҒЛИ АЛИМОВ

Усмонхон Алимов 1 январи соли 1950 дар вилояти Самарқанд таваллуд ёфтааст. Ў дар мадрасаи Мири Араби Бухоро, Донишкадаи исломии Тошканд, Донишгоҳи Қаровиюни Марокаш таҳсил гирифтааст. 8 августи соли 2006 ба лавозими раис, муфтии Идораи мусулмонони Ўзбекистон интихоб шуд.

Дар даври Усмонхон Алимов мебинем, ки дар соҳаи дини ислом бисёр корҳои хайр ба анҷом расонида шудааст. Масалан, маҷмӯаи Ҳастимом ва дигар зиёратгоҳҳо таъмир шуданд. Маркази тамаддуни исломии Ўзбекистон, Академияи исломии байналмилалӣи Ўзбекистон, мадрасаи олии Мири Араб, мактаби олии илми Ҳадис дар Самарқанд, мактабҳои илми Ақоид, Калом, Фикҳ, Тасаввуф ташкил карда шуданд. Усмонхон Алимов муаллифи “Тафсири Ирфон”, “Сўраган эдингиз”, “Суннат ва Ҳадис” ва боз даҳҳо асарҳо ба ҳисоб меравад.

Усмонхон Темурхон ўғли Алимов

Бо заковат инсон ба мартабаи баландӣ мерасад, бо дониш бузургвор мешавад.

*Юсуф Хос
Ҳочиб*

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Сектаҳо барои расидан ба мақсадҳои худ чӣ гуна рохро пеш мегиранд?
2. Фаъолияти сектаҳо ба инкишофи ҷамъият ва сулҳу осоиш чӣ гуна таъсир расониданаш мумкин?
3. Барои тағйир ёфтани манзараи динии замони ҳозира кадом омилҳо рол мебозанд?
4. Дар Ўзбекистон кадом конфессияҳо фаъолият мебаранд?
5. Дар бораи фаъолияти Идораи мусулмонони Ўзбекистон маълумот гирд оваред.

§ 24 МИССИОНЕРҲИ ВА ПРОЗЕЛИТИЗМ ДАР АСРҲОИ ХХ—ХХІ

ДАР ДАРСИ ИМРЎЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Ташкилотҳои байналмилалии миссионерӣ, ки дар асрҳои ХХ—ХХІ ба вуҷуд омадаанд.
2. Миссионерӣ ҳамчун аслиҳаи бозиҳои геосиёсӣ
3. Таъсири манфии миссионерӣ ва прозелитизм ба тифоқи байнимиллӣ ва таҳаммулпазирии динӣ.

ТАШКИЛОТҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ МИССИОНЕРҲИ, КИ ДАР АСРҲОИ ХХ—ХХІ БА ВУҶУД ОМАДААҶД

Дар ибтидои асри ХХ барои истифода аз фаъолияти миссионерӣ ба мақсадҳои сиёсӣ ташкилотҳои байналмилалӣ ташкил меёфтанд.

Дар конференсияи миссионерии Эдинбург, ки дар Шотландия баргузор шуд, стратегияи насронӣ

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Агар соли 1970 дар 2200 то миссияи хориҷӣ 240 000 нафар миссионерони профессионал фаъолият бурда бошад, дар соли 2000 дар 4800 миссияи хориҷӣ 420 000 нафар миссионер корҳои тарғиботӣ бурда аст. Дар соли 1970 барои фаъолияти миссияҳои хориҷӣ 3 миллиард доллари ШМА сарф шуда бошад, соли 2000 ин нишондиҳанда ба 12 миллиард расид. Ба сафи марказҳои намоёни миссионерӣ “Мақтаби миссияҳо ва умумичаҳони насронӣ” (Бирмингем), “Маркази Генри Мартин” (Кембрич, Британия Кабир), Донишгоҳҳои Григориян ва Урбаниан (Ватикан), “Маркази омӯзиши миссияҳои хориҷӣ”-ро (Нью-Хейвен, ШМА) дохил кардан мумкин.

намудани халқҳои дунё муҳокима шуд, оид ба тай-ёркунии миссионерон, ба роҳ мондани ҳамкориҳои иттиҳодияҳои мухталиф барои тарҷумаи Инҷил ба якчанд забонҳо аҳду паймон карда шуд. Ин конференсия барои ташаккули замонавии миссионерӣ омил гардид.

Баъди ҷанги дуҷуми ҷаҳон сохти мустамликавӣ барбод шуда, бо мақсади нигоҳ доштани калисоҳо дар колонияҳо аз миссионерҳо истифода мешавад. Аз ҷумла, соли 1969 дар қитъаи Африка 16 ҳазор нафар миссионерони мард ва 30 ҳазор миссионерони зан будаанд.

Миссионерон дар ҳудуди муайян барои фаъолияти худро ба роҳ мондан минтақаҳои муҳимро муқаррар карда мемонданд. Аз ҷумла, диққату эътибори миссионерҳои насронӣ ба ҳудуде, ки онҳо “оинаи 10-40” номида буданд, равона карда шуда буд. Ин ҳудуд дар паҳноии шимолии воқеъ дар байни параллели 10 ва 40-и соҳилҳои уқёнуси Атлантика, Осиёи Хурд ва Марказӣ, нимҷазираи Арабистон, то соҳилҳои уқёнуси Ороми Осиёи Ҷанубӣ тўл кашидааст.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Ҳудуде, ки дар байни параллели 10 ва 40-и соҳилҳои уқёнуси Атлантика, Осиёи Хурд ва Марказӣ, нимҷазираи Арабистон, то соҳилҳои уқёнуси Ороми Осиёи Ҷанубӣ тўл кашидааст, “зонаи мочароҳо” аст.

Алфред Мехен, сиёсатшинос.

Ҳоло шиддатнокии иҷтимоию сиёсӣ, аксарияти мочароҳои мусаллаҳона дар кишварҳои воқеъ дар доҳили “оинаи 10–40” рӯй дода истодаанд. Ба фикри шумо сабаби ин ҳол чист? Фикратонро асоснок намоед.

Агар бевафой мақунӣ, аҳли вафо хоҳӣ ёфт.

***Алишер
Навоӣ***

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Соли 1910 дар Шотландия конференсияи миссионерии Эдинбург гузаронида шудааст.

Бахро дар
остонаи каси
дигар чустан
худ сарчашмаи
бебахтист.

*Абдулло
Қаҳҳор*

Аксарияти мамлакатҳое, ки дар ин ҳудуд ҷойгиранд, аҳолиашон ба динҳои ислом, конфутсий ва ҳиндуизм эътиқод мекунанд. Айнан дар ҳамин ҳудуд захираҳои дар дунё бузургтарини газ, нефт, уран, роҳҳои транскомуникатсияи дорой аҳамияти стратегӣ байниминтақавӣ, халиҷ ва гулӯғоҳҳо ҷойгиранд.

Дар солҳои 1990 ба муносибати пароканда шудани собиқ лагери сотсиалистӣ дар давлатҳои акнун мустақилшудаи Европайи Шарқӣ ва ҳудуди собиқ Иттифоқи Шӯравӣ ғайриҷамоаҳои гуногуни протестантӣ мушоҳида шуд. Тарғиботчиёни ин гуна ҷамоаҳои динии барои аҳолии маҳаллӣ анъанавӣ набуда барои нигоҳ доштани суботи иҷтимоӣ дар назди ҷамъият ва давлат ҳеҷ гуна масъулият нагирифтанд ва ҳис ҳам накарданд, лекин фақат барои зиёд кардани сафи худ машғул шуданд. Масалан, дар Россия то охири соли 2000 беш аз 4500 калисои протестантӣ аз рӯйхати расмӣ гузашта буд.

Ҳоло ташкилотҳои миссионерии протестантии Украина дар байни давлатҳои ИДМ паноҳдихандаи калонтарин шуда мондааст. Дар қонунҳои ин мамлакат барои бевиза даромадан имкониятҳо дода шудааст. Инчунин барои расонидани кӯмаки хайрия ба ташкилотҳои динӣ аз хориҷи кишвар ва мустақилона паҳн намудан руҳсат дода шудааст. Дар масъалаи тарғиботи динӣ ягон маҳдудият гузошта нашудааст, бинобар ин конфессияҳои нави динӣ, хусусан, ба ҷамоаҳои протестантии евангелия имкониятҳои нав кушодааст.

Ҷамоаҳои динии ноанъанавӣ эҳтимолияти сар задани низоъҳои байни конфессиявиро сарфи назар карда, барои зиёд намудани сафи худ ҳаракат менамоянд, ки ин ба оқибатҳои вазнин оварданаи мумкин. Ҳаракатҳо барои дар асоси омили динӣ баран-

Миссионерҳо дар қитъаи Африка

гехтани чудоиҳо байни шаҳрвандони ба як миллат мансуб, бо як забон гуфтугӯйкунанда, давлате, ки таърихи умумӣ ва ягона дорад, барои чамъият таҳдиди хеле хатарнок аст.

Масалан, дар оқибати вайрон кардани мувозинати таркиби дин дар байни аҳолии таҳҷоии як қатор кишварҳои минтақаи Африка ва Осиё айнан бо айби миссионерон ва прозелитҳо дар байни намояндагони динҳои гуногун доиман мочароҳо сар зада истодаанд.

Аз чумла, дар худудҳои ҷанубии Республикаи Судан воқеъ дар қисми шимолу шарқии Африка, ки захираҳои асосии нефт ҷой гирифтаанд, дар давоми асри гузашта аз ҷониби миссионерҳои католикӣ ва протестантӣ аҳоли фаъолона насронӣ карда шуданд.

Соли 2011 давлати дар қитъаи Африка калонтарин ҳисобшудаи Республикаи Судан ба ду давлат—

Инсон бояд
худаш ба
худаш итоат
карданро ва ба
қарорҳои худ
итоат наму-
данро омӯзад.

Ситсерон

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Вақте ки Ситсерон “Инсон худаш ба худаш итоат карданаш лозим” мегӯяд, шумо аз он чӣ фаҳмидед? Агар “ба қарорҳои худ итоат намуданро бояд омӯзад” гӯяд? Фикратонро дар асоси принсипи “Бар зидди фикр бо фикр, бар зидди ғоя бо ғоя, бар зидди ҷаҳолат бо маърифат” вобаста намуда, фаҳмонед.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Дар асоси донишнои гирифтаатон расмҳои зеринро эзоҳ диҳед.

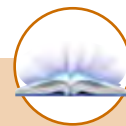
Судане, ки аксарияти аҳолиаш мусулмонон ва Республикаи Судани Чанубӣ қисми асосии аҳолиаш насронихоянд тақсим шуда рафт. Худудҳои шимолӣ насронишудаи Индонезия — Суматра ва дар худудҳои Сулавеси Молукко ба таври муттасил байни мусулмонон ва прозелитҳои насронӣ дар асоси низоъҳои динӣ задухӯрдҳо, қотилиҳо, амалҳои террористӣ рӯй медиҳанд.

Дар соли 2017 дар Индонезия, ки аз рӯйи аҳолии мусулмон дар ҷойи якум аст, 27324 нафар миссионерҳои насронӣ фаъолият бурдааст. Дар баъзе ҷамоаҳои динии нав пайдошуда ҳолатҳои назорат кардани шуури пайравон, хор кардан ва ҳатто ба худкушӣ расонидан мушоҳида мешавад.

Сафи ҷамоаҳои нави динӣ, ки барои минтақаи Осиёи Марказӣ ноанъанавӣ аст, асосан аз ҳисоби аҳолии мусулмон, ки асосӣ аст ва аз ҳисоби ононе, ки аввал дар дини православ насронӣ буданд, васеъ мешавад. На дар ҳамаи давлатҳои дунё миссионерӣ бо қонунманъ шудааст, дар он кишварҳо миссионерҳо имконияти бемалол тарғиб кардани ғояҳои ҷамоаҳои нави диниро доранд. Корҳои тарғиботу ташвиқот махсус, ба воситаи барномаҳои телевизионӣ радиоӣ, шабакаи интернет, эълону рекламаҳо бурда мешавад.

Дар Ўзбекистон (соли 2017) намоёндагони баъзе конфессияҳои динӣ, аз ҷумла, аз ҷониби аъзоёни ҷамоаи норасмӣ ҳолатҳои ба худуди республика даровардани адабиётҳои динӣ ва паҳн намудан, буклет, маҷалла, дискҳои электронии аз экспертизаи динӣ нагузаронида, дар байни аҳоли паҳн намудан барин кирдорҳои хилофи қонун ба назар расиданд.

Аксарияти шахсони динашонро (эътиқод) дигар карда (прозелитҳо) ин гуна ақидаҳои диниро чуқур нафаҳмида, қабул намудаанд, онҳо зери таъсири

Нафси мо он қадар пурзӯр аст, ки онро ҳам ботинан, ҳам зоҳиран ба қоидаҳои қатъӣ дохил карда, ҷилавгирӣ кардан мумкин.

**Маҳатма
Гандӣ**

Агар хонию фикр накуни роҳ гум мекуни. Агар фикр кунию нахонӣ, зери шубҳаю гумон монда меравӣ.

Конфутсий

миссионерон этиқодашонро тағйир додаанд. Миссионерон фаъолиятҳои худро бо усулҳои зерин ба амал мебароранд?

— бо баҳонаи омӯзондани забонҳои англисӣ, корейсӣ ба ҷавонон курсҳои таълим кушодан ва дар ин ҷойҳо дини худро тарғиб кардан;

— истифодаи баҳонаи барои кор ба хориҷа фирисотодан ё бо шахрванди хориҷӣ оила барпо намудан;

— ҷалб кардани бачаҳо ва наврасон дар фасли тобистон ба лагерҳои истироҳати худудҳои кўҳсор бурдан ва дар он ҷойҳо таъсир расонидан;

— ёри хайрия расонидан (пул, дору, либос, маҳсулоти озуқаворӣ тақсим кардан), барои таъмири хона кўмак додан ва дар аснои он кори миссионерӣ бурдан;

— бо баҳонаи расонидани ёри бепули тиббӣ ба бемор таъсир расонидан;

— бепул хўроқӣ тақсим кардан;

— ба оилаҳои ниёзмандии ёри иҷтимоӣ буз, гав харида додан, дар рўзҳои ҷашн ба бачаҳо ҳада додан, дар хонаҳои “Мурувват” ва “Саховат” столҳои ҷашнӣ ташкил намудан.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Бо сабаби фаъолияти миссионерон дар солҳои 70-уми асри ХХ дар шаҳри Сан-Франсиско дар натиҷаи ташкилоти “Ибодатхонаи халқ”, ки ба он Чим Ҷонс асос гузошта буд, 912 нафар, дар штати Техаси ШМА дар оқибати фаъолияти сектаи “Авлоди Довуд”, ки аз тарафи Девид Кореш ташкил шуда буд, қариб 100 кас, аз аъзоёни сектаи “Дарвозаи осмон”, ки дар ШМА пайдо шуд, беш аз 60 нафар, беш аз 1000 нафар аъзои сектаи “Ҳаракати аз нав барпо кардани даҳ амри Худованд”, ки дар Уганда ба вучуд омада буд, ба ҷони худ қасд карданд.

Дар худудҳои аз нигоҳи экологӣ мураккаби Хоразм ва Республикаи Қароқалпоқистон дар доираи барномаҳои, ки гӯё мақсадҳои хайрнок доранд, аз қабилӣ “беҳтар намудани оби ошомиданӣ”, “мустаҳкам намудани саломатии фарзанд ва модарон” дар байни аҳоли барои бурдани фаъолияти миссионерӣ кӯшишҳо ба назар расиданд.

Дар мамлақати мо ҳаракатҳои миссионерӣ, яъне рафтор барои аз як конфессияи динӣ ба дигараш гузаронидани диндорон (прозелитизм), инчунин дигар ҳар гуна фаъолият дар асоси санадҳои қонунӣ манъ карда шуда, барои ба ҷавобгарӣ кашидани ин гуна шахсон асос шуда метавонанд.

САВОЛ ВА СУПОРИШҲО БАРОИ МУСТАҲКАМКУНӢ

1. Аввалин ташкилоти байналмилалӣ миссионерӣ кай ва дар кучо ташкил шуд?
2. Ҳоло пайравони кадом дин дар фаъолияти миссионерӣ пешқадамӣ карда истодаанд?
3. Ҳоло диққату эътибори миссионерони насронӣ ба кадом ҳудуд нигаронида шудааст?
4. Ба фикри шумо, фаъолияти миссионерӣ ба кадом оқибатҳои зарарнок оварда мерасонад?
5. Ба расмҳои додасуда бодикқат назар кунед ва дар бораи фаъолияти миссионерон, таъсири он ба ҳаёти инсон ҳикоя кунед.
6. Аз Кодексҳои Республикаи Ўзбекистон дар бораи ҷавобгарии маъмурӣ ва ҷиноятӣ барои кирдорҳои ноқонунӣ вобаста ба миссионерӣ ва прозелитизм чӣ гуна нормаҳо муқаррар шуданашро муайян кунед.

§ 25 МАДАНИЯТИ ТАҲАММУЛПАЗИРИИ ДИНӢ ВА МУЛОҚОТИ БАЙНИКОНФЕССИЯВӢ

ДАР ДАРСИ ИМРӢЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Зарурати ташаккул додани маданияти таҳаммулпазири динӣ.
2. Тарғиб шудани маданияти таҳаммулпазири динӣ дар воситаҳои ахбори оммавӣ (ВАО) ва нашрҳо дар Ўзбекистон.

Чараёнҳое, ки дар солҳои 80-уми асри XX рӯй доданд, баъзе ашхоси ақидапараст (фундаменталист) дин ва назарҳои диниро ба манфиати худ истифода бурдани шуда, зери ниқоби ҳимояи дини ислом бо қорҳои вайронгарӣ машғул шуданд. Ғояҳои партиҳои равиҳои динӣ, ҳокимияти диниро паҳн кардани шуданд. Аз рӯҳияти мардуми дучори мушкилоти иқтисодӣ гардида истифода бурда, байни ҳукумат ва халқ ниқоқ андохтани шуданд. Дар Намангон, Андичон ва Тошканд ҳар гуна митингбозиҳо авҷ ги-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Маъноии луғавии таҳаммулпазирӣ нисбати дигар кас, гарчанд он ба шумо чандон писандомез нест, босабр, пуртоқат будан аст. Калимаи таҳаммулпазирӣ (толерантӣ) қариб дар ҳамаи забонҳо мазмуни якхела ва пурқунанда дорад. Мафҳуми таҳаммулпазирӣ маъноии сабру қаноат, тоқат намудан, нисбат ба дигар нуқтаи назар ва ҳаракатҳо муносибати эҳтиромона доштан, мурувватнок будан, ҳиммат, бахшояндагӣ, меҳрубонӣ, ҳамдард буданро дорад.

рифтанд. Дар ниҳояти қор башараи ҳаққонии диндорони қаллоб намоён шуд.

Дар солҳои 80-уми асри XX ба зидди дини ислом, ки аз қалби халқамон ҷой гирифта, ба тарзи зисти харрӯзаамон табдил ёфтааст, мубориза авҷ гирифт. Он ҳамчун бидъат ва хурофот сиёҳ карда шуд.

Аммо шиори дахриёнаи “дин афюн аст” имону эътиқоди аз қалб ҷой гирифтаи халқамонро пажмурда карда натавонист.

Раҳбарияти онвақтаи республика барои таъмин кардани тифоқии байнимиллӣ, таҳаммулпазирии динӣ ва сулҳу субот ҳамаи чораву тадбирхоро, имкониятхоро ба қор андохт. Барои бартараф намудани муаммоҳои солҳо чамъшуда ҳамаи қувваро муттаҳид намуда, зарурати аз як гиребон сар бароварданро таъкид кард. Дар ин роҳ ҳамаи қорҳои зарурӣ амалӣ гардиданд.

Халқе, ки эҳсоси муқаддасаш поймол, дилаш ранҷур гардида буд, аз қушода шудани роҳҳои васеъ, эътибор ба таълимоти диниро бо мамнуният пешвоз гирифт. Дар айни вақт дар худуди Ўзбекистон намояндагони беш аз 130 миллату қавм, ки маданият ва анъанаҳои худро доранд, ҳаёт ба сар мебаранд.

Воқеаҳои соли 1989

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Нияти “Феъли фарох давлати поянда дихад”-ро чӣ гуна мефаҳмед?

Байни мафҳуми “дил-фарохӣ”, “фароҳии феъл” ва “таҳаммулпазирӣ” чӣ гуна вобастагӣ ҳаст?

Аз он ҷойе, ки як рӯз ҷанҷол шудааст, чил рӯз барака меравад.

Зарбулмасали халқӣ

«Худо аз дӯсти кардан бо касоне, ки бо шумо дар дин чангидаанд ва аз сарзамини худ берунатон рондананд ё дар берун ронданатон ҳамдасти кардананд, шуморо манъ мекунад».

Қуръони карим, оятҳои 8, 9-уми сураи “Мумтаҳана”, тафсири Абӯлайси Самарқандӣ

Дар чунин вазъият дар мамлакатамон мустаҳкам кардани муҳити таҳаммулпазирии байнидинӣ яке аз вазифаҳои муҳимтарин шуда монд.

Вақте дар бораи таҳаммулпазирӣ ҳарф мезанем, ин ҷиҳат фазилати азалии халқамон буданаширо таъкид кардан айни муддао аст. Олими энциклопедист Абӯрайҳон Берунӣ зимни омӯхтани таълимоти насронӣ маълумотро оид ба Библия дароварда шудани чор Инчил оварда, фарқи байни онҳоро таҳлил кардааст. Бино ба ақидаи ӯ қароргоҳи митрополити Хуросон дар шаҳри Марв ҷой гирифта будааст. Ин маълумот аз хусуси дар як макон дар муҳити осуда зиста, ибодат намудани аҳолии мусулмон ва насронӣ далолат медиҳад.

Ҳоло намояндагони динҳои мухталиф, ки дар Ўзбекистон фаъолият мебаранд, низ ғояҳои таҳаммулпазирии диниро пуштибонӣ мекунанд. Масалан, раҳбари собиқи епархияи Тошканд ва Осиёи Миёна, митрополит Владимир ин фикрро баён карда буд: “православия ва ислом динҳоеанд, ки ду хел ҷаҳонбиниро дар худ ифода намудаанд. Аз ин сабаб мунозираҳо оиди илоҳиёт, баҳсҳои оиди таълимоти нозу-

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Имом Абӯмансури Мотуридӣ (870-944) ояти 40-уми сураи “Ҳаҷ”-и Қуръони каримро тафсир намуда чунин гуфтааст: “Вайрон кардани калисо ва синагогаҳо манъ карда мешавад. Онҳо аз ин сабаб дар диёри мусулмонҳо вайрон нашуда, амон мондаанд. Доир ба ин масъала дар байни аҳли илм ихтилоф вучуд надорад”. Зимнан бино ба фикри олими мазкур дар як ҷамъият дар муҳити сулҳу осоиш зистани намояндагони динҳои мухталиф муаммо намешавад.

ки насронӣ ва мусулмонҳо умуман зарур нест ва он зарар расониданаш мумкин. Мо фарқи якдигарамонро тезутунд накарда, нисбати маданият ва эътиқоди ҳамдигар аз нуқтаи назари эҳтиром бояд муносибат дошта бошем”. Ў дар чандин мақолаҳои илмиаш, дар конференсияҳои байналмилалӣ ҳамеша ба маъсалаи ташаккул додани ҳурмати ҳамдигарии мусулмонон ва православҳои диёрамон таваҷҷуҳ зоҳир кардааст.

Дар кишварамон дар муҳити сулҳу осоиш зиндагӣ карданро намояндагони конфессияҳои мухталиф мехоҳанд ва аз ин манфиатдоранд. Аз ин боис намояндагони ҳамаи динҳо дар кишварамон тадбирҳои яшнорро бахшида ба мулоқоти байниконфессиявӣ мунтазам мегузаронанд.

Дар яке аз ин тадбирҳо намояндаи ҳар як конфессия оид ба фаъолияти худ суҳан ронда, барои сар назадани низоъҳои байни миллатҳо ва байни конфессияҳо боз чиҳо бояд карданро таъкид намуд.

Директори иҷроияи ҷамъияти Инҷили Ўзбекистон С. Митин гуфта буд, ки “Таҳаммулпазирии динӣ ва

Агар дар диёри мусулмонҳо калисо ва ибодатхонаҳо вайрон карда шуда бошанд, онҳо дар чояшон боз барпо намудан мумкин.

**Бурҳониддин
Маргинонӣ**

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Дар таърих зикр шудааст, ки дар шартномаи “Сулҳи Ҳудайбия” сиёсати сулҳхоҳонаи мусулмонон дар асоси оятҳои Қуръони карим буданаш қайд гардидааст. Ин сулҳ гарчанд зоҳиран бар зиёни мусулмонон баста шуда бошад, аслан аз сулҳпарварии дини ислом ва гирифтани пеши роҳи хунрезӣ далолат медиҳад.

“Ва агар ба сулҳ майл кунанд, ту низ ба сулҳ майл кун ва бар Худо таваккал кун!”

Қуръони карим, ояти 61-уми сураи “Анфол”.

Чизи
мукамал
зиёд ва камро
намепазирад.

*Абӯрайҳон
Берунӣ*

устувории қонун як қисми таҳкурсиест, ки ба давлати аҳолиаш гуногун хеле зарур аст”.

Гуфтаҳои намояндаи калисои апостоли арманҳо “Ҳеч кас ҳуқуқ надорад, ки ба дини худ дигаронро тела дода дароварад, ё дигар эътиқодҳоро паст занад”, Фридрихи Бузург “Нисбати ҳамаи динҳо бо сабру тоқат дар муносибат бояд буд, чунки ҳар як инсон ба ҳаёташ бо роҳи худ муваффақ мешавад” аз дастгирӣ шудани принципҳои таҳаммулпазирии динии намояндагони конфессияҳои мухталиф далолат медиҳанд.

Намояндагони конфессияҳои гуногуне, ки дар Ўзбекистон фаъолият мебаранд, дар байни аҳолии эътиқодашон мухталиф дар бобати мустаҳкам кардани сулҳу осоиш ва риштаҳои дустӣ ҳиссаи худро мегузоранд. То имрӯз бахшида ба масъалаҳои моҳияти

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Ҳикояи зеринро бо принципҳои сулҳпарварӣ ва таҳаммулпазирӣ бипайвандед.

Сафир ба ҳузури шоҳи Кастилия таширф оварда, мактубу ҳадаҳои Темурбек, сангҳои қиматбаҳо ва тибқи одат канизакҳои ӯ фиристодаро тақдим намуд. Давлатпаноҳи азимушишаън мактуб ва тўҳфаҳои фиристодаи Темурбекро қабул карда, суханони хаттӣ ва шифоҳии ўро шунида, бо нияти мустаҳкам кардани муносибатҳои дўстона амр кард, ки барои вай тўҳфаҳо тайёр намуда, фиристонанд. Ва қарор кард, ки магистри илоҳиёт Фра Алфонсо, Поес де Санта Мариа, Руи Гонсалес де Клавихо ва посбони шахсии шоҳ Ҳомес де Салазар ба ҳузури Темурбек ба сафирӣ, ба воситаи онҳо мактуб ва тўҳфаҳо фиристода шаванд.

***Руи Гонсалес де Клавихо, аз рўзномаи
“Сайёҳат ба Самарқанд, ба қасри Амир Темур”***

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДИ

Дар даври Чанги дуёми чаҳон оҳангари тошкандӣ оилаи Шоаҳмад Шомаҳмудов бачаҳои бепарастор ва یتимро ба фарзандӣ қабул кардааст. Онҳо: Ҳабиба, Вова, Шухрат — рус, Ҳамидулло — украин, Рафик, Раҳматулло — тотор, Холида — молдован, Самуғ — чуваш, Йўлдош, Эргаш — яҳудӣ, Ҳалима — қазок, Қорабой, Неъмат, Муаззам, Улуғбек — ўзбек.

Ҷасорати маънавие, ки халқамон дар солҳои Чанги дуёми чаҳон нишон дода шудааст, дар мисоли оилаи Шомаҳмудовҳо фаҳмонед. Фикратонро дар асоси мафҳумҳои “тифокии байнимиллӣ”, “таҳаммулпазирии динӣ”, “арзиши миллӣ ва умуминсонӣ” эзоҳ диҳед.

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Аҳолии мамлакатамон ҳоло аз 32 млн. зиёд буда, аз онҳо 80 фоизро ўзбекон, 4,9 фоизро тоҷикон, 3,8 фоизро русҳо, 3,6 фоизро қазокҳо ва 7,7 фоизро дигар миллатҳо ташкил медиҳанд. Давлати аҳолиаш сермиллат ба бисёрконфессиявӣ асос мешавад. Ҷамъ дар байни беш аз 130 миллат ва қавм ғайр аз ислом, ба дини насронӣ, яҳудӣ, буддой ва дигар конфессияҳо эътиқодмандон ҳастанд.

... Душманӣ бо
гурӯҳи дигар
водоратон
накунад, ки
беадолатӣ
кунед.

**Қуръони қарим,
ояти 8-уми
сураи Моида**

ичтимоии таҳаммулпазирии динӣ дар диёрамон, шаклҳои намоён кардани он, аҳамияти он дар тараққиёти ҷамъият чандин тадқиқотҳо амалӣ карда шуданд.

Аз ҷиҳати таърихӣ омӯхтани муносибатҳои дар асоси ҳурмати яқдигар сохта шудани намоёндагони конфессияҳо дар Ўзбекистон дар давоми асрҳо ташаккул ёфтани анъанаҳои таҳаммулпазирии диниро дар кишварамон нишон медиҳад ва он барои дар тафаккури ҷавонон мустаҳкам шудани ин гуна ғазилатҳо хизмат мекунад.

Намоёндагони соҳаи динӣ ғазолияти худро ба ҷиҳати асосии муносибатҳои дин ва давлат — ба қорҳои сиёсат даҳолат нақардани дин, ҳар як дин, дар навбати аввал принципҳои ҷиҳатҳои маънавию ахлоқиро дар худ таҷассум бояд карда бошад, тақя карда, ба амал бароварданаҳ ба мақсад мувофиқ аст.

Яке аз омилҳои, ки эҳтимол дорад ба сулҳу суботи мамлакат таҳдид кунад, ин миссионерӣ мебошад. Сарфи назар аз қонунан манъ шудани он ғазолияти миссионерӣ дар амал бар зидди принципҳои таҳаммулпазирии динӣ буда, ба низоъҳои байнидинӣ сабаб шуданашон мумкин. Аз ин рӯ ғазолияти онҳоро

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Қалимаи “*толерантӣ*”-и Декларатсияи принципҳои таҳаммулпазирӣ баъди он, ки ба тоҷикӣ “*таҳаммулпазирӣ*” тарҷума шуд, аз забони мо маҳкам ҷой гирифт. Қалимаи русии “*терпимость*”, ба таври дигар “*снисходительность*”, яъне маънои таҳаммулпазирӣ, дилфарох, тоқатпазирӣ дорад. Дар соҳаи дин русҳо “*веротерпимость*”-ро истифода мебаранд. Ибораи “*таҳаммулпазирии динӣ*” дар забони тоҷикӣ айнан ба мазмуни он мувофиқ аст.

таҳлилі омӯхта, нисбат бар зидди онҳо тадбирҳо андешидан аҳамияти калон дорад.

Мафҳуми толерантӣ ин на фақат қарзи маънавӣ, балки эҳтиёҷи сиёсию ҳуқуқӣ аст. Манбаъҳои таърихӣ дар диёрамон аз қадимулайём динҳои дорони низоми мураккаб мафкуравии зардуштӣ, буддой, яҳудӣ, насронӣ дар муҳити сулҳу субот фаъолият бурданашон дарак медиҳанд. Ин гуна ҳолатро дар мисоли муносибатҳои байни ҳамдигарии конфессияҳои ислом, насронӣ, яҳудӣ ва дигарон низ дар Ўзбекистони имрӯза дидан мумкин.

Дар мамлақати аҳолиаш гуногунмиллат ва бисёр-конфессия сиёсати татбиқшудаи босуботи давлат дар соҳаи ҳамбастагии байни миллатҳо ва таҳаммулпазирии динӣ барои дар амонӣ ва озод зиндагӣ кардани намояндагони миллатҳои гуногун ва ҳамаи конфессияҳои динӣ асос фароҳам овардааст. Воқеияти имрӯза исботи рӯшани он аст.

Мувофиқи Қонун “Дар бораи озодии вичдон ва ташкилотҳои динӣ”-и Республикаи Ўзбекистон, ки дар асоси Конститутсия қабул шудааст, “Давлат сулҳу тифоқии байни конфессияҳои диниро даст-

Ва аз нишонаҳои қудрати ўст офариниши осмонҳову замин ва гуногунии забонҳову рангҳоятон. Дар ин ибратҳоест барои доноён.

**Қуръони карим,
ояти 22-юми
сураи Рум**

ФАЪОЛИЯТИ ЭҶОДӢ

Суханони “Ў магар инсон нестӣ”-и матни зеринро шумо чӣ хел фаҳмидед? Вақте ки инсонгарӣ, одамгарӣ меғўянд, чиро мефаҳмед?

“Аз назди Набӣ (алайҳис-салом) ҷаноза гирифта гузашанд. Он вақт он зот аз ҷояшон бархестанд. Одамон “Ё Расулulloҳ, ин ҷанозаи яҳудие буд” гуфтанд. Он кас “Ў магар инсон нест?” гуфтанд.

Ривояти Имом Бухорӣ

гирӣ мекунад. Рафтори даровардани диндорони як конфессияро ба дигараш (прозелитизм), инчунин ҳар гуна фаъолияти миссионерӣ манъ карда мешавад. Шахсони ин қоидаро вайронкарда ба ҷавобгарии дар ҳуҷҷатҳои қонун муқарраршуда қашида мешаванд”.

Муносибатҳои байни аҳолии мансуб ба конфессияҳои мусулмон ва дигарии Осиёи Марказӣ дар сатҳи ҳам сиёсӣ, ҳам маишӣ ба ду хусусияти асосӣ асос ёфтаанд, инҳо ҳурмати якдигар ва таҳаммулпазирӣ аст. Ин муносибат дар натиҷаи аз имтиҳони ҷараёнҳои таърихии мураккаб мардонавор гузаштани намояндагони дин ташаккул ёфтааст. Дар мамлакат бо мақсади таъмини сулҳ, тараққиёт ва фаровонӣ, мустаҳкам намудани барқарорӣ иҷтимоӣ намояндагони ҳамаи конфессияҳо дар тадбирҳои маънавию маърифӣ ташкилшуда дар диёрамон ва дар хорича иштирок карда меоянд.

Инчунин дар тадбирҳои дастгирӣ кардани тифоқии байнидинӣ дар мамлакат ва чорачӯйҳои зидди кирдорҳои ба мисли миссионерӣ, ки сабабгори низоъ ва душвориҳо мешаванд, фаъол иштирок менамоянд. Маърузаҳои онҳо дар бораи ислоҳоти амалишуда барои таъмини озолии эътиқод дар мамлакатамон, барқарор кардани тифоқии байнимиллӣ ва байнидинӣ барои аз наздик шинос шудани ҷомеаи ҷаҳонӣ бо ислоҳот аҳамияти қалон касб менамоянд. Ин гуна муносибат аз тарафи давлат низ тақдир карда мешавад. Бо ордени “Дӯстлик” тақдир шудани митрополит Владимир далели рӯшани он аст.

САВОЛ ВА СУПОРИШҲО БАРОИ МУСТАҲКАМКУНӢ

1. Ба вучуд омадани зарурати ташаккули маданияти таҳаммулпазирии динӣ ба кадом омилҳо вобаста аст?
2. Таҳаммулпазирии динӣ дар дини ислом ва дар урфу одатҳои миллиамон чӣ гуна талқин карда мешаванд?
3. Нақши таҳаммулпазирӣ дар нигоҳ доштани сулҳу барқарорӣ дар мамлакат чӣ гуна аст? Фикратонро бо мисолҳо асоснок кунед.

26–27-§ ТАЪЛИМИ ДИНӢ ДАР ӮЗБЕКИСТОН

ДАР ДАРСИ ИМРӮЗА БО МАСЪАЛАҲОИ ЗЕРИН ШИНОС МЕШАВЕД:

1. Решаҳои таърихии таълими динӣ дар Ӯзбекистон.
2. Мадраса ва семинарияҳое, ки дар Ӯзбекистон фаъолият нишон медиҳанд.

РЕШАҲОИ ТАЪРИХИИ ТАЪЛИМИ ДИНӢ ДАР ӮЗБЕКИСТОН

Таълими динӣ дар таърихи Ватанамон гузаштаи дуру дароз дорад. Ҳанӯз дар асрҳои миёнаи барвақт дар мадрасаҳои диёрамон, ки фаъолияти калонмиқёс мебуданд, баробари донишҳои динӣ донишҳои дунёвӣ низ омӯзонида мешуд. Дар он давр мадрасаҳо вазифаи таълими миёнаи махсуси миёна ва олиро пурра иҷро мекарданд.

Тошканд, Бухоро, Самарқанд, Хива барин шаҳрҳои марказҳои калонтарини илмӣ ба ҳисоб рафта, дар асрҳои XV—XIX ин ҷойҳо ҳамчун марказҳои таҳсилоти олии олами мусулмон эътироф шудаанд.

Дар даврҳои пас аз истилои Россияи подшоҳӣ мадрасаҳои суст шуданд. Баъзеи онҳо пӯшида ҳам

Илм аст, ки инсонҳоро ба некӣ даъват намуда ва аз бадӣ бармегардонад.

*Абдулло
Авлонӣ*

ДАР ГУЗАШТАИ НАЗДИК

Дар охири асри XIX дар аморати Бухоро 336, дар хонии Хива 132, дар кишвари Туркистон 348 то мадраса ба рӯйхат гирифта шуда буданд.

Эй инсон,
аввал илмнок
шав, ў бароят
мисли падар
бошад. Пас аз
он парҳезгар
бош., вай ба
ту мисли мо-
дар меҳрубон
шавад. Худро
бар оғўши онҳо
андоз, он дам
Парваридгор аз
балою офатҳо
нигаҳ медорад.

*Маҳмуд
Замахшарӣ*

шуданд. Дар охири асри XIX –ибтидои асри XX мактабҳои ҷадид ба ғаёлият сар карданд. Шаҳрҳои Тошканд, Самарқанд, Қўқандро ба маркази мактабҳои ҷадидӣ табдил доданд.

Дар ибтидои соли 1917 дар Туркистон қариб 100 то мактабҳои усули нав ғаёлият намуда, дар онҳо беш аз 4 ҳазор донишомӯз таҳсил мегирифт. Дар ин мактабҳо баробари асосҳои дини ислом забони хоричӣ, физика, кимё, математика, психология, гигиена, агрономия, иқтисод, ҳисобу китоб барин илмҳои замона омӯзонида мешуданд.

Баъди барпо шудани Иттифоқи Шўравӣ мубориза бар зидди дин ва мадрасаҳои авҷ гирифт. Аммо дар солҳои Ҷанги дуҷуми ҷаҳон давлати шўро барои ҳимояи манфиатҳои сиёсии худ муносибатро нисбат ба дин каме нарм намуд.

Соли 1943 дар Тошканд Идораи мусулмонони Осиёи Миёна ва Қазоқистон ташкил шуда, вазифаи он аз мувофиқ сохтани ғаёлияти ташкилотҳои дини исломии республикаҳои Ўзбекистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Туркманистон, Тоҷикистон иборат буд.

Соли 1945 дар Бухоро мадрасаи Мири Араб пас аз танаффуси зиёд ба кор сар кард. Баъдтар мадрасаи Бароқхони Тошканд низ ғаёлият оғоз намуда, соли

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Дар замони ҳукмронии манғитҳо дар аморати Бухоро бештар иншоотҳои бузург—дарвозаи Шайх Ҷалол ва хонақоҳ (нимаи дуҷуми асри XVIII), мадрасаи Домулло Турсунҷон (1796-97), ансамбли Халифа Худойдод (1777—1855), Чорминор (1807), мадрасаи амир (ибтидои асри XX), Ситораи Моҳи Хоса (XIX—ибтидои XX) ва дигар бино ва иншоотҳо барпо карда шуданд.

1971 мақоми донишкадаи исломии Тошканд ба номи Имом Бухориро гирифт. То соли 1900 дар собиқ ҳудуди Шўроҳо ғайр аз ин ду муассисаҳои таълими исломӣ дигар муассисаҳо набуданд. Онҳо асосан дар ҳузури Садорати динии мусулмонони Осиёи Миёна (САДУМ — Среднеазиатское духовное управление мусулман) ба рои тайёр намудани имомҳо ихтисосонида шуда буданд.

Пас аз он, ки Республикаи Ўзбекистон истиқлолро ба даст овард, ба соҳаи таълими динӣ эътибори алоҳида дода шуд. Мадрасаҳо, объектҳои динию маърифии аз рӯйхати давлатӣ гузашта ба тасарруфи Идораи мусулмонони Ўзбекистон гузаштанд. Ҳоло дар диёрамон муассисаҳои зерини таълими динӣ фаъолият нишон медиҳанд.

Донишкадаи (институти) исломии Тошканд ба номи Имом Бухорӣ 1-уми октябри соли 1971 кушода шуда, дар мадрасаи Барокхон чой гирифта буд. Соли 2007 ба муносибати пойтахти маданияти исломӣ эълон шудани Тошканд Маҷмӯаи Ҳастимом аз нав сохта шуд ва ин институт ба бинои нав соҳиб гардид. Ҳоло институт дар таркиби маҷмӯаи меъмории Ҳастимом дохил аст.

Омӯзишгоҳи миёнаи махсуси донишҳои исломии Мири Араб (ш.Бухоро) аз тарафи Шайх Саид Абдулло ал-Яманӣ аз ҳисоби маблағҳои Амир Убайдуллоҳон дар солҳои 1530—1536 бунёд шуда буд.

Бинои Донишкадаи исломии Тошканд

Маросими кушодани мадрасаи олии “Мири Араб” дар Бухоро

Инсони
халолро таъқиб
кардан мумкин,
аммо онро
шарманда карда
намешавад.

Волтер

Мадрасаи олии Мири Араб (вил. Бухоро) бо ташаббуси Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев соли 2017 ташкил карда шуд. Ин муассисаи таълими олий дар худуди зиёратгоҳи Баҳоуддин Нақшбанди ноҳияи Когони вилояти Бухоро ҷойгир аст.

Омӯзишгоҳи миёнаи махсуси Кўкалдош (ш. Тошканд) дар солҳои 1569—1570) аз тарафи Бароқхон сохта шудааст. Соли 1999 ин мадраса ҳамчун омӯзишгоҳи миёнаи махсус аз нав кушода шуд.

Омӯзишгоҳи миёнаи махсуси исломии Саййид Муҳиддин Махдум соли 1992 дар деҳаи Чалабеки ноҳияи Олтинқўли вилояти Андичон барпо шуд.

Мадрасаи Мулло Қирғиз Охунд дар солҳои 1914—1915 дар вилояти Намангон аз ҷониби Атоуллохон барпо карда шудааст. Соли 2014 ҳамчун омӯзишгоҳи миёнаи махсуси исломӣ бо номи “Ҳидоя” аз нав ташкил шуд.

ФАЪОЛИЯТИ ЭҚОДӢ

Матни додашударо хонед ва ба саволҳои зерин ҷавоб диҳед.

1. Мақсад аз эътибор додан ба илму фан ва тарғиб намудани он дар дини ислом чист?

2. Дастгирӣ кардани инкишофи илму фан чӣ натиҷаҳо додааст?

Дар дунё ба аввалин беморхона соли 707 аз тарафи мусулмонҳо (барои он, ки аз тарафи давлат бо молия таъмин мешуд, онро ҳоло ташкилоти бучетӣ меноманд) асос гузошта шуд. Дар ин беморхона хизмат кардани ҷамишираҳо ба роҳ монда шуд ва институтҳои тиббиёт ба кор сар карданд. Дар тўли асрҳои зиёд айнан шифокорони мусулмон оид ба санҷидани бемориҳои чашиш ва муолиҷаи он мутахассис ба ҳисоб мерафтанд.

Омӯзишгоҳи миёнаи махсуси исломии Фахриддин ар-Розӣ соли 1992 дар бинои масҷиди “Худойкули Эшон бобо” фаъолияти худро сар кардааст. Соли 1994 ба бинои таърихии “Дошқинчон бобо”, ки дар шаҳри Урганч аст, кӯчид.

Омӯзишгоҳи миёнаи махсуси исломии Муҳаммад Берунӣ соли 1992 дар пойтахти Республикаи Қароқалпоқистон шаҳри Нукус кушода шуд. Омӯзишгоҳ дар бинои масҷиди ҷомеаи “Имом Эшон” ҷой гирифтааст.

Омӯзишгоҳи миёнаи махсуси исломии Ҷўйбори калон (ш.Бухоро) дар охири асри XVII – ибтидои асри XVIII бо фармони ҳокими шаҳри Бухоро сохта шуд. Мадраса соли 1992 фаъолиятро аз нав сар кард.

Омӯзишгоҳи занонаи миёнаи махсуси исломии “Ҳадичаи Кубро” (ш.Тошканд) соли 1993 фаъолияти худро оғоз намуд.

*Хатмқунандагони
Донишқадаи исломии
Тошканд*

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Меъмор Исмоил бин Тохир Маҳмуд Исфаконӣ бо супориши Мирзо Улуғбек дар соли 1417 дар Бухоро мадраса месозад. Дар дарвозаи ҷўбини мадраса ҳадиси шарифи “Кўшиш ба илм барои ҳар як муслим ва муслима фарз аст” ба забони арабӣ бо ҳарфҳои нақшин сабт карда шудааст. Дар ҳалқаи оҳанини дарвоза яке аз меъморони ҷавон, ки ба олим меҳраш зиёд буд, ба рӯҳияти подшоҳ Мирзо Улуғбек хос чунин навиштааст: “Ба одамони аз дурдонаҳои илм баҳрамандшуда Аллоҳ таъоло дарҳои раҳматро мекушояд”.

Ҳеч гоҳ дар
омӯхтани илм
танаффус
набояд бошад,
зеро он боиси
маҳрумияти
бузург
мешавад.

**Бурҳониддин
Марғинонӣ**

Бо ташаббуси Президентамон Шавкат Мирзиёев дар соли 2017 дар донишгоҳҳои давлатии Бухоро ва Тирмиз самти таълими таърихи ислом ва манбаъшиносии ислом кушода шуд. Инчунин дар Самарқанд мактабҳои илмии илоҳиёт ва ҳадисшиносӣ, дар Бухоро тасаввуф, дар шаҳри Қаршӣ ақоид, дар Марғилон ҳуқуқи ислом ташкил карда шуданд.

Бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 16 апрели соли 2018 “Дар бораи чораву тадбирҳои ба кулӣ такмил додани фаъолияти соҳаи динию маърифӣ” Академияи исломии Ўзбекистон дар назди Идораи мусулмонони Ўзбекистон ва дар асоси Донишгоҳи исломии Тошканди дар назди Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон Академияи байналмилалии исломии Ўзбекистон ташкил карда шуд.

Бино ба фармон Академияи байналмилалии исломии Ўзбекистон дар муассисии Кумитаи оид ба корҳои дини Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон доир ба илмҳои Қуръон, ҳадис, ҳуқуқи ислом, ақида, тасаввуф, иқтисодиёт ва молияи ислом, му-

БАРОИ МАЪЛУМОТ

Бино ба маълумоти охирина Бюрои маорифи байналмилалӣ Арабистони Саудӣ ва Яман имрӯз мамлакатҳои дар бобати таълими динӣ бештар аз ҳама соати таҳсил ҷудокарда ба ҳисоб мераванд. Аз ҷумла, барои таълими динӣ дар 6 соли аввали барномаи таҳсили мактаби таълими умумӣ дар Арабистони Саудӣ 1458 соат (31 фоизи соатҳои таҳсили умумии то ин вақтбуда), дар Яман 1104 соат (28 фоизи соатҳои таҳсили умумии то ин даврбуда) ҷудо карда мешавад. Дар айни вақт ин нишондиҳандаҳо нисбат ба кишварҳои дигар се баробар зиёд буданаширо бояд алоҳида таъкид намуд.

Манбаъ: www.islamcenter.uz

*Академия
байналмилалии
исломии
Ўзбекистон*

носибатҳои байналмилалӣ, забонҳои хориҷӣ (арабӣ, форсӣ, англисӣ, русӣ, урду, туркӣ) ва дигар соҳаҳои дар миқёси байналмилалӣ зарур кадрҳои бомалакаро тайёр менамояд, муассисаи таълимӣ ва илми тадқиқоти оид ба ташкили низоми яклухти доими зинаҳои таълими миёнаи махсус, таълими олий, таълими баъди таҳсилоти олий, тақмили ихтисос ва тадқиқи чуқури мероси илмӣ ва ҳифзи он, муассисаи ихтисосии донишҳои динию дунёвӣ ба ҳисоб меравад.

Муассиса фаъолияти ҳамаи муассисаҳои таълими исломиро аз ҷиҳати таълиму меъёрӣ ва таълиму услубӣ таъмин ва мувофиқат менамояд.

Академия аз ҳисоби маблағҳои бучети давлатии Республикаи Ўзбекистон ва дигар манбаъҳои хилофи қонуннабуда таъмин мешавад.

Инчунин, бино ба фармон, хатмкардагони академияи байналмилалии исломии Ўзбекистон ҳукуқи бурдани фаъолияти педагогӣ оид ба фанҳои дахлдо-

... Умри
одамоне, ки
вақтро бо
“эх, афсӯс”,
“кошки”
мегузаронанд,
умри аз ҳама
кӯтоҳ аст.

***Наҷмиддин
Қубро***

— Ҳикмати
Ҳақро аз
илмат афзал
бидон.

— Илматро
эхтиёт кун.

Мотуридӣ

Қалби одамо-
ни бедониш ба
хурофот моил
мешавад.

***Абӯрайҳон
Берунӣ***

ри соҳа дар мактабҳои таълими умумӣ, муассисаҳои миёнаи махсус ва олиро додааст.

Дар диёрамон семинарияҳои динии калисоҳои насронии инчили пурра оид ба Православияи Рус ва протестантӣ ҳам амал мекунанд.

Дар даври истиклол дар Ўзбекистон дар баробари дини ислом ба фаъолият нишон додани муассисаҳои таълими дигар конфессияҳои динӣ имкониятҳо боз шуданд. Хусусан, аз соли 1998 семинарияҳои Православ ва Протестантӣ ба фаъолият сар карданд.

Семинарияи динии Тошканд дар назди калисои православи рус муассисаи таълимии тахсилоташ панҷсола ба ҳисоб меравад. Дар он ҷо ходимони дин ва мутахассисони соҳиби маълумоти олии дорои имконияти кор кардан дар калисои русии православи мINTAKAI Oсиёи Марказӣ ва дигар епархияҳо тайёр карда мешаванд.

Дар замони Россияи подшоҳӣ агар семинарияҳои насронии Тошкандро сарфи назар кунем, таърихи семинарияи динии Тошканд муддати калонро дар бар намегирад.

Соли 1990 бо роҳнамоии Архиерей омӯзишгоҳи динии дуСОЛАИ Тошканд кушода шуд. Омӯзишгоҳи динии Тошканд дар назди калисои православи Рус, ки пештар ягон база надошт, ба зудӣ ба по хест. Барои машғулият ҷой ёфта, таркиби омӯзгорони доимӣ ташкил карда шуд, донишҷӯён бо хобгоҳ ва хӯроки гарм таъмин гардиданд.

Соли 1998 бо сайёю ҳаракати ҳукумати Республикаи Ўзбекистон як қатор биноҳо, имрӯз ба худудҳои ба собори Свято-Успенск дахлдор чудо карда шуд. Пас аз он Семинарияи динии епархияи Тошканд ва Осиёи Миёна кушода шуд, ки ходимони дорои маълумоти олий тайёр менамояд.

НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Амир Шоҳмурод ҳамаи мулкҳои партофтаи вақфро (фондҳои диниро), аз ҳисоби андоз ва пардохтҳои дигар тамоми мадраса, масҷидҳои кўҳна, хонақоҳ, мактаб, мазорхоро аз нав барқарор карда бевосита худаш дар сохтмони мадраса ва масҷидҳои нав сарварӣ намуд. Ҳангоми таъин намудани мударрисони мадраса, муфтиҳо, имомҳо, козиён ва дигар мансбадорони динӣ онҳо то чӣ андоза ба нормаҳои ҳуқуқи шариат риоя намуданашонро, ба саводи ҳуқуқи онҳо нигоҳ карда, ба лавозим таъин менамуд. Ононе, ки дар соҳаи худ бисёр солҳо кор кардаанд, козиён, имомҳо, муфтиҳо ва муддарисони мадрасаи аз ҳуқуқи шариати замон ба дараҷаи зарурӣ беҳабар бо фармони Амир Шоҳмурод аз лавозим ҳолӣ карда мешуданд. Вай донишҷўёни мадрасаро, ки нормаҳои ҳуқуқи шариатро чуқур аз бар карда буданд, аз ҳисоби андозҳо бо додани музди иловагии талабагӣ дастгирӣ мекард. Вай на фақат чараёни таълими васеъи нормаҳои ҳуқуқи исломро ислоҳ намуд, дар ҳамаи вилоятҳои аморати Бухоро дар амал донишҷўёни нормаҳои ҳуқуқи исломро талаб кард ва барои ин имтиёзҳо ва мукофотҳои калон ваъда дод. Бино ба таъкиди олими таърихнигор Хумулӣ, Амир Шоҳмурод “дар тамоми шаҳр ва ҳамаи вилоятҳои аморати Бухоро олимони бузург ва донандагони нормаҳои ҳақиқии ҳуқуқи исломро (мўхтасибон) фиристода, аҳолиро дар масҷиду мадраса чамъ оварда, ба онҳо нормаҳои ҳуқуқи ислом, ўхдадорашонро фаҳмонда дода, боз ҳам боло бурдани донишҳои ҳуқуқи шаръиашонро аз ҳокимони вилоятҳо талаб кард”.

САВОЛ ВА СУПОРИШҶО БАРОИ МУСТАҲҚАМКУНӢ

1. Марказҳои калонтарини илмӣ дар ҳудуди Ўзбекистон кадомҳоянд?
2. Дар замони Иттифоқи Шўравӣ дар диёрамон кадом муассисаҳои таълими динӣ фаъолият мебарданд?
3. Дар солҳои истиқлол дар соҳаи таълими динӣ чӣ гуна ислоҳот ба амал бароварда шуд?
4. Дар диёрамон кадом муассисаҳои ғайриисломии динӣ мавҷуданд?

ТАВЗЕҲОТ

Ақида — дар забони арабӣ маънои як чизро бо дигараш вобаста карданро доранд. Дар истилоҳ яке аз номҳои машҳури илми ақоид аст.

Алтар — (лот. “баланд”) меҳроб дар ибодатхонаи калисои насронӣ ва қисми баландтарини минбар гузошташуда.

Апокалипсис (Ваҳинома) — қисми таркибии “Аҳди нав” буда, онро яке аз муаллифони “Инҷил” Иоанн ба воситаи илҳоми илоҳӣ навиштааст, гуфта эътиқод мекунанд.

Вочиб — бино ба таълимоти мазҳаби ҳанафия, амале, ки дар Қуръони карим амраш аниқ ва ошкоро гуфта нашудааст, аммо иҷрояш шарт аст.

Габрҳо — гурӯҳҳои этноконфессионалие, ки дар Эрон эътиқоди дини зардуштиро нигоҳ доштаанд. Габрҳо миллати хурд шуморида мешаванд. Ҳоло онҳо дар Эрон 45 ҳазор нафарро ташкил мекунанд. Онҳо асосан дар Техрон, Кирмон барин шаҳрҳо ва атрофи онҳо иқомат доранд.

Дякон (юнонӣ “хизматгор”) — дараҷаи пасти рӯҳонӣ дар калисои насронӣ

Епископ (юн.қад. “назораткунанда”) — дар аксар калисоҳои насронӣ — иерархи оӣ. Номии умумишудаи ҳамаи архиепирейҳо (патриарх, митрополит, архиепископ).

Закот (арб. “тоза шудан, покшавӣ”) — яке аз панҷ рукни ислом. Баъди расидан ба ҳисоби молу мулк, аз чил як қисми онро (2,5%) ба одамони мӯхтоҷ ба сифати садақа додан.

Икона — расмҳое, ки портрети авлиёҳои насронӣ кашида шудаанд. Онҳо дар калисоҳо ҳамчун маводи ибодат истифода мешаванд.

Индулгенсия — гувоҳнома дар бораи бахшида шудани гуноҳҳо, ки аз тарафи калисои католикӣ ба диндорон дода мешавад.

Калом (араб. “сухан”, “нутқ”) — номи илми ақида баъди пайдо шудани мўътазилихо.

Каромат (араб. “бузургӣ”) — бино ба таълимоти ислом қудрати ғайриоддии аз сеҳр фарққунанда, ки аз тарафи Оллоҳ ба дўстони вай — авлиёҳо ато шудааст.

Кирха (немисӣ, “калисо”) — номи калисои лютеранӣ.

Коллегия кардиналҳо — шўрои олии калисои католикии Рим

Космогония — астрономия дар бораи чисмҳои осмонӣ, пайдоиш ва тағйирёбии онҳо. Дар ин чо ба маънои илоҳӣ қардани чисмҳои осмонӣ.

Костел (поҷкӣ, чехӣ “калисо”) — истилоҳе, ки нисбат ибодатхонаҳои тобеи калисои католикии Рим истифода мешавад.

Медиататсия (лот. “фикр қардан, мулоҳиза”) — ҳолати ба фаъолияти рӯҳӣ чуқур дода шудани шахс дар буддой.

Миститсизм (юн.қад. “пинҳон, асроромез”) — таълимот дар бораи имконпазирии мулоқоти бевосита бо олами илоҳиёт.

Митрополит (юн.қад. “шаҳри асосӣ, пойтахт, одами митрополия) — унвони олии рӯҳонӣ дар калисои православию воқеъ дар шаҳрҳои пойтахт.

Модернизм — равияе, ки ба воқеияти замона мутобиқшавии динро тарафдорӣ мекунад.

Монотеизм (юн.қад. “моно” — “ягона”, “тео” — “илоҳиёт”) — яккахудой.

Мурид (араб. “хоҳишманд”) — шогирде, ки ба роҳи тасаввуф даромада, ба муршид даст додааст.

Мутаассибӣ — ғояи худро “дуруст” гуфта, эътироф нақардани фикри дигарон ва онҳоро ба вайронқорӣ айбдор намудан.

Мушрик — бино ба таълимоти ислом, инсонии ба Оллоҳ ширк оварда, одами ба бисёрхудой айбдор шуда.

Насрониёни инчили пурра — яке аз мазҳабҳои қалонтарин дар протестантизм, номи дуоими пятидесятиқҳо.

Оят (араб. “нишона; мўъчиза”) — қисм, “чумла”ҳое, ки сураҳои Қуръонро ташкил медиҳанд.

Папа — рўҳони асосӣ дар равияи католикии насронӣ.

Порсҳо — эътиқодмандони зардуштии имрӯза дар Ҳиндустон.

Патриарх (юн.қад. “падар”, “асосгузор”) — мартабаи олии динӣ дар калисои ортодоксалӣ (православие) буда, дар он сарварони автокефал — калисоҳои мустақил чунин ном гирифтаанд.

Политеизм (юн.қад. “поли” — “бисёр”, “тео” — “худо”) — бисёрхудой.

Сунна — дар ислом “роҳи пайғамбар”.

Таваккул — бино ба таълимоти ислом, иродаи худро ба Оллоҳ бовар карда супурдан.

Тафсир (араб. “баён кардан”) — маънои ба худ хос додан ба оятҳои Қуръон.

Терроризм (фр. “тарсондан”) — фикри хуро бо роҳи зўроварӣ ба дигарон гузаронидан. Дар ин роҳ аз усулҳои суиқасд, таҳрибкории террористӣ истифода бурда мешавад.

Тобеин (араб. “пайравиён”) — одамоне, ки саҳобаҳои Пайғамбарро дидаанд ва аз паси онҳо рафтаанд.

Традитсионализм — равияи анъанавӣ, ки ба принсипи нақл (тақлид) асос намудаанд.

Фақеҳ — донишманди илми фикҳ.

Фанатизм — мутаассибӣ.

Фатво — ҳукми фикҳӣ барои ҳалли муаммоҳои нави дар дин пайдошуда, ки ба Қуръон зид нест.

Фикҳ (араб. “фаҳмидан”) — фаннест, ки қонуну қоидаҳои шариатро меомӯзонад.

Фундаментализм — бозгаштан ба даври аввалини пайдоиши дини муайян ва таълимотест, ки ғояи бо ҳамин роҳ, яъне ба гузашта баргашта ҳал намудани ҳамаи муаммоҳои замона.

Ҳадис (араб. “нав; сухан”) — суханони баёнкардаи Муҳаммад (с.а.в.) пайғамбар, ривоятҳо оид ба корҳои анҷомдодашон.

Ҳадиси қудсӣ — маънояш ҳадисҳои аз Оллоҳ таъоло буда, гуфтаниш, яъне лафзаш аз Расулуллоҳ аст.

Ҳадиси саҳиҳ (араб. “солим”, “дуруст”) — ҳадисҳое, ки аз тарафи олимони бозғимод, боваринок дониста шудаанд.

Ҳанифӣ — ғояи яққаудӣ, ки дар нимҷазираи Арабистон пеш аз ислом мавҷуд буд.

Ҳаром — бино ба таълимоти ислом амали иҷрояш манъшуда дар асоси далелҳои қатъӣ, ки инкор карда намешаванд.

Ҷиход (араб. “ҷидду ҷаҳд кардан”, “ғайрат намудан”) — сарф намудани қувваҳои ғайрат барои муқаммал иҷро намудани ягон кор. Дар дини ислом ин калима нисбат ба амалиёти инсонҳое, ки барои ҳимояи ватан бар зидди истилогарон ва исёнгарон ба разм баромадаанд, истифода мешавад. Зери истилоҳи “ҷиход” чуноне, ки имрӯз гурӯҳҳои мутаассиб талқин мекунанд, набояд ба аҳоли ҳучум кард.

Шарр (араб) — бад, зиштӣ.

Эволюционизм — таълимот дар диншиносӣ оид ба инкишофи зина ба зина, аз содда ба мураккаби ташаккули дин мисли ташаккули дунё.

Экстремизм — тарафдори дидани чораву тадбирҳои аз ҳад зиёд тезутунд барои расидани мақсади худ.

Яҳве — бино ба таълимоти яҳудия илоҳи пурқудрати ягона, ки дунёро вай офаридааст.

Яҳудо — яке аз фарзандони Яқуб пайғамбар. Авлоди онро “яҳудиҳо” мегӯянд.

Яшт — қисми якуми Авесто.

Мундарица

Сарсухан.....	3
§ 1. Ташаккул додани муҳити бехатарӣ ва субот дар Ўзбекистон.....	4
§ 2. Тамоилҳо дар диншиносии муосир.....	10
§ 3. Муносибатҳои давлат ва дин	18
§ 4. Дин ва ҳаёти иҷтимоӣ.....	23
§ 5-6. Динҳои Осиёи Марказӣ.....	30
§ 7. Сарчашмаҳои динҳои ҷаҳонӣ. Буддавия ва насронӣ	34
§ 8–9. Ислом дар асрҳои XX-XXI.....	38
§ 10–11. Равияҳо ва сектаҳо дар дини ислом дар асрҳои XX-XXI.....	43
§ 12-13. Нақши Ўзбекистон дар муборизаи зидди терроризми байналмилалӣ ва экстремизм	55
§ 14-15. Тариқатҳо дар асрҳои XX–XXI	65
§ 16-17. Дин ва маданият дар асрҳои XX–XXI	72
§ 18–19. Анъана ва маросимҳои динӣ дар асрҳои XX–XXI	83
§ 20-21. Шабакаи замонавии ахборот ва омили дин.....	90
§ 22-23. Манзараи конфессионалии дунё дар асрҳои XX–XXI.....	100
§ 24. Миссионерӣ ва прозелитизм дар асрҳои XX–XXI.....	112
§ 25. Маданияти таҳаммулпазирии динӣ ва мулоқоти байниконфессиявӣ	120
§ 26–27. Таълими динӣ дар Ўзбекистон	129
Тавзеҳот	138

Zohidjon Mahmudovich ISLOMOV,
Durbek Obidjonovich RAHIMJONOV,
Jasur Xotamjonovich NAJMIDDINOV,
Nargiza Kamaritdinovna ISMATOVA

О‘quv nashri

DUNYO DINLARI TARIXI

О‘рта та’лим муассасаларининг 11-синфи uchun darslik

(Tojik tilida)

Birinchi nashr

Toshkent – «Yangiyul Poligraph Service» – 2018

Nashriyot litsenziyasi AI №185, 10.05.2011 y.

Тарчумон – Ш. Салимов
Муҳаррир – А. Шукуров
Муҳаррири техникӣ – М. Рихсиев
Мусаввир – Ҷ. Азимов

Аз оригинал-макет ба чоп 01.08.2018 ичозат дода шуд.
Андозаи 70x90 1/16. Гарнитурани «Times New Roman».
Бо усули офсет чоп шуд.
Чузьи нашрию ҳисоби 9,0. Чузьи чопии шартӣ 10,53.
Теъдоди нашр 7648 нусха. Супориши № 4957.

Дар чопхонаи ҚММ «Yangiyul Poligraph Service» чоп карда шуд.
112001, вилояти Тошканд, шаҳри Янгийўл, кўчаи Самарқанд, 44.

Чадвали нишондиҳандаи ҳолати китоби ба иҷора дода

Р/т	Ному насаби хонанда	Соли хониш	Ҳолати китоб ҳангоми гирифтан	Имзои раҳбари синф	Ҳолати китоб ҳангоми супоридан	Имзои раҳбари синф
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

Китоби дарсӣ ба иҷора дода шуда, дар охири соли хониш чадвали боло аз тарафи раҳбари синф дар асоси меъёрҳои зерин пур карда мешавад:

Нав	Ҳолати китоби дарсӣ ҳангоми бори аввал супоридан.
Хуб	Муқовааш бутун, аз қисми асосии китоби дарсӣ ҷудо нашудааст. Ҳамаи варақҳои ҳаст, нодарида, ҷудо нашуда, дар саҳифаҳо навишт ва хатҳо нест.
Қаноатбахш	Муқова қач шудааст, канорҳои қоғаз, ягонд хатҳо қашида шудаанд, ҳолати аз қисми асосӣ ҷудошавӣ дорад. Аз тарафи истифодабаранда қаноатбахш таъмир шудааст. Дар баъзе саҳифаҳо хат қашида шудаанд.
Ғайриқаноатбахш	Муқова хат қашида шудааст, даридааст, аз қисми асосӣ ҷудо шудааст ё ки умуман нест, ғайриқаноатбахш таъмир шудааст. Саҳифаҳо дарида, варақҳо намерасанд, хат қашида, ранг карда шудааст, китобро барқарор карда намешавад.